

HALK SANATINDA "ŞAHMARAN"

Yüksek Lisans Tezi

Sevda MANT

Eskişehir, 1998

HALK SANATINDA “ŞAHMARAN”

Sevda MANT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Resim Anasanat Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Serpil AKYIL

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 1998

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ
HALK SANATINDA “ŞAHMARAN”

Sevda Mant

Resim Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 1998

Danışman: Yrd. Doç. Serpil Akyıl

Yılan, hemen her toplumun kültürel öğelerinden biridir. Yüzyıllardır çeşitli sebeplerden dolayı insanların ilgisini çekmiştir.

“Halk Sanatında Şahmaran” adlı yüksek lisans tezinin “Efsane ve İnanç Olarak Yılan” adlı birinci bölümünde; efsanelerde yılanın yeri ve önemi açıklanmaya çalışılmıştır. Yılanın kültürümüzdeki yerini ve önemini göstermek için halk içinde yılan ile ilgili efsaneler ve söylemlere yer verilmiştir. Anadolu’da mitolojik bir yaratık olarak efsanelere konu olan yılanların şahı “Şahmaran” tanıtılmıştır.

“Halk Sanatında Şahmaran” adlı ikinci bölümünde; Şahmaran’ın kültürümüzdeki yeri açıklanmıştır. Halk efsanelerine halk sanatına, hatta günümüz sanatçılarının eserlerine de konu olan Şahmaran, resimsel ve edebi açıdan incelenmiştir.

“Binbir Gece Masallarında Şahmaran” adlı üçüncü bölümünde; Şahmaran masalına tümüyle yer verilmiştir. Eser üç ana başlık altında sunulmuştur.

Halk Sanatı, günümüzde ne yazık ki etkilerini kaybetmekte ve bu resimlere konu olan öyküler, unutulmaktadır.

ABSTRACT

The snake, almost in every society is one of the cultural components. In centuries, people are interested in this subject because of some reasons.

At the postgraduate thesis named “Şahmaran in National” Art”, in the first chapter that is called “Snake as a Legend and Belief”; it is tried to explain the importance and the place of the snake in legends. In order to show the place and the importance of the snake in our culture, the legends and the stories are used within people. Şahmaran is introduced as a mythologic creature in Anatolia and takes place in the legends and it is known as the shah of the snakes.

In the second chapter named “Şahmaran in National Art”, it is explained the place of Şahmaran in our culture. Unfortunately, the national art lost its effects, and the stories that places as a subject in paintings are forgotten. It is a subject for national legends, national art and either for our present artists’ works; Şahmaran is examined in case of painting and literary.

In the third chapter, named “Şahmaran in 1001 Nights Stories”, the story of Şahmaran is taken place as a whole. This work is introduced under three major topics.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Serpil Akyıl

Üye

: Prof. Oya Kırık

Üye

: Yrd. Doç. Mustafa Toğralı

Üye

:

Üye

:

Sevda Mant'ın Halk Sanatında Şahmaran başlıklı tezi 30.7.1998 tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Resim Anasanat dalında, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Enver ÖZKALP

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
DEĞERLENDİRME KURULU VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
RESİMLER LİSTESİ	vii
ÖZGEÇMİŞ	ix

BÖLÜM 1

GİRİŞ	1
-------------	---

BÖLÜM 2

EFANE VE İNANÇ OLARAK YILAN

2.1. EFSANE NEDİR?	3
2.2. EFSANE OLARAK YILAN	4
2.3. YILANA TAPMA	8
2.4. SİHİR VE BÜYÜDE YILAN	8
2.5. SEMBOLLERDE YILAN	9
2.6. HEKİMLİKTE YILAN	10
2.7. TÜRK KÜLTÜR VE FOLKLORUNDA YILAN MOTİFİ	13
2.8. TOTEM OLARAK YILAN	14

BÖLÜM 3

HALK SANATINDA ŞAHMARAN

3.1. GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZDA ŞAHMARAN	16
3.2. EEBİYATTA ŞAHMARAN	49
3.3. MASALLARDA ŞAHMARAN	54

3.4. EFSANELERDE ŞAHMARAN	56
3.5. ŞAHMARAN HİKAYELERİNİN KAYNAĞI	62

BÖLÜM 4

BİNBİR GECE MASALLARINDA ŞAHMARAN

4.1. YERALTI SULTANI YEMLİHA'NIN ÖYKÜSÜ	64
4.2. BELKİYA'NIN ÖYKÜSÜ	70
4.3. KEDERLİ YAKIŞIKLI DELİKANLI'NIN ÖYKÜSÜ	84
SONUÇ	109
KAYNAKÇA	111

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1	Etilerde İlluyanka denilen yılan ve onu öldüren Tanrı	4
Resim 2	Hayat Ağacı altında ejderler	6
Resim 3	Hayat Ağacı bekçisi yılan	6
Resim 4	Eski Van şehrinde bulunmuş piriçten mamul bir kapaklı sahanın arka kısmına, kazıma tekniği ile yapılmış hayat ağaçları, kartallar (veya leylek) ile boynuzlu yılan ejderi motifleri	6
Resim 5	Mithra Aionu' u	8
Resim 6	Büyücü Kadın	9
Resim 7	Büyüleme	9
Resim 8	Eskülap yanında oğlu Telephor ve elinde yılan sarılı asası ile	11
Resim 9	1665' de kurulan Kiel Tıp Fakültesi mührü	11
Resim 10	Tekke Mühürlerinden Yılan tılsımlı mühr	11
Resim 11	Türklerde Tıp sembolü	11
Resim 12	Yılan Ejderli amblem	12
Resim 13	Selçuklu Ejderi	12
Resim 14	Türklerde saadet zinciri	13
Resim 15	Türk kültür ve folklorunda "Yılan" motifi	14
Resim 16	Sibiry-Türk Mitolojisinde yeraltı yılanları	15
Resim 17	Şahmaran	15
Resim 18	Şahmaran (Hüsamettin Koçan koleksiyonu)	15
Resim 19	Beşiğe örtülmüş, Şahmaran motifli örtü	17
Resim 20	Filiz Otyam, Şahmaran motifli kilim	18
Resim 21	Camaltı resmi	19
Resim 22	Sarma iş karyola eteği	20
Resim 23	Berika İpek Bayrak Şahmaran heykeli	22
Resim 24	Serpil Akyıl, Kırmızı Şahmaran	23
Resim 25	Serpil Akyıl, Şahmaran Tahta At'ta	24

Resim 26	Fikret Otyam, Şahmaran	25
Resim 27	Yavuz Kılıçer, Şahmaran	26
Resim 28	Şaziye Erel, Bellek Parçalanması III	27
Resim 29	Ayhan Tomak, Şahmaran	28
Resim 30	Çeyizlerde kullanılan Şahmaran işleme	29
Resim 31	Şahmaran motifi	30
Resim 32	Şahmaran işleme (Gaziantep)	30
Resim 33	Gaziantep Oğuzeli Demirkonak Köyü	31
Resim 34	Malik Aksel Koleksiyonu, Camaltı Şahmaranı	33
Resim 35	Neveser Aksoy Koleksiyonu, Şahmaran	34
Resim 36	Muhsin Bilge Koleksiyonu, Şahmaran	35
Resim 37	Şahmaran (Mardin Yöresi)	36
Resim 38	Camaltı Şahmaran (Emirdağ)	37
Resim 39	Şahmaran	38
Resim 40	Şahmaran Motifi (Gaziantep)	39
Resim 41	Şahmaran	41
Resim 42	Konyalı M. Ali Katrancı	42
Resim 43	Ali Akdağ (Diyarbakır)	42
Resim 44	Hüsamettin Koçan Koleksiyonu, Şahmaran	43
Resim 45	Şahmaran (Malatya)	44
Resim 46	Şahmaran (Hakkari)	45
Resim 47	Şahmaran	46
Resim 48	Neveser Aksoy Koleksiyonu, Deniz Kızları	46
Resim 49	Şahmaran ve Cami tasviri	47
Resim 50	Neveser Aksoy Koleksiyonu, Şahmaran	48
Resim 51	Yılan Kalesi	57

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Aydının, halkı araması, dilinde, sanatında, halk kaynaklarına giderek onları araştırması gerekmektedir. Halk gelenekleri ve inançları konusunda bütün bildiklerimiz, sistemli bir araştırmadan çok, Anadolu'yu dolaşanların rasgele görüp bize anlattıkları ile kalmaktadır. Anadolu folklorunun bugün yer yer, parça parça, aydınlığa çıkmaya çalışan, fakat büyük kısmıyla tanınmayan yeni bir ülke gibi karşımızda durmasını doğal karşılamalıyız.

Folklorumuzun derinliklerine dalmak istiyorsak; onun, doğanın sonsuz zenginliklerini, Türklerin yaşadığı coğrafyanın farklı ve renkli parçalarını, genellikle halk yaşantısının iç yüzünü açığa vurduğunu unutmamalıyız. Bâtıl yanları bulunsa da halkımızca çok zengin biçime sokulmuş olan bir inanç folkloru vardır.

Türk folklorunun çok yönlülüğünü kabul etmekle, araştırma ve tesbitler yapmanın amaçtan uzaklaşma ve onun bütünlüğünü bozma anlamına gelmeyeceğine inanmış oluruz.

Türk kültür ve folklor motifleri arasında önemli bir yer tutan yılan, yeryüzündeki bir çok millet için önem taşımaktadır. Yılan motifi Türk sanatında semboller şeklinde gelişmiştir. Türk mitolojisindeki yeraltı yılanları ve bunlardan biri olan Şahmaran hikayeleri ve temsili resimleri Türk folklorunda önemli yeri olan motifler arasındadır. Doğu Anadolu'daki Türk aşiretlerinin inançlarında bu eski Türk toteminin kalıntıları yaşatılmaktadır.

Yazılı gelenekte ve halk resimlerinde bulunan meşhur Şahmaran hikayesi ve resimlerine Anadolunun çeşitli yerlerinde rastlanmaktadır. Şahmaran figürünün gelişmesinde, anlatılan hikayelerin, efsanelerin yöresel farklılıklar taşıması etkili olmuştur. Şahmaran hikayesinin illere göre değişen varyantlarıyla karşılaşılmaktadır.

Şahmaran günümüz sanatçıları tarafından da işlenen bir konu olmuştur.

Genel hatlarıyla başında boynuzu, tacı, kuyruk kısmındaki yılanbaşı ve yılanlardan oluşan ayaklarıyla Şahmaran motifi kendi içinde renk ve kompozisyonda bulunan yan eleman farklılıkları göstermektedir. Toplum içindeki sürekli değişim ve gelişime rağmen Şahmaran figürlerinde yöresel etkiler dışında bir değişimle karşılaşmamaktayız.

Şahmaran figürlerinin ve efsanelerinin gelişimini kavrayabilmek için; öncelikle efsaneler ve yılanın halk içindeki yerini ve önemini incelememiz gerekmektedir.

BÖLÜM 2

EFSANE VE İNANÇ OLARAK YILAN

2.1. EFSANE NEDİR?

Efsaneler, eski çağlardan beri süregelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayali hikaye ve söylencelerdir.

Bunlar, inanç alanının belli başlı ürünleri sayılmaktadırlar. Efsanelerin, hayal ürünü öyküler için kullanılmaları normal bulunmaktadır. Gerçek bir olaya olağanüstü hava verilerek anlatıldığı gibi doğal bir olayda da yer aldığı görülmektedir.

Efsanenin batı dillerindeki karşılığının “mit” olduğu bilinmektedir. Mit, geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren, tanrı, tanrıça ve evrenin doğuşu ile ilgili hayali, alegorik bir anlatımı olan halk hikâyesidir¹. Bir bakıma da masal, hikaye demek olan mitoloji çok eski zamanlarda yaşamış olan ulusların inandıkları tanrıların, kahramanların, perilerin, devlerin hayat ve maceralarından bahseden mit’ler ve hikâyelerdir. Aynı zamanda mitoloji, gerçek hayata uymayan bu

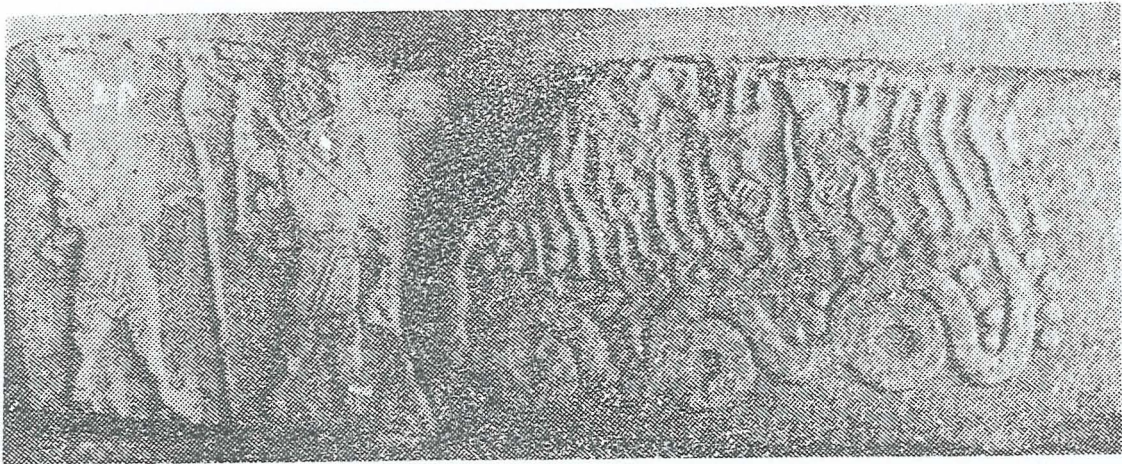
¹ **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Cilt:2, Ankara: 1988,s. 433-1031.

efsanevi hikâyelerin, masalların nasıl doğduğunu, nasıl geliştiğini, güzelleştiğini, ifade ettikleri anlamı, inancı ve bu alanda yetişen bilginlerin düşüncelerini bildiren bir ilimdir². Ayrıca mitolojinin, ‘mit’lerin tarihini verip yorumlar yapmasından dolayı “efsaneler bilimi” anlamına geldiği de söylenebilir. Mitoloji, efsanelerin çeşitli bölümleri veya çeşitli efsaneler arasında bağlantılar kurarak bunları sistemleştirmiştir.

Her milletin kendine göre bir mitolojisi vardır. Türk, Mısır, Kalde, Yunan, Hint, Çin, İran Mitolojileri olduğu gibi, diğer milletlerin, hatta millet saymadığımız geri kalmış ilkel kavimlerin bile halâ inandıkları mitolojiler vardır³.

2.2. EFSANE OLARAK YILAN

Yılanı, kutsal ve kimi yerde yaratıcı tanrı sayılan sürüngen hayvan olarak tanımlayabiliriz. Yılan, en ilkelinden en gelişmişine kadar hemen her toplulukta kutsal, kimi topluluklarda da tanrı sayılmıştır. Sümer’lerden Hitit’lere, Anadolu’dan Kafkasya’ya kadar uzanan geniş bir zaman ve alanda İlluyanka adlı dev bir yılanın çeşitli öyküleri anlatılmıştır (Resim 1). Çeşitli mitolojiler çeşitli yılan öyküleriyle

Resim 1: Etilerde İlluyanka denilen yılan ve onu öldüren Tanrı.

² Şefik Can, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul: 1994, s. 1.

³ Şefik Can, a.g.e., s. 1.

doludur. Antik çağın orfik dininde evrenin oluşması, Kybele'yle Orfiyan adlı yılanın sevişme sarsıntılarıyla açıklanır. Attika'lıların ilk kralları Kekops, ikinci kralları Erechteus birer yılanıdır. Sümer'lerin yaratılış efsanelerinde gökyüzü ve yeryüzü tanrılarını yaratan Lakmu'yla Lakamu, erkek ve dişi birer yılanıdır. Mısır efsanelerinde gökyüzünde yaşayan yılan Apofi, her gün güneşi doğudan batıya taşıyan tanrı Ra'nın peşinde dolaşır, bir gün onu sokup öldürür. İskandinav tanrısı, Votan, sık sık yılan kılığına girer. Slav efsanelerinin ünlü kahramanı Useslaviç bir yılanın oğludur. İlkeller, yılanları deri değiştirdiklerinden dolayı, ölümsüz sayarlar ve ölümsüzlüğü elde edemeyişlerini ona bağlarlar. İlkellerin birçok totemleri de yılanıdır. Yunan tanrılarının çoğu yılan görünüşündedir; hastaları iyileştiren Asklepios, evlerle kentleri koruyan Agathoda Emon birer yılanıdır. Yılan, Yahudi-Hıristiyan-İslâm geleneğinde Şeytan'la bir tutulur ve insanı baştan çıkardığına inanılır⁴.

Yılanın, olumsuzlukların etkeni, kötü bir yaratık sayıldığı gibi bazı hastalıkların sebebi ve insanları yasakları çiğnemeye teşvik eden gerçek bir aldaticı olduğu da ileri sürülmektedir. Örneğin, Cennet ortasında iyilik ve kötülük bilgilerinin bir ağacı bulunduğu, fakat bu ağacın meyvelerinden yemesinin Hz. Adem'e yasak edildiği bildirilmektedir. Yine bildirildiğine göre yılan Havva'yı aldatıp imrendirmiş. Havva da kocası Adem'i baştan çıkardığı için yasak ağacın meyvelerini yemiştir.

Eskilerce özel bir inançla karşılanan "hayat ağacı" ile yılanın birlikte gösterilmesi dikkat çekmektedir (Resim 2, 3, 4).

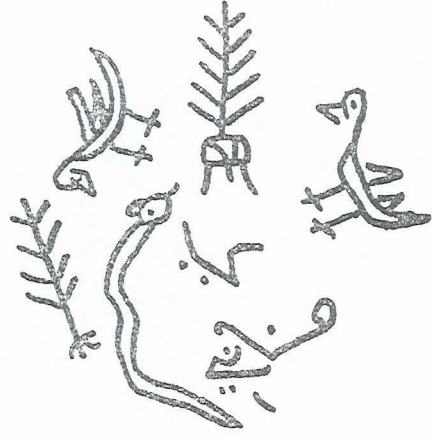
Yılan, yeryüzünün ve yeraltının simgesidir. İlkçağ toplulukları arasında yılanı tapma yaygındır. Günümüz ilkelleri de yılanı tapmayı sürdürmektedirler. Yılan kimilerine göre uğurun, saadetin, sağlık ve bereketin sihirli bir sebebi, kimilerine göre ise kötülüğün, ızdırabın etkeni ve hilekârlığın aracı gibi görülmüştür⁵.

⁴ Orhan Hançerlioğlu, **İnanç Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul: 1993, s. 698.

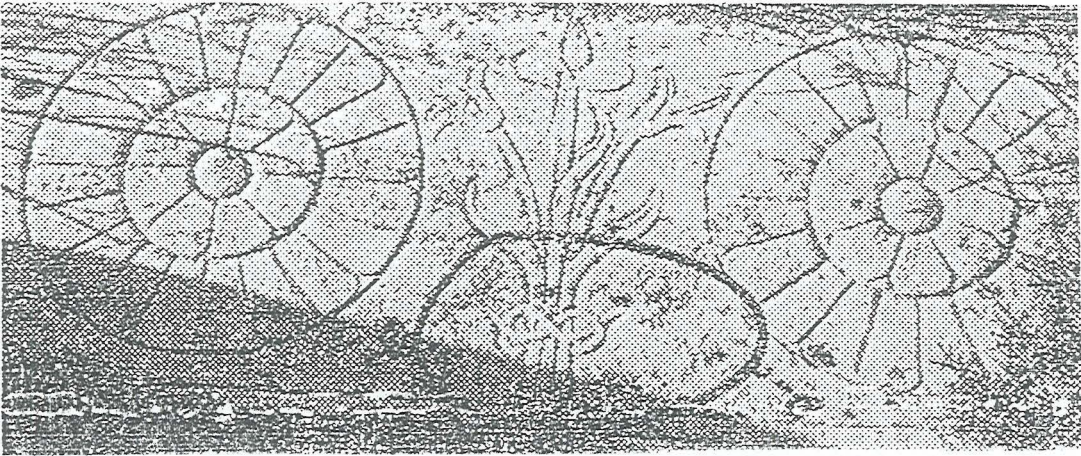
⁵ Zeki Başar, **Halk Hekimliğinde ve Tıp Tarihinde Yılan**, Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Yayınları, Ankara: 1998, s. 8, 9, 35.

Resim 2: Hayat Ağacı Altında Ejderler

Resim 4 : Eski Van şehrinde bulunmuş, pirinçten mamul bir kapaklı sahanın arka kısmına, kazıma tekniği ile yapılmış hayat ağaçları, kartallar (veya leylek) ile boynuzlu yılan ejderi motifleri.

Resim 3 : Hayat Ağacı bekçisi yılan. (Kuzguncuk Mezarlığı)

Tıbbi ve mistik yönleriyle üzerinde pek çok durulduğu görülen yılan, çok eski zamanlardan beri insanların ilgisini çekmiştir. Mısırlıların, Sümerlerin, Yunanlıların anlayışlarında özel bir yeri olan yılanın aynı zamanda Çinlilerin, Uygur Türklerinin dünya görüşlerinde, Selçukluların evreninde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca yılanın, kuzeyin, kışın, gecenin, karanlığın, yer sularının simgesi sayıldığı bilinmektedir. Eski Türk takvimi, her biri hayvan adıyla anılan “on iki yıllık” dönem esasına dayanmaktadır. Adları şöyledir:

1. Sıçan,	7. At,
2. Öküz,	8. Koyun,
3. Pars,	9. Maymun,
4. Tavşan,	10. Tavuk,
5. Ejder,	11. İt,
6. Yılan,	17. Domuz ⁶ .

“Yılan”ın bir seneye ad olarak verildiği “12 hayvanlı” bu eski Türk takvimi, son zamanlara kadar Orta Asya’da, özellikle Kırgızlar, Kazaklar, Özbekler, Uygurlar, Türkmenler arasında kullanılmıştır. Azerbaycan ve Anadolu’daki boy, oymak ve aşiretlerimiz arasında da bütün canlılığıyla korunmakta olan bu eski gelenek, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki oba, kabile ve aşiretlerimizde halâ uygulanmaktadır.

Prof. Dr.M.Fahrettin Kırzioğlu, kürtlerdeki bu geleneği tespit etmiştir. Prof. Kırzioğlu’na göre; On iki Hayvanlı Türk Takvimi’nde her yıl, bir hayvan adı ile anılır. Sıçan yılından başlayıp, Domuz Yılında bitince, yeniden on iki hayvanın sıra ile adını alan yıllar gelir. Günümüzde kürt çobanları ve yaşlı kişilerce de bu takvimin kullanıldığı ve her yılda, o yıla hükmeden hayvana göre bolluk, kuraklık, savaş veya barış olacağı bir gelenek olarak yaşatılmaktadır⁷.

⁶ Zeki Başar, a.g.e., s. 7.

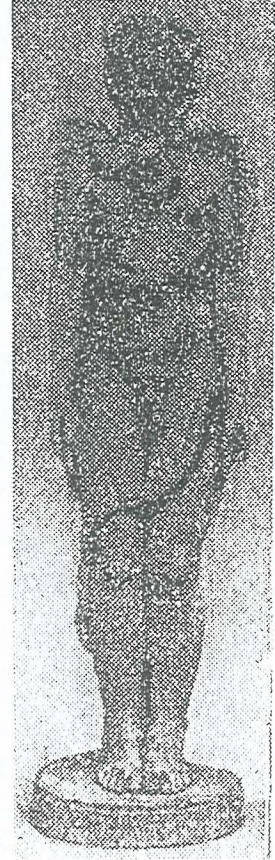
⁷ Ahmet Turan, **Türk Kültürü Araştırmaları**, Doğu ve Güneydoğu Anadolu-1 Milli Folklor Yayınları, Ankara: 1991, s. 76-77.

2.3. YILANA TAPMA

Yılana tanrısal bir varlık olarak tapmanın ilkçağda çok yaygın olduğu çeşitli topluluklarda saptanmıştır. Toprak altında yaşayan yılanın ölü atalarla ilişkili bulunduğu, onların ruhlarını taşıdığı kabul edilmiştir. Amerika yerlileri için bütün yeraltı güçleri yilandır. Günümüz ilkellerinde de yılana tapma devam etmektedir⁸ İlkelerin birçoklarının totemleri yılan olduğu gibi, Tanrıları da çoğunlukla yılan görünümündedirler.

Yunan ilahlarının çoğunun yılan görünüşlü olduğu bildirilmektedir. Yılan, evlerin, şehirlerin koruyucusu bir ilâhtır. Örneğin Mithra, çok tanrılı ilkel dönemin büyük ilâhlarından biridir. (Resim 5) Buna Anadolu, İran, Hindistan, Mezopotamya'yı içine alan geniş bir bölgede inanılmıştır. Mithra'nın yılan biçiminde olduğu söylenmektedir.

Müslümanlar ve Museviler arasında Musa'nın asasının önemli ve hattâ kutsal sayılması Firavun'a karşı yılan biçimine girmiş olmasından ileri gelmektedir⁹.

Resim 5 : Mithra Aionu'u

2.4. SİHİR VE BÜYÜDE YILAN

Büyüde yılan halk resimlerine de konu olmuştur. Hint folklorunda da sihir ve büyüde yılan kullanılmıştır (Resim 6, 7) ¹⁰.

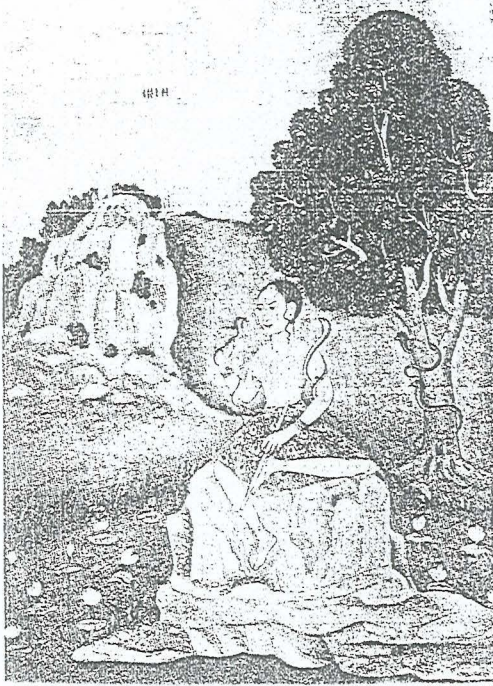
⁸ Orhan Hançerlioğlu, a.g.e., s. 698.

⁹ Zeki Başar, a.g.e., s. 36.

¹⁰ Ernst Kühnel, **Doğu islam Memleketlerinde Minyatır**, (Çev.: Suat Kemal Yetkin - Melahat Özgü), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara: 1952, s. 93.

Prof. Dr. Abdülkadir İnan'a göre; yılan afsunu, Türk uluslarında çok yaygın bir folklor maddesi içermektedir. "Yılan arbağı" Türk folklorunda yaygın bir inançtır. "Arbağ" kelimesi "yılanı ininden çıkarmak" ya da "zehrini gidermek" için okunan afsundur.

Nazar, sihir ve büyüden korunmak için günümüzde bile Anadolu'da yılanın eti, kemiği, derisi ve gözü kullanılmaktadır¹¹.

Resim 6: Hindistan, 1700 sıralarında

Büyücü Kadın

Resim 7: Hindistan, 1700

sıralarında Büyüleme

2.5. SEMBOLLERDE YILAN

1. Merkez düşüncesini verir.
2. Kuyruğunu ağzına almış haliyle tam bir daire, bu sebepten tam bir hayat ve hareket sembolüdür.
3. Helezoni hareketiyle aynı düşüncelerin ifadesidir.
4. Yeraltında karanlıklar aleminde ebedi hayat ve gençlik bitkisine dokunarak yeniden hayat bulmuştur.

¹¹ Ahmet Turan, a.g.e., s. 78-79.

5. Cennette, ebedi hayat sembolü olan elmayı ilk kadına vererek ona doğurganlık, analık, yani hayat vericilik özelliği verilmiştir. Havva sözü hayat verici demektir.
6. Uzun aylar yeraltında, karanlıklar ülkesinde uyuduktan ya da öldükten sonra ilkbaharda yeryüzüne çıkar. Gömlek değiştirir, kav değiştirir. Bu halleri ve hareketleriyle üreme sembolüdür.
7. Birbirine dolaşmış halleriyle üreme sembolüdür.
8. İki yılanın bellerinden düğümlenip birbirlerini yutmaya çalıştıklarını gösteren hareket Hermes'in alâmetidir. Ticaret sembolüdür.
9. Düzgün bir halka şeklinde çöreklenmiş haliyle derisindeki halkalarla, hep açık duran gözünün meydana getirdiği halka ile, gözünün içindeki halkalarla büyüleyici, teşhir edici halleri vardır. Kocakarılar güzel avratotu ile evlenme çağındaki genç kızların gözbebeklerini büyüterek "elâ gözül dilber" haline getirmeleri, onları cazip, büyüleyen kadın konumuna getirmeleri yılanla ilgilidir¹².

2.6. HEKİMLİKTE YILAN

Tıp ilâhı Eskûlap bir deyişe göre Greklerin yer altında yaşayan tanrılarından biri sayılmaktadır. Yılan ise esrarlı bir yeraltı hayvanı kabul edilmektedir. Bunun için Eskûlap'ın esrarlı güçleri temsil eden ve kutsal sayılan yılan biçiminde görüldüğüne inanılmaktadır.

Eskûlap'ın asasındaki yılan uğuru sağlığın, gençliğin sembolü sayılmış ve belirlenen bu anlamlardan dolayı sağlık kurumlarının kapıları üstünde simge olarak yer aldığı gibi, hekimlerin yakalarında rozet olarak taşınması adet haline gelmiştir.¹³ (Resim 8,9).

¹² Cahit, Beğenç, **Anadolu Mitolojisi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul: 1967, s. 72,73.

¹³ Zeki Başar, a.g.e., s. 36-41.

Ord. Prof. Dr.Süheyl Ünver'e göre yılan, özellikle birbirine sarılmış çifte yılan, Orta Asya Türkleri arasında saadet sembolüdür. Bundan dolayı hükümdar armaları, mabedler ve sağlık kuruluşlarına, mühürlere çifte yılan motifi resmedilmektedir (Resim 10) Orta Asya'dan göç eden Türklerle beraber bu motif Anadolu'daki şifahanelerin de

Resim 8: Eskülap yanında oğlu Telephor ve elinde yılan sarılı Asası ile.

Resim 9: 1665 de kurulan Kiel Tıp Fakültesi Mühürü

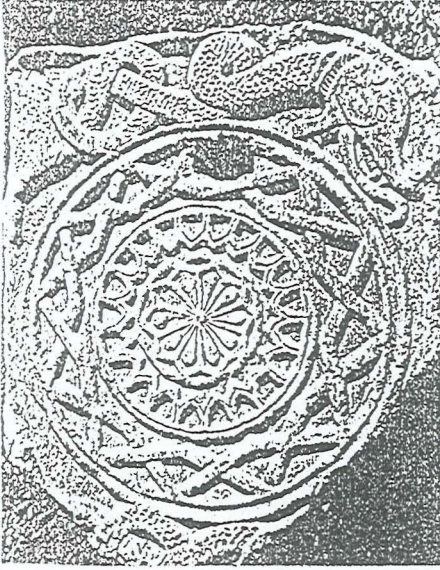
Resim 10 : Tekke Mühürlerinden Yılan Tılsımlı Mühür.

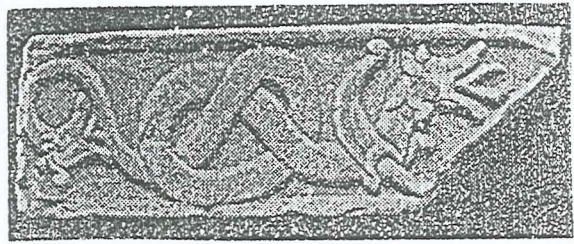
Resim 11: Türklerde Tıp Sembolü

kapısında görülmeye başlamıştır. Türkiye’de doktorluk, eczacılık ve diş hekimliğinin sembolü olarak kabul edilip rozetlere geçen yılan motifinin (Resim 11) aslı Selçuklular devrinde Çankırı’da yapılmış bir darüşşifa (hastahane)’nin duvarlarında bulunmaktadır. Selçuklular devrinde yapılan hastahanelerin çoğunun duvarında çifte yılan figürü bulunmaktadır. Bu figürlerden dolayı darüşşifalara “yılan yurdu” anlamına gelen “maristan” da denmektedir. Fakat halk tarafından bazı hastalıklara iyi geldiği inancıyla bu taşlardaki yılan kabartmaları kazınıp tozu suyla içildiğinden çoğu belirsiz hale gelmiştir.

Anadolu’da Selçuklu hastahaneleri dışında, değişik yerlerde yılan motifini görmek mümkündür (Resim 12). Meselâ Mardin ve Konya kalelerinin duvarlarında yılan motifi bulunmaktadır (Resim 13). Yine Konya’da, çok değişik yapılarda, sözgelişi Meram’daki Selçuklu hamamının, belki de suyunun şifa vermesi için, kapısı üzerinde bulunan yılan motifi günümüze kadar gelmiştir.

Resim 12: Konya Alâeddin Dâr-üş-Şifası kapısındaki yılan/ejderli amblem.

Resim 13 : Konya Kalesinde Selçuklu Ejderi

Yılanın şifa unsuru, ilaç olarak kullanıldığı da bilinmektedir. Selçuklu devrinden kalma eserlerde cüzzamlı hastalara yılan eti tavsiye edilmektedir. Kirpi etinde bulunduğu inanılan şifa verici, tedavi edici özelliğin ise, -kirpi, yılanı yediği için-

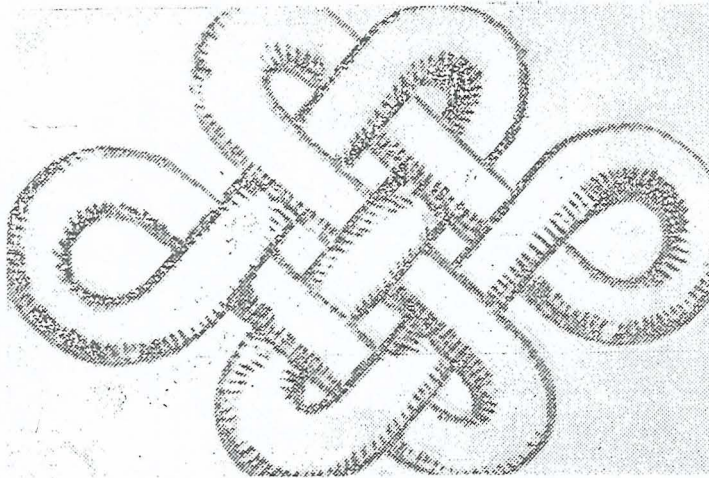
aslında yilandan ona geçtiği kabul edilmektedir. Ortaçağ'da çok değer verilen tiryak macununun karışımında yılan eti bulunduğu söylenmektedir.

Günümüzde Anadolu'da bulunan yılanlı göl, yılanlı çermik gibi isimler taşıyan yerlerde canlı yılanların tedavi edici özelliğinden yararlanılmaktadır. Tedavisi olan hastalıklar arasında Yılcık'ın bulunması dikkat çekmektedir. Günümüzde modern tıpta ise kan pıhtılaşması ve kansere karşı tedavi amacıyla yılan zehri başarıyla kullanılmaktadır. Folklorumuzda yılanın tedavide kullanılmasına örnek olarak; yılanın gömleğinin (derisinin) yakılarak, elde edilen küllerin zeytin yağı ile merhem haline getirilip dökülen saçlara sürülmesi ve yeniden çıkacağına inanılması verilebilir.

Bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de Tıp Fakültelerinin amblemleri yılanlıdır¹⁴.

2.7. TÜRK KÜLTÜR VE FOLKLORUNDA YILAN MOTİFİ

Türk kültür ve folklor motifleri arasında önemli bir yer tutan yılan, yeryüzündeki milletlerin çoğu tarafından uğur, sağlık, saadet ve gençlik işareti olarak kabul edilmektedir (Resim 14). Bu motifin taşıdığı anlam tarih öncesinden günümüze kadar değişmiştir (Resim 15). Yılan bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de tıbbın sembolü olarak kabul edilmektedir¹⁵.

Resim 14: Türklerde Saadet Zinciri

¹⁴ Ahmet Turan, a.g.e., s. 77-78.

¹⁵ Ahmet Turan, a.g.e., s. 68.

Resim 15: Türk Kültür ve Folklorunda “Yılan” Motifi

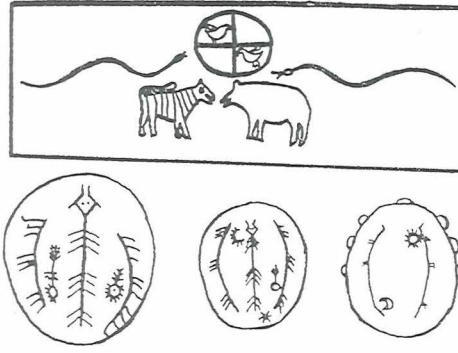
2.8. TOTEM OLARAK YILAN

Macar Türkologlarından Prof. Dr.Làszlò Ràsonyi, eski Türk totemlerini sıralarken “Yılan”a da yer vermektedir. Çin kaynaklarında, büyük Hun hükümdarı “Mate” ailesinin “Ejder (=Yılan) soyu” diye anıldığı da ileri sürülmüştür. Eberhard’a göre 15 Mayıs’a rastlayan büyük ejderha (=yılan) yontusu, Hunlarda da kutlanmıştır. Diğer Türk topluluklarında da yılan kültürünün izlerine rastlanmaktadır. Örneğin Volga dolaylarında yaşayan Bulgar Türkleri de yılanı saygı göstermişlerdir. Bir Türk kavmi olan iskit/Saka’larda da aynı inancın izleri görülmektedir. Herodota göre, İskitler kendi kökenlerini Boristen ve Herakles ağzında yerleşmiş yarı kadın, yarı-yılan bir tanrıya bağlamaktaydılar. Türk Mitolojisindeki yeraltı yılanları (Resim 16), Anadolu’nun bazı yörelerinde rastlanan “Şahmaran (Yılanların Şahı)” hikayeleri ve temsili resimleri şeklinde gösterilmiştir (Resim 17). Doğu Anadolu’daki Türk Aşiretlerinin inançlarında da bu eski Türk toteminin kalıntıları yaşamaktadır¹⁶.

Şahmaran, daha çok Doğu ve Güney-Doğu Anadolu’da anlatılan, Pers ve İran etkisinde oluşmuş, halk kitaplarına konu olmuş, mitolojik bir halk masalıdır (Resim 18). Halk arasında, bütün ürkünçlüklerine karşın, yılanlara yine de kutsal yaratıklar gözüyle bakılması, bu masala dayandırılmaktadır¹⁷.

¹⁶ Ahmet Turan, a.g.e., s. 68-69.

¹⁷ Erhan Bener, *Şahmeran*, Kaynak Yayınları, Ankara, 1984, s. 1.

Resim 16: Sibirya - Türk Mitolojisi'nde Yeraltı yılanları (Türk Mitolojisi).

Resim 17: Şahmaran

Resim 18: Şahmaran (Hüsamettin Koçan Koleksiyonu)

BÖLÜM 3

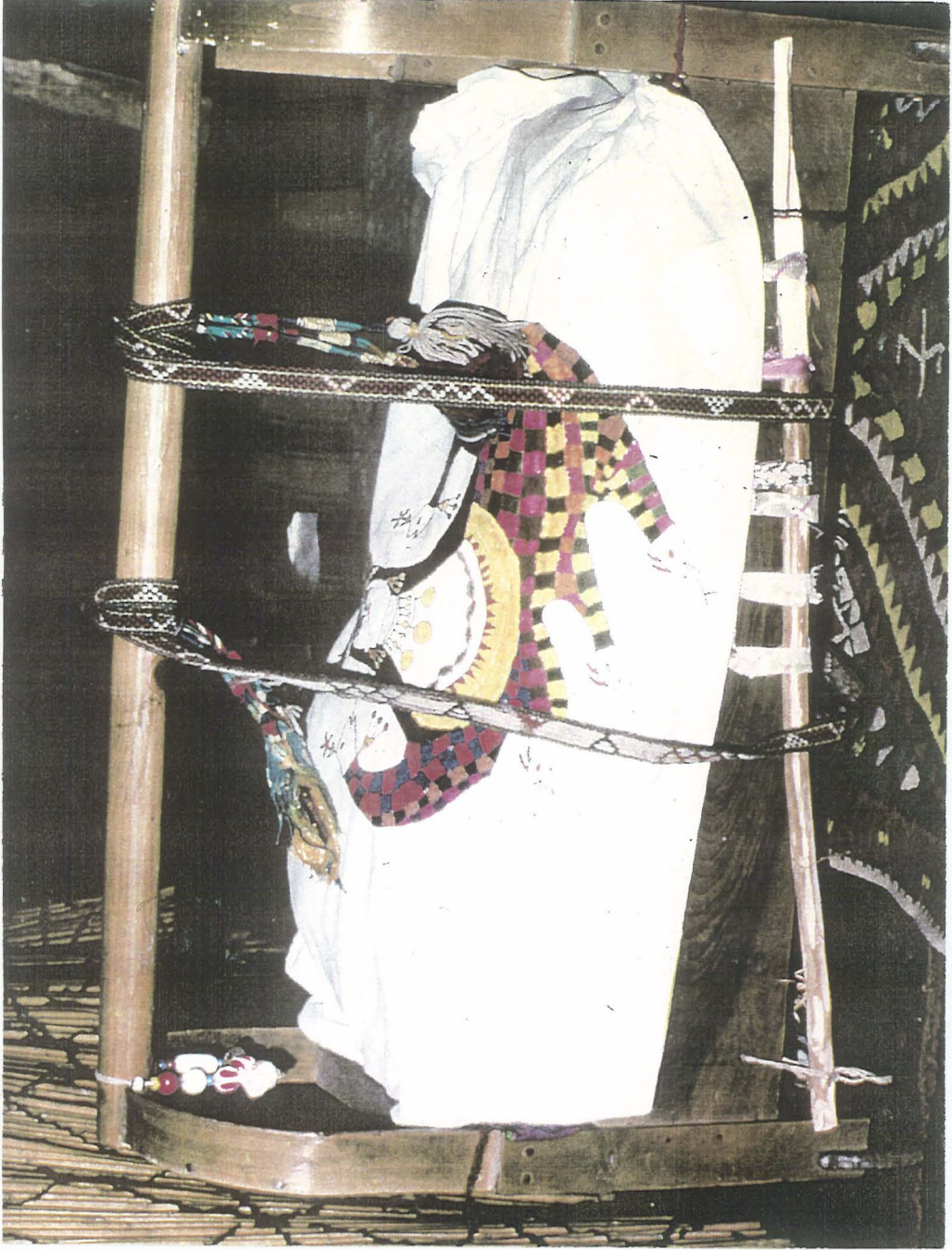
HALK SANATINDA ŞAHMARAN

3.1. GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZDE ŞAHMARAN

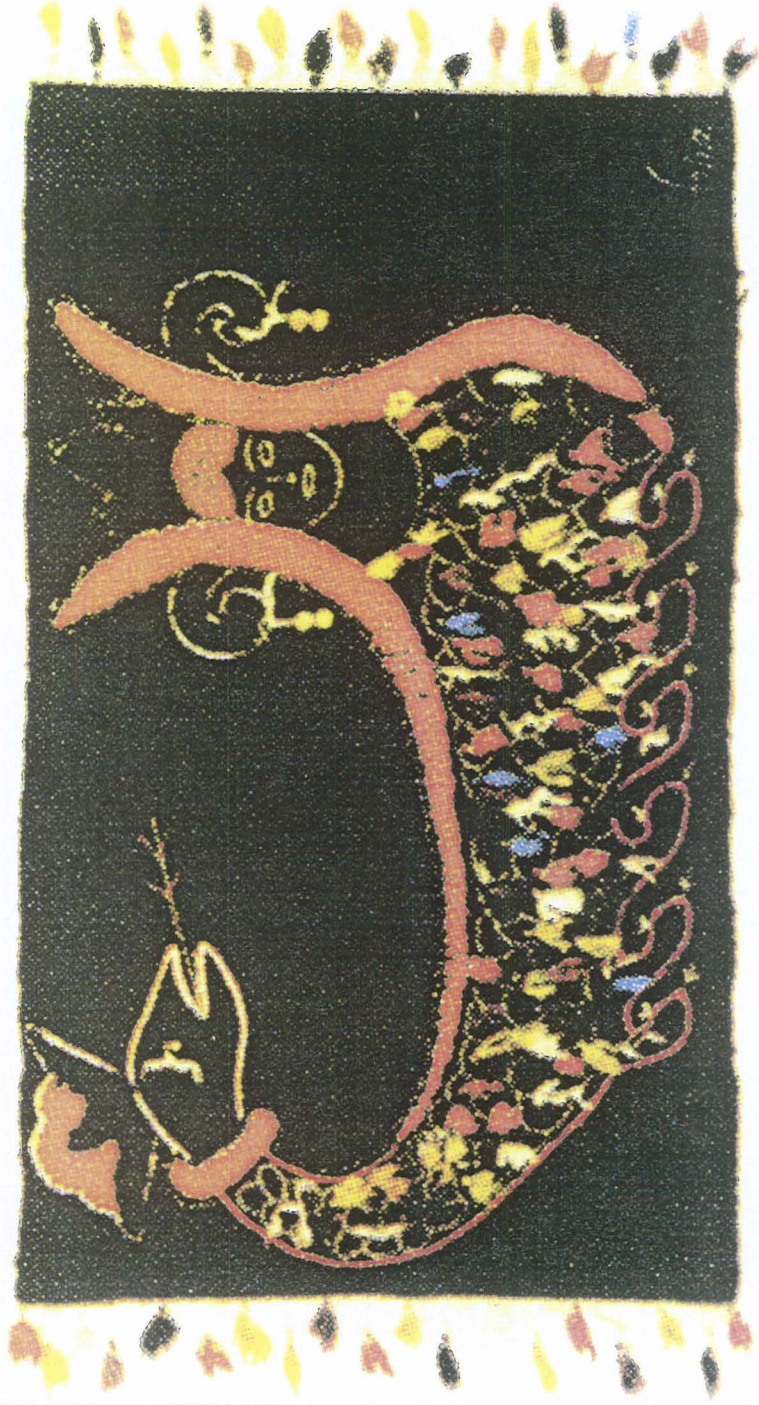
Halk arasında “Şahmaran” ya da “Şahmeran” diye adlandırılan başı insan (kadın), gövdesi yılan ve konuşan bu mitolojik varlığın adı Farsçadır ve “Şah-ı mâran”dan doğmadır. “Şah-ı maran” yılanların şahı demektir. Şahmaran’ın bu genel adından başka özel bir adı da vardır. “Yemliha”. Bu ad Sami dili kökenli olup “hükmetmek”, “hükümdar olmak” anlamındadır. Yamliha adı, Ashabu’l Kahf (Yedi Uyurlar) efsanesindeki yaranlardan birisinin de adıdır. Yamliha Yedi Uyurların en güzeli ve en dindarıdır. Bu adın aynı zamanda büyülerde de kullanıldığı bilinmektedir¹⁸.

Şahmaran, Türk kültürünün çeşitli alanlarında karşılaştığımız bir konudur. Onu halk masallarında, halk efsanelerinde, halk kütüphanelerinde, halk inançlarında, halk resim sanatında, kilim ve halı dokumalarında, el işlemlerinde (elbise, sandık örtüleri, yastık yüzleri, yatak çarşafı vb.) görebiliriz (Resim 19, 20, 21, 22).

¹⁸ Türk Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, Cilt XXX, Ankara, 1981, s. 191-192.

Resim 19: Beşiğe örtülmüş Şahmaran motifli örtü. (Hakkari El Sanatları Sergisi)

Resim 20 : Filiz Otyam, Şahmaran Motifli kilim.

Resim 21 : Camaltı resmi

Resim 22: Sarma iş karyola eteği. (Hakkari Yöresi)

Diğer taraftan günümüz aydın bireylerinin üretmiş oldukları sanat eserlerinde de Şahmaran'ın konu edildiğini görmekteyiz. Zülfü Livaneli'nin Şahmaran adlı filmi, Murathan Mungan'ın Şahmaran öyküsü, Berika İpekbayrak'ın Tarsus (Mersin)'da bulunan Şahmaran heykeli (Resim 23), Ressam Serpil Akyıl'ın Şahmaran tabloları (Resim 24, 25), Erhan Bener'in Şahmaran adlı tiyatro oyunu, Gazeteci ve Ressam Fikret Otyam'ın Şahmaran Tabloları (Resim 26), ressam Yavuz Kılıçer (Resim 27), Şaziye Erel (Resim 28), Aytah Tonak (Resim 29)'ın yapmış olduğu Şahmaran tabloları en güncel örnekleridir¹⁹.

Günümüzde Anadolu köylüsünün olduğu kadar, büyük kentlerdeki aydınların ve koleksiyoncuların da duvarlarını süsleyen, yılanların şahı "Şahmaran" resimleri, özellikle doğu ve güneydoğu yöre halkının inanç ve gelenekleri doğrultusunda, evlerinde mutlaka bulundukları bir resim olduğundan halk sanatçılarının sık çalıştığı bir konu olmuştur.

Kökeni Yahudilere kadar uzayan bir efsaneye göre yarı insan, yarı yılan görünümlü 'Şahmaran' hastaları iyileştiren ve can veren, bilgelik sembolü bir yaratıktır. Dünyanın çeşitli ülkelerindeki inançlara göre kadını; dolayısıyla doğurganlığı ve bereketi de simgeleyen yılanın evrenselliği, Eliade, Alexandre Krappe ve birçok etnolog tarafından da açıklanmıştır. Anadolu'da Şahmaran resimleri, özellikle uğur getirsin diye daha çok, genç kız ve kadınlar tarafından nesillerin türemesi için, alınıp yatak odasına asılmaktadır, genç kızların çeyizlerinde de Şahmaran işlemeleri bulunmaktadır²⁰. (Resim 30, 31, 32)

¹⁹ Hasan Özdemir, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Sektör Bildirgeleri - Geleneksel Kültürümüzde Şahmaran**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Cilt: 2, Ankara, 1997, s. 221.

²⁰ Şennur Şentürk, **Camaltında Yirmi Bin Fersah, Geleneksel Halk Sanatında Camaltı Resimleri**, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul: 1997, s. 40.

Resim 23: Berika İpekbayrak, Şahmaran Heykeli (Tarsus)

Resim 24 : Serpil Akyıl, Kırmızı Şahmaran, 45x45

Resim 25 : Serpil Akyıl, Şahmaran Tahta Atta, 50x25

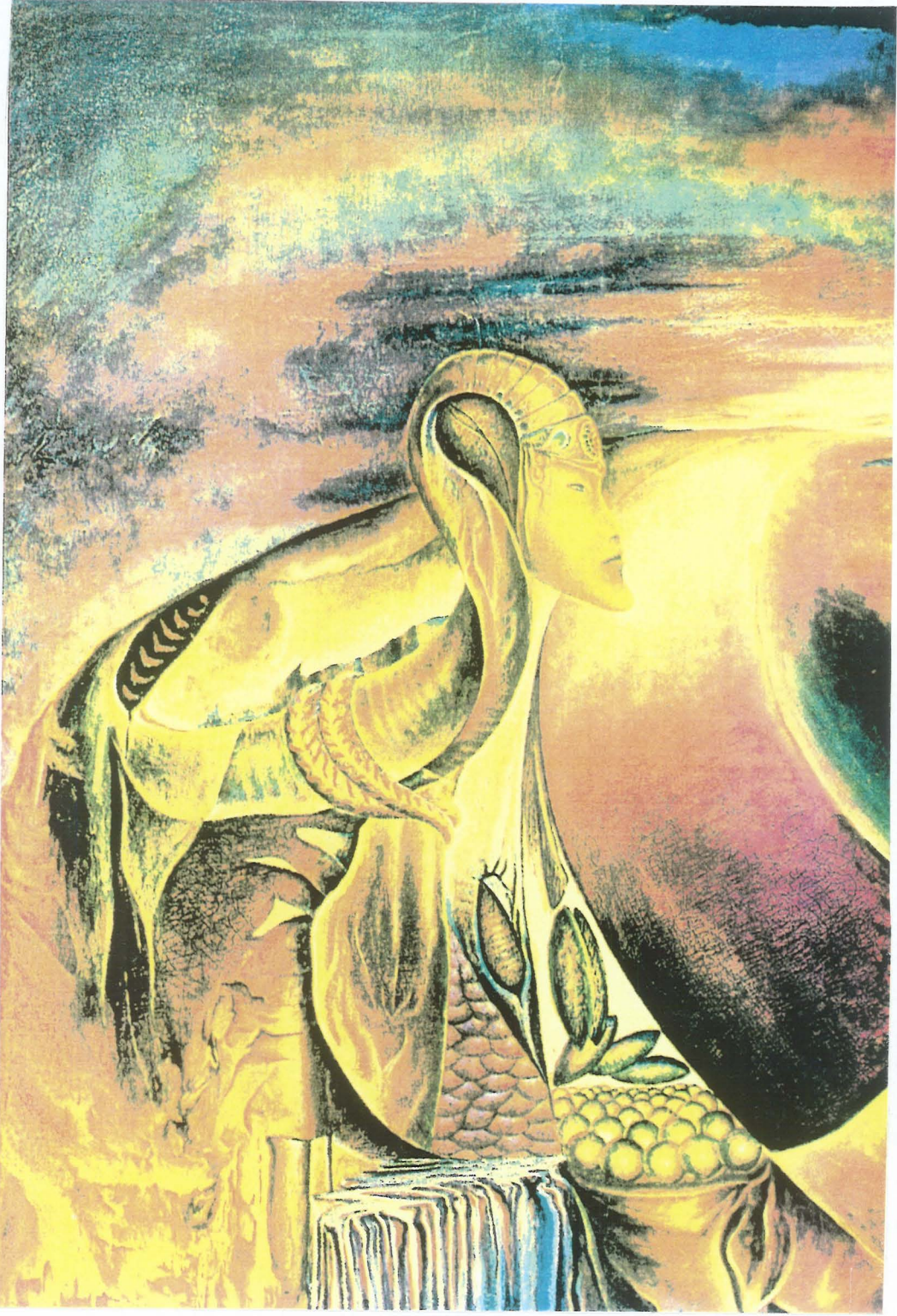
Resim 26: Fikret Otyam, Şahmaran Tablosu

Resim 27 : Yavuz Kılıçer, Şahmaran, 1997 Karışık, 102x270

Resim 28 : Şaziye Erel, Bellek Parçalanması III, 100x150

Resim 29: Ayhan Tomak, Şahmaran, 1997, 90x118

(Ahşap üzerine yağlı boya)

Resim 30: Çeyizlerde kullanılan Şahmaran işleme

Resim 31: Şahmaran Motifi

Resim 32: Şahmaran işleme

Gaziantep Oğuzeli Demirkonak Köyü

Halk resimlerinde yaygın olarak kullanılan teknikler; camaltı, taşbaskısı, boyama, işleme ve örmedir. Halk resminin hemen her türünde Şahmaran motiflerine rastlamamız mümkündür. Özellikle Türkmen kültüründe ağırlığı olan Şahmaran motiflerinin, kötülüklerden, yangın ve afetlerden koruyacağına, bereket, uğur ve bolluk getireceğine inanılmaktadır. Bu sebepten gücü temsil ettiği kabul edilmektedir. Şahmaran resimleri evlerde genellikle girişte göze çarpan bir yere ya da özellikle misafir odalarında, kapı ya da pencere üstlerine yerleştirilerek sergilenir (Resim 33). Evleri kötülükten koruyacağına, gözcü ve koruyucu olduğuna inanılır.

Resim 33 : Gaziantep Oğuzeli Demirkonak Köyü

Şahmaran hikâyesinde Şahmaran'ın etini yiyen hasta hükümdarın iyileşmesinden de anlaşıldığı gibi yılanın canlandırıcı yani yaşatıcı özellikleri olduğu da vurgulanır.

Halk resimlerinde 'Şahmaran', başında boynuzu, süslü tacı, taçlı yılanbaşı kuyruğu ve yılan başlarından oluşmuş birçok ayaklarıyla mitolojik bir yaratık olarak gösterilmiştir (Resim 34). Sanatçılar kompozisyona çeşitli renkler ve motifler ilave etmişlerdir. Kompozisyona eklenen motifler yörelere göre farklılık taşımaktadır. Şahmaran resimlerinde ve motiflerinde kullanılan renkler de yörelere göre farklılık göstermektedir. Camaltı resimleri (Resim 35), el işlemleri (Resim 36), kilim ve halı dokumaları, pul ve boncuklarla işlemler (Resim 37), patch-work işlemler ve camın arkasına konan yaldızlı kağıtlarla (Resim 38) daha ilgi çekici bir görünüm kazanan farklı tekniklerde Şahmaran motifleri üretilmektedir²¹.

Sanatın sürekli üslup değiştirmesine karşın halk sanatında bu değişim çok yavaş gelişmektedir. Halk sanatında özellikle Şahmaran motiflerinde, değişimden çok yöresel farklılıklar görülmektedir²².

XVIII. ve XIX. yüzyıldan itibaren halk hikayelerine, efsanelere, dini konulara ait resim ve yazıları gösteren işlemler yapılmaya başlanmıştır²³.

İşlemlerde sıkça kullanılan renklerden birisi yeşildir. Çimen yeşili insanlara sevinç verir, işlerini ferahlatır; ama insan yüzünün rengi olan kırmızı, allığını güneşten almıştır ve renklerin en etkilisidir. Türk işlemlerinde ve özellikle şahmaran motiflerinde de en sık kullanılan renkler kırmızının her tonu ve yeşildir. Mavi, sarı, gümüş ve kahverengi bunları izler.

²¹ Şennur Şentürk, a.g.e., s. 41.

²² Metin Sözen - Uğur Tanyeli, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul: 1992, s. 98.

²³ Ayten Sürür, **Türk İşleme Sanatı**, Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi - Apa Ofset Basımevi, İstanbul: Temmuz 1976, s. 47.

Resim 34 : Camaltı Şahmaran (Malik Aksel Koleksiyonu)

Resim 35: Şahmaran (Neveser Aksoy Koleksiyonu)

Resim 36: Şahmaran (Muhsin Bilge Koleksiyonu)

Resim 37: Şahmaran (Mardin Yöresi)

Resim 38 : Camaltı Şahmaran (Emirdağ)

İşlemeleri yapan kişiler, motifin doğal rengine her zaman uymamışlardır. Sonuçta ortaya mavi ağaçlar, kırmızı yapraklar, yeşil güller, çizgili şahmaranlar çıkmıştır. Renk seçiminde tek şeyin resmin bütün olarak uyumu olduğu anlaşılmaktadır²⁴ (Resim 39).

Resim 39 : Şahmaran

Halk resminde ve işlemelerinde bitkisel bezemelerin çiçek, meyve, yaprak, ağaç çeşitlemeleriyle yenilediği XIX. uncu yüzyılda; önceki yüzyıllarda görülen figürlü bezemenin ağırlık kazandığı Şahmaran, kuş, kelebek, at, deve gibi motiflerle zaman zaman insan figürünü de içeren düzenlemelerin süregeldiği gözlenmektedir. Özellikle portre çeşitlemelerinde, bu yüzyılda batıda da moda olan işleme portrelerle, ilginç buluşlarla katkıda bulunulmuştur. Şahmaran, havuzbaşında kuşlar ve balıklar gibi figürleri bazen allegorik bazen sembolik nitelikte kullanmışlardır²⁵ (Resim 40).

²⁴ Ulla Ther, *Türk İşlemeleri*, (Çev.: Fatma Artunkal), Yeni Çığır Kitabevi, İstanbul: 1993, s. 20.

²⁵ H.Örçün Barışta, *Türk İşleme Sanatı ve Tarihi*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara: 1995, s. 43.

Resim 40 : Şahmaran Motifi (Gaziantep Oğuzeli Kovanlı Köyü)

Şahmaran kompozisyonlarında gül en sık rastlanan çiçeklerden biridir. Gül yaşamı ve yaşama sevincini, mutluluğu dile getirir (Resim 41).

Bu işlemlerin ve resimlerin anlatım gücünü yalnızca teknik mükemmellik ya da başarılı kompozisyonlarla açıklamak yanlış olur; asıl bunları işleyenlerin coşkusu; kendilerini sözle anlatmaya izin vermeyen bir toplumda duygularını, isteklerini, ümitlerini el işiyle dile getirmeleri bu işlemlere ve resimlere güzelliğini verir.²⁶

Türk işlemleri Batı etkisiyle değişmiş, ayrıca işlemlerde pul, boncuk ve tel kullanıldığından bunların karakterleri de değişikliğe uğramıştır²⁷.

Camaltı resim, cam levhanın arka yüzeyine toz boyalar, suluboya, guaş, yağlı boya hatta günümüzde akrilik boyalarla çalışılan soğuk resim tekniğidir. Genellikle her yerde aynı olan bu resim tekniğinde, camın hem resmin yapıldığı yüzey olma hem de vernik gibi boyaları, dış etkenlerden koruma ve aynı zamanda da renklere şeffaflık ve parlaklık verme gibi çeşitli fonksiyonları vardır. Camaltı resimleri genellikle 2-3 mm kalınlığındaki cam levhalara yapılmaktadır.

Görünüşte kağıt ya da tuval üzerine yapılmış resimlere benzese de, çalışma yöntemi tam tersidir. Bir resimde detaylar, imza ve tarih son safhada oluşurken cam üzerine çalışmadan, önce resmin deseni ve üstte görünen detaylarla imzadan başlamak gerekir. Daha sonra çizgiler arasındaki yüzeyler en son olarak da fonda görülen renkler boyanır.

Yirminci yüzyılın ortalarına kadar büyük bir gelişme göstermesi ve yaygınlaşmasına rağmen camaltı resim sanatı bugün Türkiye’de tamamen kaybolmuş durumdadır.

²⁶ Ulla Ther, a.g.e., s. 8.

²⁷ Ayten Sürür, a.g.e., s. 58.

Resim 41: Şahmaran

Diğer camaltı ressamı, yöre halkından başka, turistlere, Almanyalı işçilere, Suriye ve İranlılara, Diyarbakır'daki dükkanında bundan onbeş yıl öncesine kadar, eski Türkçe yazılar, Hz. Ali'nin devesi, Şahmaran vb. yaptığı camaltı resimleri satır. Ali Akdağ, dükkanını kapatmış, bu işi bırakmış bulunmaktadır (Resim 43).

Bugüne kadar camaltı resmi üzerine bir kitap yayımlanmadığından, örnekleri de az görüldüğünden, günümüzde bu sanat dalı bilinmemektedir. Halk kültüründe süreklilik her şeydir. Bu nedenle büyük toplumsal olaylar, yenilikler, teknolojik gelişmeler dışında halk kültürünün tarihsel yeri neredeyse yoktur. Bu duruma bağlı olarak halk ressamının tarihi yoktur denilebilir.

Halk resimlerinin ana motifleri vardır. Bu motifler sorgulanmadan tekrarlanmaktadır. Bireysel yorum ancak güncellikle, masalsı motiflerin yorumu ile devreye girmektedir. Şahmaran motifleri hem tema tekrarlarına, hem bireysel yoruma açık olmaya, hem de sürekli kalıp üretmeye tipik örnektir. Resim 44'de görülen örnek bir kağıt motif olabilecek kadar çok üretilmiş, ötekiler ise daha çok farklılığı temsil edilmektedir (Resim 45, 46, 47, 48, 49). Şahmaran hiçbir zaman yazı resim anlayışının konusu olmamıştır²⁸

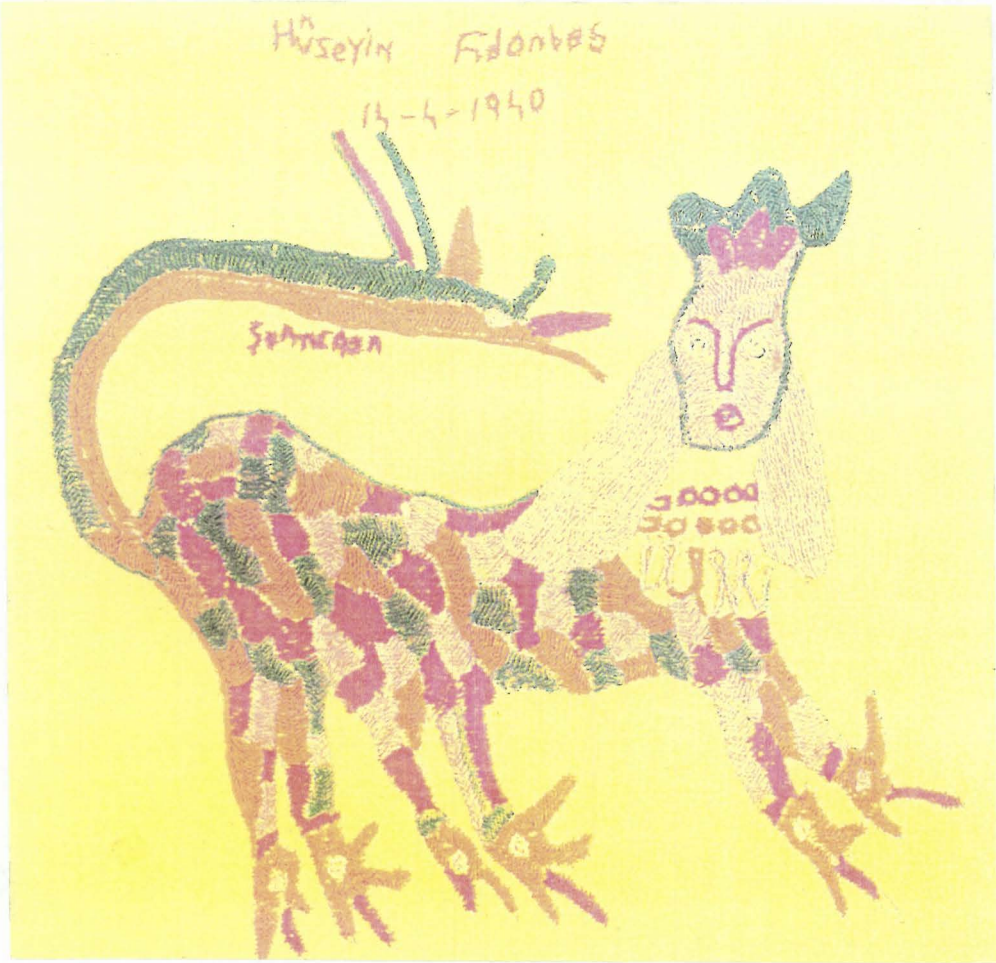

Resim 44 : Şahmaran (Hüsametdin Koçan Koleksiyonu)

²⁸ Camaltında Yirmi Bin Fersah, s. 7, 14, 16, 17,31.

Resim 46: Şahmaran (Hakkari El Sanatları Sergisi)

Resim 47: Şahmaran

Resim 48: Deniz Kızları (Neveser Aksoy Koleksiyonu)

Resim 49 : Şahmaran ve Cami Tasviri (Kırşehir Gültepe Parsa Köyü)

Resim 50 : Şahmaran (Neveser Aksoy Koleksiyonu)

3.2. EDEBİYATTA ŞAHMARAN

Şahmaran, eski edebiyatımızda bir hikâyenin kahramanıdır. Eldeki bilgilere göre Türk Edebiyatı'nda bu konu ilk defa II.Murad devri şairlerinden Abdi Musa'nın yazmış olduğu "Camasb-name" adlı Mesnevi'de işlenmiştir. Şairi hakkında fazla bilğimiz bulunmayan bu eser, 1429-1430'da, Aydıncık'ta (Bugünkü Edincik) tamamlanmıştır³⁰. Prof. Dr.Amil Çelebioğlu henüz yayımlanmamış doçentlik tezinde Camasb-name'nin dokuz yazma nüshasını tespit etmiştir.Vasfi Mahir Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi adlı kitabında Camasb-name'nin şu hikâyelerden meydana geldiğini yazmaktadır: Sırasıyla,

- Bulukiya,
- Şah Sahra,
- Kaf dağı,
- Cihan Şah,
- Mürg Şah,
- Peri Şah,
- Gevhernigin Kalesi,
- Şems Banu,
- Kigal-i Hindi,
- Bulukiya'nın Mısır'a Gelmesi,
- Giriftar-ı Şah.

Amil Çelebioğlu ise metindeki başlıklara bağlı kalmayarak Camasb-name'nin şu beş bölümden oluştuğunu yazmıştır.

I. Bölüm : Danyal peygamberin ölümüne kadar,

II.Bölüm: Camasb'ın dünyaya gelişi, Şahmaran ile karşılaşması ve Şahmaran'ın başından geçen maceraları anlatmasına kadarki kısım,

³⁰ Türk Ansiklopedisi, a.g.e., s. 191.

III. Bölüm: Bulukiya hikâyesi,

IV. Bölüm: Cihan Şah hikâyesi,

V. Bölüm: Cihan Şah'tan ayrılan Bulukiya'nın Mısır'a gelişi ve bunu izleyen Camasb-name'nin sonuna kadarki kısım. Halbuki Camasb-name aslında birbiri içine yerleştirilmiş üç ayrı hikâyeden oluşmaktadır:

1. Camasb ve Şahmaran hikâyesi,
2. Bulukiya hikâyesi,
3. Cihan Şah hikâyesi.

Mesnevideki biçimiyle hikâyenin bütünü, Kelile ve Dimne'den, Binber Gece Masallarından, Tu ti-name'den vb. eserlerden de tanıdığımız "çerçeve hikaye"dir.

Camasb-name'deki Hikâyenin özeti şöyledir:

Zamanın hem hekimi, hem de peygamberi olan Danyal, ecele çare arar bulur. Üzerinde türlü türlü otların bittiği bir dağa giderken Ceyhun nehri üzerindeki Köprüde Cebrail ile karşılaşır. İnsan suretinde ona görünen Cebrail, Danyal'a Cebrail'in kim olduğunu sorar. Danyal, soruya cevap vermek için hikmet kitabına bakarken elinden düşen kitap sulara karışır. Danyal, ancak birkaç sayfasını kurtarabilir. Evine dönünce kitabın elinde kalan sayfalarını bir sandığa koyup kilitler ve karısına kendisinden sonra oğlu olursa ona vermesi için vasiyet eder. Danyal'ın ölümünden sonra bir oğlu olur. Adını babasının vasiyetine uyup Camasb koyarlar. Hiçbir işte tutunamayan Camasb'a sonunda odunculuk yapsın diye annesi birkaç eşek satın alır. Arkadaşlarıyla oduna giderken arkadaşları ve Camasb yağmura tutulurlar. Yağmurdan korunmak için bir mağaraya sığınır. Camasb elindeki bizlengeç ile önündeki toprağı karıştırırken bir mermer levha görür. Mermer levhayı kaldırdıklarında içi bal dolu bir kuyu bulurlar. Camasb kuyuya indirilir, kapları bal ile doldurup yukarıdaki arkadaşlarına verir. Kuyudaki bal bitmek üzereyken arkadaşları kuyunun ağzını kapatıp balı alıp giderler ve annesine oğlunun bir kaplan tarafından parçalandığını söylerler.

Kuyuda kalan Camasb bir akrebin bir delikten gecip kendine doğru geldiğini görür. Akrebi öldürür ve çakısıyla deliği, içinden bir adam geçecek kadar genişletir. Sonra içine girip yürür, yolu bir demir kapıya gelir, kapıyı anahtarla açıp içeri girer. Ortasında havuz olan bir bahçeye varır. Orada gördüğü bir tahta çıkıp oturur ve uyuyakalır. Uyandığında çevresinde binlerce yılan görerek korkar. Tahtında oturan Şahmaran ona korkmamasını söyledikten sonra Camasb'a ülkesine nasıl geldiğini sorar. Camasb başından geçenleri anlattıktan sonra Şahmaran'da kendini ona tanıtip başından geçenleri Camasb'a anlatmaya başlar:

(Bulukiya Hikâyesi) Mısır hükümdarı ölünce oğlu Bulukiya tahta çıkar. Hazine de bir sandıkta gizlenmiş Na't-i Mustafa'yı içeren bir kitap görür. Bunu okuyan Bulukiya Hz. Muhammed'e aşık olur. Hz. Muhammed'in aşkıyla yollara düşer. Uğradığı ada da yılanlar görür. Bunların şahı da beyaz bir yılan dır. Yani Şahmaran'dır. Şahmaran'dan ayrılan Bulukiya Şam'a gider. Orada Hz. Süleyman'ın yüzüğünü aramakta olan Affan ile karşılaşır. Affan Bulukiya'nın Şahmaran'ın yerini bildiğini anlayınca Şahmaran'ı hile ile yakalayıp bir sandığa koyar. Şahmaran'dan aradığı otun yerini öğrenir. Böylece su üzerinde yürüyebilir. Sonra da Şahmaran'ı serbest bırakır. Şahmeran bir daha insanoğlunun yüzünü görmemek için Kaf Dağı'na yerleşir. Affan ile Bulukiya ot sayesinde yedi denizi aşır Hz. Süleyman'ın mezarının bulunduğu yere gelirler. Affan Hz. Süleyman'ın yüzüğünü almaya kalkışınca, mezarın bekçisi olan ejderha onu yakalayıp öldürür. Aşk-i Muhammedi ise Bulukiya'yı yanmaktan kurtarır. Dönüşte yolunu şaşırır. Bir çok ada dolaşır. Birisinde meyveleri insan başına benzeyen, gülen ve ağlayan ağaçlar görür. Bir sahrada atları kendileri gibi kanatlı yiğitlerle karşılaşır. Onu alıp Periler Şahı'na götürürler. Oradan ayrılan Bulukiya yolda Allah ve Hz. Muhammed'in adını tespit eden karanlıktan sorumlu Yuca il adlı Melekle karşılaşır. Sonra başları kuş başı gibi adam, öküz ve aslan suretlerinde dört melek görür. Altın ve Gümüş dağlarından geçer. Bir denizde balıklar şahı ona yiyecek ve içecek verir. Onlar sayesinde susamaz ve acıkmaz. Sonra da Cebrail, Mikail ve İsrail'le karşılaşır. Ona bir ejderhayı cehenneme atmakla görevlendirilmiş olduklarını

söylerler. Onlardan ayrılan Bulukiya yolunun üzerinde bir mezar görür.

(Cihan Şah Hikâyesi) Mezarın başında Cihan Şah'ı görür: Cihan Şah ona hikâyesini anlatır: Onaltı yaşına geldiğinde geyik avına gider. Geyiği avladıktan sonra yolunu kaybeder. Nim-tenler (yarım adamlar) ülkesine gider. Dört adamını Nim-tenler öldürür. Cihan Şah oradan kaçar. Maymunlar adasına gider. Maymunlar ona ve adamlarına beş yıl hizmet ederler. Oradan da kaçan Cihan Şah her biri köpek kadar iri karıncalar ülkesine gelir. Adamları karıncalar tarafından yenir. Canını zor kurtaran Cihan Şah oradan Yahudilerin şehrine varır. Sonra Kuşlar Şahı'nın memleketine gider. Orada kuş donunu soyunup suda yıkanan peri kızına aşık olur. Bir yıl sonra Kuşların Şahı'nın kendisine öğrettiği hile sayesinde peri kızını yakalar. Onunla birlikte memleketine dönüp peri kıızıyla evlenir. Bir süre sonra kız onu bırakıp uçup gider. Cihan Şah Şemse Banu'yu bulmak için tekrar yollara düşer. Kuşlar Şahı'nın yardımıyla Gevhernigin Kalesi'ne varır. Karısını alıp tekrar ülkesine döner. Ancak birgün kurtlar Şemse'yi parçalayıp öldürür. Cihan Şah Bulukiya'ya üzüntüsünden canına kıymayı düşündüğünü fakat meleklerin buna izin vermediklerini anlatır.

(Bulukiya hikâyesinin devamı): Şahmaran, Bulukiya hikâyesini bitirince Camasb tekrar ondan yoluna gitmek için izin ister. Bu sefer Şahmaran onun dileğini kabul eder. Ancak Camasb gitmeden önce, dönüşünde hamama gitmemesini tenbih eder. Bir yılının yardımıyla Camasb bal kuyusunun ağzına kadar götürülür. Annesine kavuşan Camasb eski arkadaşlarını çağırır. Döndüğünü öğrenen arkadaşları yaptıklarına pişman olurlar. ondan özür dileyip servetlerinin yarısını ona verirler. Bütün ısrara rağmen Camasb hamama gitmez. Yedi yıl sonra hamamın önünden geçerken hamama girmesi için ısrar edilince Camasb onları kıramayıp hamama girer. Kurna başında yıkanırken Padişah'ın askerleri gelip onu yakalarlar. Vezir onu hükümdar Keyhüsrev'in yanına götürür ve uyuzdan yüzü gözü şişmiş olan Padişah'ı gösterip: Bu derdin dermanını ancak Danyal oğlu Camasb bilir der. Camasb ne kadar elinden birşey gelmediğini söylerse de fayda vermez. Vezir Şehmur Padişahın derdine Şahmaran'ın derman

olduğunu onun da yerini kendisinin bildiğini söyler ve Camasb'tan Şahmaran'ın yerini bildirmesini ister. Baskılara dayanamayan Şahmaran'ın yerini söyler. Vezir, Camasb'ı da yanına alıp bal kuyusunun başına varır. Türlü büyüler yapıp Şahmaran'ı kuyudan çıkartır. Camasb'ı gören Şahmaran sözünde durmadığı için önce onu kınar sonra da Camasb'ın koynunda gitmeyi istediğini söyler, dileği kabul edilir. Yolda Şahmaran Camasb'a: "Sakın beni sen öldürme, Şehmur öldürsün. Benim parçalarımı kaynatmak için sana verecekler, o zaman birinci parçanın suyundan sakın içme" diye tenbih eder. Vezirin evine götürülür. Şehmur Şahmaran'ı öldürür, üç parçaya böler ve parçaları kaynatması için Camasb'a verir ve ona ilk parçanın (baş) suyunu birinci şişeye koyup içmesini, ikinci parçanın suyunu başka bir şişeye koymasını bunu kendisinin içeceğini söyler ve oradan ayrılır. Etleri kaynatan Camasb birinci suyun köpüğünü ikinci şişeye, ikinci suyun köpüğünü de birinci şişeye doldurur. Vezir gelince ikinci şişedekini içip ölür. Birinci şişedekini içen Camasb'ın ise gönül nuru artar. Şahmaran'ın çömlekteki eti dile gelip Camasb'a baş, orta ve kuyruk olmak üzere her parçasını sırasıyla Padişah'a yedirmesini söyler. Camasb çömlekteki etleri alıp dışarı çıkar. Göklere bakınca, göklerin sırları, yere bakınca bütün bitkilerin sırları kendisine malum olur. Bundan dolayı heyet, Tıbb, Simya ve Nücum (Yıldız) bilimlerinde kazandığı bilgilerle kitaplar yazar. Paişaha üç gün sırasıyla üç parça eti yedirir. Padişah iyileşir ve Camasb'ı kendine vezir yapar.

Özeti yukarıda verilen Abdi Musa'nın bu manzum Camasb-name'sinden başka Vasfi Mahir Kocatürk'ün belirttiğine göre 1780 tarihinde düzenlenmiş mensur bir Camasb-name de vardır. Bu kitap daha sonra H. 1291'de (1874) kısaltılarak "Mümtazetü'l-emâsil Şahmaran Hikâyesi" adıyla yayımlanmıştır. Bu bilgileri doğrulayan iki kitap bulunmaktadır. Birisi H. 1257 (1841) de medrese öğrencisi Mehmed Emin Efendi tarafından kopye edilmiş olan mensur bir Camasb-name'dir. Diğeri de "Mümtazetü'l-emasil Şahmaran Hikâyesi" başlıklı taş basma kitaptır. Bu yazma nüshada hikâyenin mahallileştirildiği dikkati çekmektedir. Giriş epizotunda Danyal Peygamber'in kitabını düşürdüğü köprü, Abdi Musa'nın Camasb-namesi'ndeki

gibi Ceyhun nehri üzerinde değil, Ceyhan nehrinin (Çukurova) üzerindeki köprü olmuştur. Danyal'ın yaşadığı yer de Maraş şehri olmuştur.

Camasb-name'nin zamanla basitleştirilip eski yazıdan günümüz Türkçesine aktarılmış baskıları da vardır. Son baskısı "Hakiki Şahmaran Hikâyesi" başlıklı kitaptır. bu kitapta hikâyenin giriş epizodu yoktur. Kişi adları da yanlış okunmuştur.

Şahmaran Hikâyesi'nin Battal-name ve Saltuk-name'yi de etkilediği anlaşılmaktadır. Saltuk-name'de Sarı Saltuk kuyuya atıldıktan sonra yılanlar ülkesinde başı insan (kadın), gövdesi yılan olan Şahmaran ile tanışır.

Battal-name'de ise hasımı tarafından kuyuya atılan Battal, aşağıda yılanların kendisine doğru geldiğini görür. Etrafına bir daire çizip Ayetü'l-Kürsî'yi okur. Bunun üzerine yılanlar gelip çevresinde dururlar. Sonra başı zümrüt'e benzeyen küçük bir yılan gelir ve Battal'a adı ile hitap eder. Kendi adının da Yamliha olduğunu söyler ve "Beni, Süleyman Nebi'den sonra Bulukiya ve Affan tutup kırk gün dağda taşta gezdirdiler. Hangi ot faydalıdır bana söylediler. Sonra kurtuldum gelip bu kuyuya girdim. Bir defa dışarı çıktım. Hz. Muhammed'i ziyaret ettim. Sonra yine buraya geldim. Bu kuyuya Cah-ı Cehennem derler. Bir kapısı Kaf Dağına açılır" der³¹.

3.3. MASALLARDA ŞAHMARAN

Zamanla basitleştirilen ve kısalan Şahmaran hikâyesi, sözlü geleneğe de yansımıştır. Tespit edilmiş belgelerden, hikâyenin Anadolu da hem bir halk masalı, hemde bir halk efsanesi olarak yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Hikâye'nin masal biçimi W.Eberhard-Pertev Naili Boratav'ın Türk Halk Masalları Tip ve Motif Kataloğu'nda 57 numarada kayıtlıdır. Şahmaran adlı masal şu motiflerden oluşmuştur.

1) Fakir bir delikanlı olan Camasb arkadaşlarıyla birlikte odun kesmeye giderler. Yağmurdan sığındıkları bir mağarada içi bal dolu bir kuyu bulurlar. 2) Camasb kuyuya

³¹ Hasan Özdemir, a.g.e., s. 221, 222, 223, 224, 225.

sarkıtılır, kapları bal ile doldurup yukarıdaki arkadaşlarına uzatır. Balı onunla paylaşmak istemeyen oduncular onu kuyuda bırakıp giderler. 3) Camasb kuyuda gördüğü bir deliği genişletip kendine yol açar. O yoldan çıkıp yedi yıl kalacağı Şahmaran'ın ülkesine varır. 4) Şahmaran'ın ülkesinden döndüğünde Camasb'ın vücudunun bir kısmı yılan derisi gibi pul pul olur. 5) Hasta olan memleketin padişahı hastalığına ilaç olarak Şahmaran'ın kanını aramaktadır. 6) Şahmaran'ı görmüş kişiyi tespit etmek için bir hamam yaptırır ve herkesin hamama gitmesini emreder. 7) Şahmaran, Camasb sayesinde yakalanır. Şahmaran, Camasb'la kendisini öldürdükten sonra etini kaynatacaklarını pişen etin ilk suyundan içmemesini sıkı sıkıya tenbih eder. 8) Şahmaran'ın etinin ilk suyunu içen vezir ölür. 9) İkinci suyu içen Camasb ünlü bir hekim olur.

Türk Halk Masalları Tip ve Motif Kataloğu'nda masalın derlenmiş yeni varyantları incelenmiştir. Masalın bütün sözlü belgeleri, onun Camasb-name'deki hikâyeyi geri getirdiğini göstermektedir. Bütün edebi biçimlerinde iç içe anlatılmış üç hikâye varlıklarını korumuşlardır. Buna karşılık sözlü geleneğe asıl hikâye yansımış ve halk masalının bütün özelliklerini kazanmıştır³².

Anadolu halk edebiyatı, sözlü gelenekte yaşatılan yaratıcısı belli olan ve olmayan bütün ürünleri kapsamaktadır. Bu ürünlerin özünde örnek değerler ve ahlâk anlayışı yatmaktadır. Klasik masallar olağanüstü veya gerçeküstü olayların, doğaüstü varlıkların dünyasını yansıtmaktadırlar. Şahmaran masalında da görüldüğü gibi göreceli bir evrensellik kazandırmak için, olaylar çoğu zaman belirli olmayan bir yerde ve zamanda geçmiş olarak gösterilmektedir. Yine Şahmaran masalında görüldüğü gibi, Kahramanları insan gibi davranan ve konuşan hayvan olan alegorik masallar, insanın aptallıklarını, çeşitli zaafalarını, belirli bir ahlâk dersi eşiğinde sergilerler³³.

³² Hasan Özdemir, a.g.e., s. 225-226.

³³ Théma Larousse, Tematik Ansiklopedi, Milliyet Yayınları, Cilt: 6, 1993-1994, s. 28.

3.4. EFSANELERDE ŞAHMARAN

Şahmaran hikâyesi, Anadolu Türk sözlü geleneğinde halk efsanesi olarak yaşamaktadır. Halk arasında çok çeşitli şekilde anlatımlar vardır. Şahmaran, insan başlı bir yılan olup, yılanların kralı (Şahı-padişahı) olarak anlatılır. Lokman hekimin hekimlikte kullandığı ilaçların bir kısmının Şahmaran'ın vücudundan elde edildiğini anlatan söylenceler de vardır.

Bu efsanelerin Hitit'ler zamanında anlatılan "İluyanka" efsanesine dayandığı ve mitoljide anlatılan Gigant'ların (ayakları yılan olan mitolojik yaratıklar) bu efsanenin yaratılışına kaynak olduğunu söyleyen araştırmacılar vardır.

Bir efsaneye göre Şahmeran Tarsus'ta bir hamamda öldürülmüştür. Yerli halk şimdiki 'Eski Hamam'da Şahmaran'ın öldürüldüğüne inanmaktadır³⁴.

Vasfiye Öktem'in anlattığı efsane motif açısından Şahmaran masalına çok yakındır. Bu efsanede kahramanın adı belirtilmemektedir. Efsanenin sonunda, Şahmeran yakalanıp Tarsus'a getirilir ve adı geçen hamamda öldürülür. Kanı hasta kralın vücuduna sürülür, kral sağlığına kavuşur. Kaynak kişi, anlatımın sonunda, "Yılanlar Şahmaran'ın öldüğünü bilmiyorlar. Eğer bilseler insanlara saldırıp öldüreceklermiş" diye bitirmiştir³⁵.

Adana efsanelerinden biri olan Misis Efsanesi'ne göre; bir zamanlar Misis beyi çaresiz bir hastalığa tutulur. Yapılan ilaçlar fayda etmez. Bir gün, bir doktor çıkagelir. Der ki: "Boşuna yorulmayın. Beyin derdinin çaresi yılanlar padişahı Şahmaran'ın gözlerindedir. Bu da yılan kalesi'nde yaşar. Onu getirip, gözlerini, oymak ve beye içirmek gerek..."

Beylerini çok seven Misis'liler Yılan Kalesi'ne saldırır, Şahmaran'ı yakalayıp gözlerini oyarlar. Bey bunları içer, hastalığı geçer. Başsız kalan yılanlar, bir gün birlik

³⁴ Hikmet Öz, **Tarsus ve Çevresindeki Kültür Varlıklarımız-1**, Tarsus: 1988, s. 23.

³⁵ Hasan Özdemir, a.g.e., s. 226.

olup Misis'i basacaklar ve intikam alacaklardır. Çevredeki halk bu inancı halâ korku içinde yaşatmaktadır.

Gerçekten de Misis yakınlarındaki küçük bir dağın tepesinde halkın “Yılan Kalesi” dediği bir kale vardır³⁶ (Resim 51).

Resim 51: Yılan Kalesi

Bir başka Misis efsanesine göre; Misis'te Cebelinur Dağında üç çocuk bir kuyuda bal görmüşler. Çocuklardan birisinin beline ip bağlayarak kuyuya indirmişler ve balı alıp tenekelere koymuşlar. Balı aldıktan sonra kuyudaki arkadaşlarını bırakıp oradan uzaklaşmışlar. Arkadaşlarının ihanetine uğrayan çocuk etrafına bakınırken bir ışık sızıntısı görmüş, ışığa doğru yürümüş, epeyce gittikten sonra birden ejderhalarla karşılaşmış. Ejderhalar kanatlı, yılan başlı, kalın gövdeli yılanlarmış. Ejderhalar çocuğu alıp yılanların şahı olan Şahmaran'a götürmüşler.

³⁶ Mehmet Önder, *Şehirden Şehire Anadolu*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara: 1994, s. 101.

Çocuk Şahmaran'ın yanında üç yıl kalmış. Üç yıl sonra Şahmaran "Dile benden ne dilersen" demiş. Çocuk "yüzyüzüne çıkmak istediğini" söylemiş. Şahmaran "Yerini kimseye söylemeyeceğine söz verirse kendisini yeryüzüne çıkaracağını" söylemiş.

Çocuk söz vermiş, yemin etmiş. Şahmaran "insanoğlu çiğ süt emmiştir, güvenilmez" diye düşünmüşse de çocuğu yeryüzüne çıkarmış.

Aradan aylar, yıllar geçmiş. Bir gün Tarsus Kralı hastalanmış. Hekimler kralın iyileşmesi için Şahmaran'ın sağ böbreğini yemesini söylemişler.

Kral derhal askerlerine emir vermiş, Şahmaran'ı aramaya başlamışlar. Fakat bulamamışlar. Şahmaran'ı görenin vücudu yılan derisi gibi pul pul olurmuş. O yüzden askerler herkesin vücuduna bakmaya başlamışlar.

Bu arada Misis'te dul bir kadının çocuğunun vücudunun yılan derisi gibi pul pul olduğu söylenmiş. Bunun üzerine kralın askerleri Misis'e gelip çocuğu bulmuşlar, Ondan Şahmaran'ın yerini söylemesini istemişler. Askerlerden korkan çocuk, ettiği yemini unutup, onlara Şahmaran'ın yerini söylemiş.

Şahmeran çocuğa "insanoğlu hani senin yeminin? Verdiğin söz ne oldu?" demiş. Arkasından "Bari sana son bir iyilik yapayım. Sağ böbreğimi sen ye, dünyaya hakim ol, sol böbreğimi de kral yesin" demiş. Öyle de olmuş. Şahmaran'ın sol böbreğini yiyen kral ölmüş, sağ böbreği yiyen çocuk dünyaya hakim olmuş, adına "Lokman Hekim" demişler. Lokman Hekim için bütün otlar dile gelmiş. Hangi derde deva olduklarını söylemişler.

Lokman Hekim Cebelinur Dağı'nda ölüme çare olan otu bulmuş. Giderken Misis Köprüsü'nün üzerinde Cebail Aleyhisselam ile karşılaşmış.

Cebail "Sen yerde misin, gökte misin?" diye sormuş. Lokman Hekim "ne yerdeyim ne gökteyim, bir köprü'nün üzerindeyim" demiş. Cebail, Lokman Hekim'e kanadıyla bir vurmuş ve Lokman Hekim'in elindeki kitap nehre düşmüş³⁷.

³⁷ İsmet İpek, *Aykırı Sanat*, Yıl:2, Sayı: 11-12, Adana: Mayıs - Ağustos 1994, s. 20.

Efsanenin Ceyhan varyantında ise Şahmaran kadın değil erkektir: Yılanların şahı Şahmaran kalenin bahçesinde gezinirken kralın kızını görür ve ona aşık olur. Kral bunu duyar, Şahmaran'ı öldürtmeye karar verir ve Şahmaran'a bir tuzak hazırlar. Şahmaran'a haber gönderip kızının hamama gideceğini, istiyorsa kendisinin de gidip orada kızıyla konuşmasını söyler. Şahmaran kızla konuşmak için hamama gider ve hamamdaki göbek taşında öldürülür. Bugün hamamdaki göbek taşının ismi "Şahmaran taşıdır" ve yaşlılar taşıdaki kızıl lekelerin Şahmaran'ın kanı olduğunu söylerler ve yaşlılar, yılanların, Şahmaran'ın öldürüldüğünden haberi olmadığını, öğrenirlerse "Ceyhan'ı yılanların istilâ edeceğini" söylerler³⁸.

Başka bir Misis efsanesine göre: Misis'te oturan yılanlar Kralı Şahmaran, Tarsus kralının kızı, hamamda yıkanırken gelip hamamın kubbesinden kızı seyredermiş. Yine gizli bir seyir anında Şahmaran, kendinden geçerek hamamın içine düşmüş ve kralın askerleri tarafından öldürülmüş.

Bir başka anlatımda, Şahmaran yer altındaki ülkesinde yılanlar ile mutlu bir yaşam sürerken Belkiya isminde bir insanoğlu ile karşılaşmış. Belkiya ile arkadaş olmuşlar. Uzun yıllar Belkiya ile birlikte kalarak güzel bir dostluk oluşturmuşlar. Bir zaman sonra Belkiya yeryüzündeki ailesini görmek için izin isteyerek Şahmaran'dan ayrılmış. Ayrılırken Şahmaran'ın ülkesini kimseye anlatmayacağına dair söz vermiş. Tarsus'a gelen Belkiya ailesiyle buluşmuş. Zaman olmuş Tarsus kralı hastalanmış. Hekimler her türlü tedaviyi yapmışlarsa da çare bulunamamış. Ünlü bir hekim krala: "Şahmaran'ın gözlerini yerseniz hastalığınıza çare bulursunuz" demiş.

Bunun üzerine Şahmaran'ı, aramaya başlamışlar. Şahmaran'ı görenin sırtında pul pul yılan derisine benzer dokular oluşacağı fikrini ileri atan bir düşünce ile krallık sınırlarında bulunan herkes hamamlara götürülmüş. Belkiya da hamama girmek zorunda kalmış. Sırtındaki pul pul deri dokusundan Şahmaran'ı gördüğü anlaşılmış. Yapılan baskı ve işkencelere dayanamayan Belkiya Şahmaran'ı Tarsus'a çağırmış.

³⁸ Hasan Özdemir, a.g.e., s. 226-227.

Hamam'da Belkiya ile buluşan Şahmaran'ın etrafını çeviren kralın askerleri uzun bir mücadeleden sonra Şahmaran'ı öldürmüşler.

Ancak efsaneye göre Şahmaran'ın öldürüldüğünde yılanların halâ haberleri yoktur. Aradan binlerce yıl geçmesine rağmen yılanlar, "kralımız bir gün gelecek" diye beklemektedir. Krallarının öldürüldüğünü anladıkları anda yeryüzüne çıkıp, tüm insanları sokup öldürecekleri söylentisi Tarsus ve çevresinde halâ anlatılmaktadır³⁹.

Eskişehir, Yahnikapan Köyü'nde anlatılan başka bir masala göre;

Hız. Ali Hayber cengine giderken, civardaki yerliler Hız. Ali'ye dağın yılanlarla dolu oludğunu, yılanların geçit vermediğini, yılanların şahı Şahmaran'dan izin alınması gerektiğini söylerler. Hız. Ali Şahmaran'a gamberini gönderir, Şahmaran "Yıllarca Hız. Ali ile görüşebilmeyi bekledim" der ve görüşme sonunda Şahmaran'ın emri ile yılanlar dağdan göç ederler. Hız. Ali buraya haynegâhını (çadırını) kurar, askerleriyle bir süre konaklar. Daha sonra Hayber cengini yapar ve cengi kazanır.

Bu olaydan sonra Şahmaran'ı gören olmamış denilmektedir. Bir deyişte de efsane şöyle anlatılmaktadır:

"Din islâm zühura geldi mürteza kurmakla
Şahmaran yurdundan göçtü bir cevap varmakla
Fethetti Hayber Kalesin kopardı parmağıyla
La feta illâ Ali. La seyfe illa zülfikâr."

Manisa'da tespit edilmiş varyantında da Şahmaran kadın değil erkektir. Camasb'ın rolünü burada Lokman Hekim üstlenmiştir:

Lokman Hekim babasının ölümünden sonra Çukurova'da ölümsüzlük otunu arar, fakat bir türlü bulamaz. Bir gün rüyasında ölümsüzlük otu, ona bulunduğu yeri bildirir. Lokman Hekim otu bulur, geriye dönerken bir oyuğa rastlar. Kapısında

³⁹ Hikmet Öz, a.g.e., s. 23.

bekleyen iki yılan onu alıp tünellerden geçirir, yer altında muhteşem bir saraya getirirler ve onu yarısı insan (erkek) yarısı yılan olan Şahmaran'ın huzuruna çıkarırlar. Şahmaran Padişah'ın kızına aşık olduğunu kendisine yardım etmesini Lokman Hekim'den ister. Yarı insan yarı yılan olduğu için Padişah kızını ona vermek istemez. Şahmaran kızın her gün yıkandığı hamama gider ve kızı gizlice izler. Bir gün kayıp, kubbeden aşağıya düşer ve yakayı ele verir. Onu öldürmek için göbek taşına yatırılar. O zaman Lokman Hekim'i yanına çağırır ve O'na: "Başımdan göbeğime kadar olan kısmı kaynatırsan, suyu bütün hastalıklara iyi gelir. Kuyruk kısmımı kaynatırsan o suyu içersen hemen ölürsün" der. Konuşmalarını yanlış işiten vezir kuyruk kısmını kaynatıp suyunu içer ve ölür. Lokman Hekim baş tarafın suyundan içer. Ancak oradan ayrılırken yılanlar ondan ölümsüzlük ilacını alırlar.

Tarsus'taki hamamla ilgili anlatılan halk efsanesinin en eski belgesini XIX. yüzyılın ortasında Tarsus'a uğrayan Alman Seyyah Fürst Pückler-Muskou aktarmıştır. Yazar efsaneyi Lübnan'da (Der Cun'da) yaşayan İngiliz Lady Hester Stanhope'tan derlemiştir. Lady Hester, yazara Tarsus'a uğrayıp oradaki Şahmaran hamamını görmesini tavsiye eder ve ona hamamla ilgili efsaneyi anlatır.Özet olarak:

Yaşlı bir filozof (hekim) uzun araştırmalardan sonra Şahmaran'ı öldürüp başını yediği takdirde meleklerin dilini anlayacağını ve her türlü bilgiye sahip olacağını öğrenmiş. Amacına ulaşmak için Tarsus kralına gitmiş ve onu, içinde herkesin yıkanabileceği muhteşem bir hamam yaptırması için ikna etmiş. Hamam bitince Şahmaran'ın yerini bilen adamı bulmak amacıyla zamanının büyük bir kısmını hamamda geçirmeye başlamış. Aradan birkaç ay geçince filozofa Şahmaran'ın yerini bilen adamı bulduklarını bildirmişler. Filozof çobana Şahmaran'ı öldürüp getirdiği takdirde ona büyük armağanlar vereceğini vaad etmiştir. Yoksul çoban, çaresiz Şahmaran'a gider. Şahmaran, olacakları çobanın yüzünden okur ve ona der ki: "Senin buraya geliş sebebini biliyorum. Senden beni öldürmeni istediler, şimdi beni öldürecek, sonra başımı kesip o kötü adamın yemesi için götüreceksin. Elden ne gelir.

Ecele çare olmaz. Kendi selâmetin için beni öldür. Sonra kafamı gövdemden ayır. Ölmeme sebep olan o günahkâr adam kafamı ve kuyruğumu bir takım ilaçlarla birlikte ayrı ayrı şişelere dolduracak. O, bu işlemleri yaparken sen de yanında bulun. Ancak ilk fırsatta şişelerin üzerindeki etiketleri değiştir. Kuyruğun içinde bulunduğu şişenin etiketiyle, başın içinde bulunduğu şişenin etiketini değiştir. Eğer sen de benim gibi ölmek istemiyorsan, bu dediklerimi yap.” Şahmaran bir ah çektikten sonra çobana bir kılıç gösterir ve kendisini öldürmesini işaret eder. Üzgün çoban gözlerini kapatıp Şahmaran’ın kendisine söylediklerini bir bir yapar. Şahmaran’ın kuyruğunu yiyen filozof ertesi gün ölür. Adam öldükten sonra Şahmaran’ın parçaları bir araya gelip yeniden dirilir. Çobanı dostça selâmladıktan sonra gider. O’nu Tarsus’ta o günden sonra kimse bir daha görmemiştir.

Bu son belge bize Şahmaran geleneğinin yalnız Türkiye’de değil XIX. yüzyılda Suriye ve Lübnan’da da sözlü gelenekte yaşadığını göstermektedir⁴⁰.

3.5. ŞAHMARAN HİKÂYELERİNİN KAYNAĞI

Şahmaran hikâyesi hakkında bugüne kadar değişik görüşler ileri sürülmüştür. E.J.W. Gibb, Camasb-name’nin kaynağının Binbir Gece Masalları olduğunu, hatta Camasb-name’nin Binbir gece masallarından biri olan Hasib Kerimeddin ve Şahmaran hikâyesinin manzum çevirisi olduğunu ileri sürmüştür. Buna karşılık Melikof-Sayar, Tabari Tarihi’ni kaynak göstermiştir. Şahmaran hikâyesi, Binbir Gece Masalları’ndan birisidir. Binbir Gece Masalları’ndaki biçimi de Camasb-name’dekinin aynısıdır. Burada da iç içe girmiş üç hikâye vardır. Hasib Kerimeddin ve Şahmaran hikâyesi - Bulukiya Hikâyesi ve Can ya da Cihan Şah hikâyesi. İlk ve son hikâye daha çok masal vasıfları taşırlar. Bulukiya hikâyesinin daha çok ibrani menşeli olduğu üzerinde durulmuştur. Hatta Bulukiya adının Kitab-i Mukaddes’teki Chilkiya olduğu ileri sürülmüştür. Hasib Kerimeddin ve Şahmaran hikâyesinin eski Mısır’a geri gittiğini savunanlar da vardır. Buna karşılık, Cihan Şah hikâyesinin de Hint-İran kökenli

⁴⁰ Hasan Özdemir, a.g.e., s. 227-228.

olduğu savunulmaktadır. Jan Rypka ise Hasib Kerimeddin ve Şahmaran hikâyesinin kaynağının İran’da aranması gerektiğini söylemiştir. O’na göre Hasib kerimeddin ve Şahmaran hikâyesi de diğ er bazı hikâyeler gibi örneğ in: Seyfûl-mülûk, Sindbad-name, önce her biri bağımsız bir hikâye iken, sonradan Binbir Gece Masal dizisine girmişlerdir.

Kaynağı ne olursa olsun Şahmaran hikâyesi geleneksel kültürümüzdeki varlığıyla edebiyatımızın, halk resim sanatımızın ve geleneksel halk kültürümüzün sevilen bir öğesi olmuştur⁴¹.

⁴¹ Hasan Özdemir, a.g.e., s. 228.

BÖLÜM 4

BİNBİR GECE MASALLARINDA ŞAHMARAN

4.1. YERALTI SULTANI YEMLİHA'NIN ÖYKÜSÜ

Anlatılırlar ki, eski zamanlarda, geçmiş çağlar ve yüzyıllarda Yunanistan'da bilgeler içinde adı Danyal olan bir bilge varmış. Bu bilgenin kendisini saygıyla dinleyen ve bilgisinden yararlanan pek çok öğrencisi bulunuyormuş; ancak kitaplarına ve elyazmalarına sahip çıkmak için mirasçısı olaca bir oğlu bulunmadığından dolayı derdinin avuntusu yokmuş. Bu sonucu elde etme için başka çare olmadığından, bu dileğini yerine gelmesi için Gökyüzü'nün Sahibi'ne dua etmek fikrine kapılmış. Böylece, cömertliğinin kapısında kapıcısı bulunmayan Tanrı bu duayı duymuş ve bilginin eşinin o saat ve o anda hamile kalmasını sağlamış.

Eşinin hamileliğinin sürdüğü aylar boyunca, kendinin artık yaşlandığını gören Danya, kedi kendine "Ölüm yakın, sahip olacağım oğul, kitaplarımı ve elyazmalarımı dokunulmadık bir şekilde bulabilecek mi bilmiyorum!" demiş. Ve hemen bu kitaplarda bulunan tüm bilgiyi birkaç yaprakta özetlemeye yönelmiş. Böylece, çok ince bir yazıyla tüm bilimini vesahip olduğu beş bin elyazmasının özünü beş yaprağa sığdırmış. Sonra, bunu yeniden okuyarak düşünmüş; ve bu beş yapraktaki bilginin de

özetlenebileceğini anlamış.Düşünerek bir ay daha geçirmiş ve sonunda bu beş yapraktaki bilgileri, ilkin doldurdıklarından beş kez daha küçük tek bir yaprakta özetlemiş. Ve bu işi bitirince, sonunun yaklaştığını hissetmiş.

O zaman yaşlı bilgin, kitaplarına ve elyazmalarına başkasının sahip olmaması için, sonuncusuna kadar tümünü denize atmış. Ve söz konusu edilen küçük yapraktan başka bir şey alıkoymamış. Sonra hamile eşini çağırarak ona “Zamanım tükendi, ey kadın, Göklerin bize bağışladığı, ama benim göremeyeceğim çocuğu yetiştirme olanağı bana verilmedi. Ama ona, sadece babasının varlığını sana sorudğu zaman verilmek üzere, miras olarak, şu küçük kağıt parçasını bırakıyorum.Bunu çözebilir ve kapsamını kavramayı başarırca, çağının en bilge kişisi olur. Adının da Hasip konmasını dilemekteyim” demiş.

Ve bu sözleri söyledikten sonra, bilge Danyal, Tanrı’nın rahmetine kavuşmuş. Ona tüm öğrencilerinin ve tüm kent halkının katıldığı bir cenaze töreni yapılmış.

Hepsi ağlayıp, ölümüne matem tutmuşlar.

Ve de bundan birkaç gün sonra Danyal’ın eşi sağlıklı bir erkek çocuğu dünyaya getirmiş ve rahmetlinin önerisi üzerine kendisine Hasip adı konulmuş. Anası aynı zamanda yıldızbilimcileri çağırtmış; bunlar bir kez hesaplarını yapıp yıldızları gözetlemeyi tamamlayınca, çocuğun yıldız falına bakmışlar ve kadına “Ey hanım, oğlun gençliğinde başına gelecek bir kazayı atlattırca uzun yıllar yaşayacak. Eğer bu kazayı başından savarsa, bilim ve servetten yanaüstün bir dereceye yükselecek!” demişler.Sonra da kendi yollarına gitmişler.

Çocuk beş yaşına gelince, anası, bir şeyler öğrensin diye onu okula yollamış; ama çocuk orada hiçbir şey öğrenmemiş. Bunun üzerine onu okuldan çekmiş; ve onun bir meslek sahibi olmasını istemiş; ama çocuk hiçbir iş tutmaksızın ve yaşamını kazanmak ve anasına harcamalarda yardımcı olmak üzere hiçbir zanaat öğrenmeksizin onbeş yaşına ulaşmış.Bunun üzerine anası ağlamaya başlamış ve komşuları ona “Onu

işe yatkın kılmak için evlendirmekten başka çare yok; o zaman, karısı olan insanın, evine bakması için çalışması gerektiğini anlar!” demişler. Bu sözleri duyan kadın ayağa kalkıp tanıdığı kimseler arasında bir genç kız aramaya başlamış. Ve kendine uygun görünen birini bulmuş; ve bununla oğlanı evermiş. Genç Hasip de eşi için tam bir koca olmuş ve onu ihmal etmemiş; ama hiçbir şey yapmamayı ve herhangi bir işten zevk almamayı sürdürmüş.

Komşuları arasında oduncular varmış. Bunlar bir gün oğlanın anasına “Oğluna bir eşek, urganlar ve bir balta al, gelip bizimle dağda odun kırsın! Böylece harcamalarda sana yardımcı olur ve karısını da daha iyi geçindirir!” demişler. Bu sözleri işiten Hasip’in anası, neşe dolarak ona hemen bir eşek, urganlar ve bir balta satın almış ve onu gözetmelerini rica ederek odunculara emanet etmiş; oduncular da “Bu konuda hiçbir kaygın olmasın! O bizim üstadımız Danyal’ın oğludur. Onu korur, üstüne kol kanat gereriz!” diye yanıt vermişler. O onu alıp birlikte dağa götürmüşler; orada ağaç kesmeyi, odunları eşeğe yüklemeyi, sonra da pazardasatmayı öğrenmiş. Ve Hasip, bir yandan anası ve eşinin yardımına koşarken, bir yandan da ona dolaşıp gezme olanağı sağlayan bu meslekten çok büyük zevk almış.

Günlerden bir gün, dağda odun kesmekle uğraşırken, yağmur ve gök gürültülerini izleyerek, onları, orada pek uzakta olma an bir mağaraya, sığınmaya zorlayan bir fırtınaya yakalanmışlar ve orada ısınmak için ateş yakmışlar. Aynı zamanda Danyal’ın oğlu genç Hasip’i ateşi beslemek için odun yarmakla görevlendirmişler.

Hasip mağaranın dibine çekilip odun yarmakla uğraşırken, baltasının toprak üzerinde vurduğu yerin altındaki sanki bir boşluk varmış gibi tınlayan bir ses çıkardığını duymuş; bunun üzerine ayağının altındaki toprağı kazmış ve böylece üzerinde bakır bir halka bulunan eski mermer bir kapağı ortaya çıkarmış.

Bunu görünce arkadaşlarına seslenmiş; onlar da koşup gelmişler ve mermer

kapağı kaldırmayı başarmışlar. Bunun üzerine önlerine açılan, içinde ve ağızları iyice mühürlenmiş, eski görünümlü sayılmaz miktarda küpün sıralanmış bulunduğu büyük ve derin bir mahzen görmüşler ve organlarla bunları bağlayarak yukarı çekmelerine olanak sağlaması için Hasip'i mahzene indirmişler.

Genç Hasip, bir kez mahzene inince, baltasıyla bu küplerden birini kırmakla işe başlamış ve hemen bundan yüksek niteliklisarı bir balın aktığını görmüş. Odunculara buldukları hakkında bilgi vermiş; onlar da, içlerinde eski zamanlardan kalma bir define bulacaklarını umdukları yerde, bal bulmalarından, biraz düş kırıklığına uğramışlarsa da, içindekilerle birlikte bunca sayısız küpü satmakla elde edecekleri kazancı düşünerek epeyce sevinmişler. Bunun üzerine genç Hasip bütün küpleri birbiri ardından bağlayıp hazır hale getirdikçe yukarı çekmişler. Odun yerine eşeklere bunları yüklemişler ve yoldaşlarını mahzenin dibinden çekmek istemeksizin, içlerinden "Onu mahzenden çıkarırsak satıştan doğacak kazancı onunla paylaşmak zorunda kalırız. Zaten yaşamaktansa ölmesi yeğ tutulacak haytanın teki!" diyerek kente doğru yol almaya başlamışlar.

Eşekleriyle böylece pazara ulaşınca içlerinden birini, ona "Biz dağda iken, fırtına koptuğu sırada oğlunun eşiği kaçtı; onu yakalamak için Hasip de ardından koşmak zorunda kaldığı sırada biz bir mağaraya sığındık. Bahtsızlık bu ya, ansızın ormanda bir kurt çıktı; oğlunu öldürüp eşekle birlikte yedi. Ve biz ondan kalıntı olarak biraz kanla birkaç kemik bulduk!" demesi için Hasip'in anasına göndermişler.

Bu haberi işitince Hasip'in bahtsız anası ve karısı dizlerini dövmüşler ve umutsuzluklarından gözyaşları dökerek başlarını tozla örtmüşler. Onların hali böyleymiş! Odunculara gelinc, bal küplerini kârlı bir fiyatla satmışlar; ve öylesine bir kazanç sağlamışlar ki, her biri çarşıda alış verişi için birer dükkan açmış. Her gün en iyi şeyleri yiyip içerek hiçbir zevkten kendilerini mahrum etmemişler. Bunların durumu da böyleymiş.

Genç Hasip'e gelince, onunki de şöyle: Onu mahzenden çekip çıkarmadıklarını

görünce bağırp yalvarmaya başlamış; ama boşuna, çünkü oduncular çoktan oradan ayrılmış ve onu yardımına koşmaksızın ölüme terk etmiş bulunuyorlarmış. O zaman dvarlarda elleri ve ayaklarıyla tutunabilmek için delikler açmaya çalışmış; ama duvarların granitten olduğunu ve baltanın çeliğine karşı durduğunu görmüş. Bunu görünce umutsuzluğu sınırsız olmuş ve mahzenin dibine doğru yürüyerek kendini ölüme terk etmeye hazırlanmış. O sırada birdenbire yürüdüğü yöredeki granit duvarın küçük bir aralığında iri bir akrebin çıktığını ve kendisini sokmak üzere ilerlediğini görmüş. Onu bir balta vuruşuyla ezmiş; ve söz konusu aralığa bakarak oradan bir ışığın sızmakta olduğunu görmüş. Bunu görünce aklına aralığa baltanın keskin ağzına sokup altından kuvvetlice bastırmak fikri gelmiş ve büyük bir şaşkınlıkla, bu yoldan, burada yer almış bulunduğu anlaşılan bir kapının kendiliğinden açıldığını ve bir insan gövdesinin geçeceği kadar aralık sağladığını görmüş.

Bunu görünce, Hasip, biran bile tereddüt etmeden, açıklığa dalmış ve böylece kendini dip tarafından ışık görünen uzun bir yeraltı dehlizinde bulmuş. Bir saat kadar bu dehlizi izlemiş ve üzerinde gümüş bir kilitle altın bir anahtar bulunan kara çelikten büyük bir kapıya ulaşmış. Bu kapıyı açmış ve kendini ansızın saf zümrütten bir tepenin eteklerindeki bir gölün kenarında açık havada bulmuş. Gölün kıyısında üzerindeki değerli taşların göz kamaştırdığı altın bir taht görmüş; onun da yöresinde çepeçevre; altın, gümüş, zümrük, billur, çelik, abanoz ağacı ve beyaz sandaldan yapılmış iskemleler varmış. Bu iskemleleri saymış ve ne fazla ne eksik, on iki bin adet olduğunu görmüş. Bunları saymayı bitirince ve suya yansıyan manzaranın güzelliğini hayranlıkla seyrettikten sonra, ölü ve dağın doyumsuz görünümünden daha çok zevk almak için ortadaki tahta oturmaya gitmiş.

Hasip altın tahta oturur oturmaz zil ve gonk sesleri duymuş ve birdenbire zümrüt tepenin yamaçlarının ardından çıkıp göle doğru açılan, yürümekten çok kayar gibi hareket eden bir sıra insan görmüş; mesafenin uzaklığından ötürü biçimlerini seçememiş. Bunlar daha fazla yaklaşıncı, bunların baş döndürücü güzellikte olduğunu, ama bedenlerinin alt yarılarının uzamış ve yılan gibi sürünmekte bulunduğunu görmüş.

Sesleri pek hoşmuş ve şarkılarıyla Yunanca olarak onun göremediği bir kraliçenin övgüsünü yapıyorlarmış. Ve birdenbire tepenin ardından yılansı dört kadının oluşturduğu bir eşkenar dörtgenin başları üzerinde kollarıyla taşıdıkları bir altın leğende bulunan gülen ve incelikle dolu kraliçeleri belirmiş. Dört kadın Hasip'in çabucak uzaklaştığı altın tahta doğru ilerlemişler; örtülerinin kıvrımlarını düzelterek kraliçelerini oraya yerleştirmişler; o sırada öteki yılansı kadınlarda sürünerek gölün yöresinde yerleştirilmiş birer oturacak yere yerleşmişler. O vakit kraliçe, bir sözcük söylemiş; sonra hemen zillerle bir işaret verilmiş ve tüm yılansı kadınlar kraliçenin onuruna Yunanca bir kaside söylemişler ve yerlerine oturmuşlar.

Şarkılarını bitirince kraliçeleri Hasip'in varlığını fark etmiş ve başını incelikle ona doğru çevirmiş ve yaklaşması için ona işaret etmiş. Hasip ise çok heyecanlanmasına karşın yaklaşmış; kraliçe, onu oturmaya çağırmış ve ona "Benim yeraltı ülkeme hoş geldin, güzel bahtının buraya kadar getirdiği ey genç adam! Tüm korkuları kendinden uzaklaştır ve bana adını söyle! Çünkü ben yeraltı ülkesinin kraliçesi Yemliha'yım; ve bütün bu yılansı kadınlar benim uyruklarımdır. Konuş, bana kim olduğunu söyle ve nasıl oldu da benim kışlık oturma yerim olan ve Kafkas Dağlarındaki yazlık oturma yerimi terk ederek her yıl birkaç aylığına gelip vakit geçirdiğim bu gölün kenarına ulaşabildiğini anlat!" demiş.

Bu özleri duyan genç Hasip Kraliçe Yemliha'nın önünde elleri arasından yeri öptükten sonra, sağındaki zümrük bir iskemleye oturmuş ve "Adım Hasip'tir, ben rahmetli bilgin Danyal'ın oğluyum. Mesleğim odunculuktur; oysa ademoğulları içinde tacirliğe soyunabilecek, hatta büyük bir bilgin olabilecektim. Ama ben, kendi kendime Ölümden sonra "mezarın dört duvarı arasına kapanmak için yeterli zamanım olacağını" söyleyerek ormanların ve dağların havasını solumayı yeğledim!" demiş.

Genç Hasip'in verdiği bu yanıt, Yemliha'nın pek hoşuna gitmiş ve ona "Hasip, çukura terk edildiğin zamandan bu yana açılmış ve susamış olmalısın!" demiş. Ve maiyetinden birine yaptığı işareti izleyerek, bu kişi, başının üzerinde üzüm, nar, elma,

fıstık, fındık, ceviz, taze incir ve muz dolu bir altın tepki olduğu halde kayarak genç adama yaklaşmış. Sonra, Hasip yiyip açlığını bastırınca, bir yakuttan yontulmuş bardakta getirilen lezzetli bir şerbet içmiş. Bunun üzerine hizmetçi tepsiyi alarak uzaklaşmış; Kraliçe Yemliha'da Hasip'e seslenerek, ona "Şimdi, Hasip, şundan emin olmalısın ki ülkemde oturduğun sürece başına ancak hoş şeyler gelecektir. Aramızda bu gölün kenarında ve dağların gölgesinde bir ya da iki hafta kalmak niyetindeysen, zamanını daha iyi geçirmen için sana, yeniden insanlar arasına döndüğünde eğitimine yarayacak bir öykü anlatacağım!" demiş.

Ve yeraltı ülkesinin hükümdarı Kraliçe Yemliha, yöresindeki altın ve zümrüt iskemlelere oturmuş on iki bin yılansı kadının dikkatle izledikleri bir çevrede, Yunanlı bilgin Danyal'ın oğlu Hasip'e şu öyküyü açıklamış:

4.2. BELKİYA'NIN ÖYKÜSÜ

Bil ki ey Hasip, Beni İsrail ülkesinde çok bilge bir hükümdar varmış; ölüm yatağında, tahtının varisi oğlunu çağırmış ve ona "ey oğlum Belkiya, kudreti eline aldığı anda, sana, bu sarayda bulunan her şeyin bir sayımını yapmanı ve hiçbir şeyin dikkatle incelenmeksizin geçirtilmemesini tavsiye ederim!" demiş.

Kral olduğunda, genç Belkiya'nın ilk özenli girişimi babasından kalan eşya ve hazineleri gözden geçirmek ve sarayda toplanmış tüm değerli eşyanın saklanmasına yarayar odaları dolaşmak olmuş. Böylece ıssız bir odanın tamortasında küçük mermer bir sütun üzerinde abanoz ağacından yapılmış bir çekmece bulmuş. Belkiya bu abanoz çekmeceyi çabucak açmış ve içinde gördüğü bir parşömentomarı alıp incelemiştir. Bunun üzerinde Yunanca olarak şunlar yazılı imiş: "İnsanoğullarının, ecinnilerin, kuşların ve hayvanların efendisi olmak isteyen kimse, Hazret-i Süleyman'ın gömütünün bulunduğu, Yedi Denizler Adası'ndaki, yüzüğünü bulmalıdır. Bu sihirli yüzüğü insanoğlunun babası Âdem günaha girmeden önce Cennet'te parmağında taşımış; Cebrail Melek yüzüğü ondan alarak daha sonra bilge Süleyman'a vermişti. Ama denizleri geçip Yedi

Deniz'in ötesinde bulunan Ada'ya gitmeyi hiçbir gemi göze alamamıştır.Bu girişimde başarı sağlayacak tek kişi, bir bitkiyi bularak onun özsuğunu, ayak tabanına sürmekle, deniz üzerinde yürüyebilme yetkinliğini kazanacak olandır. Bu bitki Kraliçe Yemliha'nın yeraltı ülkesinde bulunmaktadır ve sadece bu kraliçe bu bitkinin bittiği yeri bilir; çünkü o bütün bitkilerin ve çiçeklerin dilinden anlar ve erdemlerinin hiçbiri bilgisinin dışında değildir.Bu yüzüğü bulmak isteyen kişi, önce Kraliçe Yemliha'nın yeraltı ülkesine gitmelidir. Ve başarı sağlayıp yüzüğü alacak kadar mutluysa, sadece yaratılmış tüm varlıklara hükmetmekle kalmayacak; kendisine güzellik, gençlik, bilgi,bilgelik ve ölümsüzlük sağlayacak olan Karanlık ülkesi'ne de girebilecektir!"

Sultan Belkiya, bu yazıyı okuyunca, hemen Beni İsrail'in din adamlarını, büyücülerini, bilginlerini toplamış...

.... hemen Beni İsrail'in din adamlarını, büyücülerini, bilginlerini toplamış ve onlara içlerinden herhangi birinin kendisini Kraliçe Yemliha'nın yeraltı ülkesine götürecek yolu gösterme olanağı bulunup bulunmadığını sormuş; o zaman hepsi birden parmaklarıyla ortalarında bulunan bilge Affan'ı göstermişler.Bu bilgeAffan, bilinen bütün bilimlerde derinleşmiş, büyüün gizemlerini bilen, yıldızbiliminin ve hendesenin anahtarlarına sahip ve kimya ve sihirbaşlığın gizlerine aşina saygın bir yaşlı kişiymiş.Bunun üzerine genç Kral Belkiya'nın önüne gelmiş; Kral ona "Gerçekten, ey bilge Affan, beni yeraltı kraliçesinin ülkesine götürebilir misin?" diye sormuş; o da "Bunu yapabilirim!" cevabını vermiş.

O zaman genç Kral Belkiya, yokluğu sırada ülkesinin tüm işlerini yönetmek üzere yerine vezirini bırakarak hükümdarlığa özgü kılığını çıkarmış ve hacı harmanisine bürünerek yolculuk pabuçlarını giymiş. Bundan sonra bilge Affan'ı izleyerek sarayından ve kentinden çıkıp çöle dalmış.

Ancako zaman bilge Affan ona "Bize yol gösterebilecek büyülerini yapmanın en uygun yeri burasıdır!" demiş. Bunun üzerine orada durmuşlar ve Affan, kum üzerinde, kendi yöresinde büyük bir daire çizmiş; sihirli merasim duaları okumuş ve oralarda

benim yeraltı ülkeme giriş yerini bulmakta gecikmemiş.

O zaman diğer başka sihirler de yapmış ve toprak açılarak ikisini de, görmekte olduğun şu göle ulaştıracak geçit ortaa çıkmış.

Ben, ülkemi ziyarete gelmiş kimselere kim olursa olsun, gösterdiğim saygıyla onları kabul ettim. Bunun üzerine ziyaret nedenlerini açıkladılar; ben de hemen onları taşıyıcılarımın başının üzerindeki altın leğen üzerinde taşınarak, geçerken sağdan soldan yüksek ya da alçak sesle her bir ikendi dilinde erdemlerini açıklayan çiçekler arasından bu zümrüt tepenin üzerine yönelttim. Bize doğru böylesine yükselen bu musiki dolu, özsularıyla kokulanmış uyumlu sesler ortasında, çiçeklerinin tüm taç yaprakları kızıl olup eğip büken rüzgarda “Ayaklarını, benim özsuyla yıkayan kimseye ıslanmadan Yüceler Yücesi Tanrı’nın yarattığı denizler üzerinde yürümek erdemini sağlayan ben’im!” diye şarkı söyleyen bir bitki kümesinin önüne ulaştık.

Bunun üzerine ben iki ziyaretçiye “İşte aradığınız bitki önünüzde bulunuyor!” dedim. Affan da bu bitkiden istediği miktarda kopardı. Tomurcuklarını ezerek özsuğunu çıkardı ve kendisine verdiğim büyücek birşeye doldurdu.

Bunun üzerine Affan’a sormak üzere kendisine “Ey bilge Affan, şimdi bana ikinizi denizleri aşmaya iten nedeni söyleyebilir misin?” dedim. Bana “Ey kraliçe, ecinnilerin, insanların, hayvanların ve kuşların efendisi Süleyman’ın sihirli yüzüğünü aramak üzere Yedi Deniz Adası’na gitmek için!” diyerek yanıt verdi. Ona “Nasıl, ey bilge, bilmez misin ki, Süleyman’dan sonra hiç kimse, ne yaptıysa da bu yüzüğün sahibi olamadı! İnanın bana Affan ve sen genç Belkiya! beni dinlerseniz, Tanrı’nın yarattığı denizleri, kimsenin eline geçiremediği bu yüzüğü aramak üzere dolaşmak niyetiyle girişeceğiniz bu gözüpek, bu anlamsız tasarıdan vazgeçin! İyisi mi, siz, buradan, yiyecekleri sonu gelmez gençliğe kavuşturan bitkiden koparın!” dedim. Ama beni dinlemek istemediler; ve benden izin alarak geldikleri yolda gözden kayboldular.

Burada Kraliçe Yemliha konuşmayı kesmiş; ve bir muz soyarak kendi eliyle genç

Hasip'e uzatmış; kendisi de bir incir yiyerek ona "Ey Hasip, Belkiya'nın öyküsü ve Yedi Deniz üzerindeki ve diğer yerlerdeki serüvenleri üzerine anlattıklarımı sürdürmeden önce, bir kemer gibi toprağı saran Kafkas Dağı ayağındaki ülkemin durumu, canlı ve konuşkan bitkileri; ecinnileri ve uyruklarımız olan ve sayısını sadece Tanrı'nın bildiğı yılanlı kadınlar hakkında tam bir bilgi edinmek istemez miydin? Sana, renkleri mavi göklere yansıyan "El Sakrat" adlı harika zümrüt kayalıklar, boyunca uzanan Kafkas Dağı'nı anlatmamı ister misin? Aynı fırsatı yakalayarak, Kral Can bin Can'a bağılı bulunan ecinnilerin başkenti Cinistan'ın kesinlikle Kafkasların neresinde bulunduğundan söz edeyim! Ve sana Elmaslar Vadisi'nde "rüh" denen kuşun barındığı yeri açıklayayım; ve bu arada, ünlü yiğitlerin yaptıkları kahramanlıklarla çınlayan savaş alanlarını belirteyim!" demiş.

Ama genç Hasip "Ey Kraliçe Yemliha, ben daha çok Kral Belkiya'nın serüveninin sonunu dinlemeyi yeğlerdim!" diye yanıt vermiş. Bunun üzerine Kraliçe sözünü şöyle sürdürmüş:

Genç Belkiya ve bilge Affan, Süleyman'ın bedeninin yatmakta bulunduğu Yedi Deniz sonunda kurulmuş bulunan Ada'ya gitmek üzere beni terk ettikten sonra, ilk denizin kıyısına ulaşmışlar ve orada karaya çıkıp oturmuşlar ve büyük bir çabayla şişede toplamış bulundukları bitki özsuğunu ayaklarına ve topuklarına sürmeye başlamışlar. Sonra ayağı kalkıp büyük bir dikkatle deniz üzerinde ilerlemeye başlamışlar. Ama boğulmak korkusu olmaksızın, su üzerinde sağlam toprak üzerinde yürümekten bile iyi yürüdüklerini görerek yüreklenmişler ve zamana kaybetmemek için gittikçe daha fazla hızlanarak yola koyulmuşlar. Böylece bu deniz üzerinde üç gün üç gece yürümüşler; dördüncü günün sabahında, güzelliğine, onu cennet yerine koyduracak kadar şaşırdıkları bir adaya ulaşmışlar...

... Güzelliğine, onu cennet yerine koyacak kadar şaşırdıkları bir adaya ulaşmışlar. Üzerinde yürüdükleri toprak safranla örtülü; taşları yeşim ve yakuttanmış.

Tarhlardan oluşan ayırılarda aan eşsiz çiçekler, kendilerini sallayan rüzgara ta yapraklarıyla koku saçıyor; güllerin gülümsemesi, nergislerin narin bakışlarıyla birleşiyor; zambaklar, karanfiller, menekşeler, papatyalar, laleler birbirine komşuluk ediyor; yaseminlerin beyaz güzellikleriyle donattıkları çitleri hafif bedenleriyle sıçrayıp açan karacalar gülüp oynaşıyor; “sarısabır” ağacının ve iri çiçeklerin açtığı öteki ağaçların görüldüğü, derenin mırıldanmasına yanıt veren kumruların seslerinin duyulduğu; bülbüllerin güllere dokunaklı bir sesle aşka kurban edilişlerinin öyküsünü anlattığı sırada, güllerin onları dikkatle izlediği bahçede, dalların hışırtısı işitiliyor; şeker kamışlarının narin kümeleri altında uyumlu sesler çıkaran kaynaklar gizleniyor; doğal toprak keyfince zenginliklerini gösteriyor ve tüm bir bahar soluyormuş.

Kral Belkiya ile Affan akşama kadar koruluğun gölgeleri altında ruhlarını zevkle dolduran bu harikaları seyrederek hayranlıkla dolaşmışlar . Sonra gece olunca uyumak üzere bir ağaca çıkarmışlar; tam gözlerin ikapayacakları sırada, ada, hatırısayılır bir böğütiyle yankılanarak temellerine kadar sarsılmış ve denizin dalgalarından, ağzında meşale gibi parıldayan bir taş tutan korkunç bir hayvan ve onun hemen ardından yine her biri ağzında ışık saçan birer taş bulunduran bir sürü deniz canavarı çıkmış. Ve ada derhal bütün bu taşların ışığı altında gündüz gibi aydınlanmış. Aynı anda ve aynı zamanda her yandan arslanlar, kaplanlar, parsler, sayısını ancak Tanrı’nın bileceği miktarda gelmişler ve kara hayvanları kıyıda deniz hayvanlarıyla buluşmuşlar ve hepsi birden sabaha kadar aralarında söyleşmişi, konuşmuşlar. Sabah olduğunda deniz canavarları denize, karadaki yırtıcılar da ormanlarına dönmüşler. Bütün gece korkuya kapılarak gözlerini kapayamamış olan Belkiya ile Affan da, çabucak ağaçtan inmişler, kıyıya koşup mümkün olduğu kadar çabuk deniz yolculuğunu sürdürmek için ayaklarına bitkinin özsuyundan sürmüşler.

Böylece İkinci Deniz üzerinde, ortasında tüm taşları ve tüm kayaları mıknatıs taşından olan, ama içinde yaban hayvanlarının ya da başka yırtıcı hayvanların bulunmadığı harika bir vadinin açıldığı bir dağ zincirinin eteğine gelinceye kadar gece gündüz yol almışlar.Burada da kurutulmuş balıkla beslenerek rasgele bütün gün

dolaşmışlar ve akşama doğru güneşin batışını görmek için kıyıda oturmuşlarken, birkaç adım arkalarında ansızın korkunç bir haykırma işitmişler. Dönüp bakınca, üzerlerine sıçramak üzere olan bir kaplan görmüşler. Ve ayaklarına, bitki özsuğunu sürecekle ve ulaşılmayacak şekilde deniz üzerine kaçacak zamanı ancak bulmuşlar.

Böylece Üçüncü Deniz'e açılmışlar. Ve gece, onlar için kara bir gece olmuş. Ve deniz, şiddetle esen bir rüzgar altında çalkalanmış durmuş; bu da, özellikle uykusuzluktan zaten yıpranmış olan yolcular için yürüyüşü son kertede zorlaştırmış. Çok şükür ki, şafak vakti, ilkin uzanıp dinlenmekle işe koyuldukları bir adaya ulaşmışlar. Bunu izleyerek adayı dolaşmak üzere ayağa kalkmışlar ve burayı meyve ağaçlarıyla örtülü bulmuşlar. Ancak bu ağaçların meyvelerinin dallarda kendiliğinden reçel haline gelmesi gibibir özellikeyi varmış. İki yolcu, özellikle de reçel haline gelmiş meyveleri çok seven ve bütün gününbunlarla kendine ziyafet çekmekle geçiren Belkiya, bu adadan çok hoşlanmış. Hatta bilge Affan'ı buradaki lezzetli meyvelere doymak için zaman sağlamak üzere on gün kalmaya zorlamış. Bununla birlikte, onuncu günün sonunda, bu tatlıları öylesine kötüye kullanarak yemiş ki, karnı ağrımış ve utanç duyarak Affan ile birlikte, ayak ve topuklarına çabucak bitki özsuyu sürmüş ve Dördüncü Deniz üzerinde yola koyulmuşlar.

Dört gün dört gece bu Dördüncü Deniz'de yolculuk etmiş ve üzerinde her türlü sürüngenin yuva kurduğu ve yumurtalarını güneşte kuluçkaya bıraktıkları beyaz renkli ince kumla kaplı bir adada karaya çıkmışlar. Bu adada, hiçbir ağaç ve de bir sap ot bile görmediklerinden orada ancak biraz dinlenip ayaklarını şişedeki özsuyuyla yıkayacak kadar kalmışlar.

Beşinci Deniz üzerinde, sadece bir gün bir gece yolculuk etmişler, çünkü sabahleyin dağları geniş altın damarlı billurdan ve çiçekleri parlak sarı olan şaşırtıcı ağaçlarla örtülü küçük bir adaya ulaşmışlar. Bu çiçekler, gece olunca yıldızlar gibi ışık saçıyorlarmış ve billur dağların yansıttığı parıltılar adayı aydınlatıyor ve orayı gündüz kadar parlak gösteriyormuş. Affan da Belkiya'ya "Gördüğüm Altın Çiçekli Ada'dır. İşte

bu çiçeklerdir ki, bir kez ağaçtan düşüp kuruyunca, toza dönüşür ve karışımıyla, altın çıkarılan damarları oluşturarak sona ererler. Bu Altın Çiçek Adası güneşten kopmuş ve çok zaman önce buraya düşmüş bir yıldız parçacığından başka bir şey değildir” demiş. Böylece bu adada harika bir gece geçirmişler ve ertesi gün, değerli özsuyla ayaklarını ovuşturmuşlar ve Altıncı Deniz üstünde oldukça uzun yolculuk etmişler...

.... Altıncı Deniz üstünde, büyük bir zevk duyarak altı gün yolculuk ettikten sonra, üzeri çok güzel bitki örgüsüyle kaplı bir adaya ulaşmışlar; orada kıyıda biraz dinlenebilmişler. Sonra ayağa kalkmışlar ve ada içinde dolaşmaya başlamışlar. Ama ağaçlarda meyve görünümünde saçlarından asılmış insan kafaları bulunduğunu görünce çok şaşırmışlar. Ama, bu insan başlı meyvelerin hepsi aynı ifadeyi taşıymıyormuş; kimileri gülümsüyor, kimileri ağlıyor ya da güüyormuş; ağaçtan düşenler ise toprakta yuvarlanıyor ve sonunda ormanı aydınlatan ve ay ve güneşi solduran ateş kürelerine dönüşüyorlarmış. Ve iki yolcu “Ne garip orman bu böyle!” demekten kendilerini alıkoyamamışlar. Ama bu garip meyvelere pek fazla yaklaşılmaya cesaret edememişler ve kıyıya dönmeyi yeğlemişler. Akşam olunca, bir kayanın ardına oturmuşlar ve ansızın sudan çıkıp kıyıda ilerleyeneşsiz güzellikle ve boyunları inci gerdanlıkla çevrili olan ve bir saat süreyle çember halinde raksetmeye, sıçramaya ve aralarında binbir şakayla şen şakrak oyunlar oynamaya girişen on iki deniz kızı görmüşler. Bunlar daha sonra ay ışığında şarkı söylemeye başlamışlar ve su üzerinde yüzerek uzaklaşmışlar. Belkiya da Affan da, deniz kızlarının güzelliklerinden, rakslarından ve şarkılarından çok etkilenmelerine karşın, insan başlı korkunç meyveler yüzünden, bu adadaki eyleşmelerini daha fazla uzatmayı hiç istememişler. Ayaklarına ve topuklarına şişeye konmuş bitkisinin özsuyunus ürmüşler ve Yedinci Deniz üzerinde yürümeye başlamışlar.

Bu, Yedinci Deniz üstündeki yolculuk, uzun sürmüş; çünkü, yollarında hiçbir karaya rastlamaksızın iki ay gece gündüz yürümüşler ve açlıktan ölmek için arada bir su yüzüne çıkan balıkları yakalamak zorunda kalmışlar. Ve o zaman kendilerine

verdiğim nasihatın ne denli bilgece olduğunu anlamaya ve onları tutmadıklarından ötürü pişmanlık duymaya başlamışlar. Bununla birlikte, sonunda, Süleyman'ın parmaklarından birinde sihirli yüzüğü taşıyan cesedinin bulunmuş olacağı Yedi Deniz Adası olduğunu tahmin ettikleri bir adaya ulaşmışlar.

Bu Yedi Deniz Adası'nı çok güzel meyve ağaçlarıyla kaplı ve pek çok akarsuyla sulandırılış olarak bulmuşlar ve tüm gıdaları, kurutulmuş balığa indirgenmiş olduğu zamandan bu yana, çok acıkmış ve de boğazları kurumuş olduğundan, onlar için, olgun elmaların salkımlar halinde dallarını eğdiği büyük bir elma ağacına yaklaşmaları eşsiz bir zevk olmuş. Ve Belkiya elini uzatıp bu meyveleri koparmak istemiş. Ama ansızın, ağacın ta içinden ikisine birden "Bu meyvelere dokunursanız ikiye bölünürsünüz!" diye haykıran müthiş bir ses duyulmuş ve aynı anda önlerinde o zamanın ölçüsüyle, kırk kol uzunluğunda korkunç bir dev belirmiş! Belkiya, dehşetin sınırına ulaşmış olarak, ona "Ey devlerin başefendisi, açlıktan ölmekteyiz; bizi bu elmalara dokunmaktan alıkoymanın nedenini de bilmiyoruz!" demiş. Dev de "Bu alıkoymanın nedenini nasıl olur da bilmez görünürsünüz? Yoksa, ey ademoğulları, ırkımızın babası olan Adem'in Allah'ın emirlerine karşı gelerek bu yasak meyveleri yediğini unuttunuz mu? Böylece, o zamandan bu yana, bu ağacı korumakla ve bu meyveleri elini uzatanları öldürmekle görevlendirildim! Bundan ötürü buradan uzaklaşın; gidin başka yerde gıdanızı arayın!" diye yanıt vermiş.

Bu sözleri duyan, Belkiya ve Affan, bu mahalli hemen terk etmişlerve adanın içine dalmışlar ve başka meyveler bulup hepsini yemişler; sonra Süleyman'ın gövdesinin bulunabileceği yeri aramaya koyulmuşlar.

Ada'nın içinde bir gün bir gece başıboş dolaştıktan sonra, kayaları sarı amber ve miskten olan ve yamaçları, tavan ve duvarları elmas bir mağaraya açılan bir tepeye ulaşmışlar. Ortalık sanki gün ortasındaymış gibi aydınlanmış olduğundan mağarada daha da derinlere doğru ilerlemişler ve ilerledikçe, aydınlığın arttığını ve alanın genişlediğini görmüşler. Böylece, hayranlık duyarak yürümüşler ve bu mağaranın bir

sonu bulunup bulunmadığını kendilerine sormaya başlamışlar. Ansızın elmas içine oyulmuş büyük bir salona ulaşmışlar; bu salonun ortasında saf altından geniş bir yatakta, inci ve değerli taşlarla işlenmiş yeşil harmanisiyle ve sağ eline takılmış bulunan ve elmas salonunun parlaklığını solduran kıvılcımlar saçan sihirli yüzüğüyle belirginleşen Davut oğlu Süleyman uzanmış yatıyormuş. Küçük parmağında yüzüğün takılı bulunduğu sağ eli göğsünün üzerinde duruyor; öteki eli de yanına uzanmış zümrük kakmalı hükümdarlık asasını tutuyormuş.

Bunu gören Belkiya ve Affan, büyük bir saygı duymuşlar ve daha fazla ilerlemeyi göze alamamışlar. Ancak Affan birdenbire Belkiya'ya "Bunca güçlükleri göğüslemiş ve bunca yorgunluğa katlanmışsak; bunlar, şimdi gayemize eriştiğimize göre, geri çekilmek için değildi herhalde... Ben kendi hesabıma Peygamberin uyuduğu yatak-taht'ın yakınına, tek başıma yaklaşacağım; sen de, kendi bakımından, sana öğreteceğim ve katılmış parmakta yüzüğün çıkarılması için gerekli büyümlü deyimleri telaffuz edersin!" demiş.

Bunun üzerine Belkiya, büyümlü deyimleri okumaya başlamış; ve Affan, yatak-taht'a yaklaşmış ve yüzüğü almak üzere elini uzatmış. Ama Belkiya, heyecana kapılarak, büyümlü sözcükleri tersine okumuş; ve bu hata Affan için kahredici olmuş; zira hemen elmas tavandan sıvı halinde düşen bir damla onu baştan aşağıya tutuşturmuş vebirkaç saniyede, Süleyman'ın yatak-taht'ının ayak ucunda bir avuç küle dönüştürmüş.

Belkiya, Affan'ın kutsallığa saygısızlık oluşturan girişiminden dolayı uğradığı belayı görünce, kendini kurtarmak için mağara boyunca koşarak doğruya denize ulaşmak üzere çıkış kapısına varmış. Orada ayaklarını özsuyla ovuşturmak ve adadan ayrılmak istemiş; ama artık bunu yapamayacağını anlamış...

... Ama, Affan yanmış ve mucivezi şişe de onunla birlikte yanmış bulunduğundan dolayı, bunu yapamayacağını anlamış. Bunu anlayınca, çok üzülerək,

bu girişimi dolayısıyla onu bekleyen felaketleri kendisine açıklayarak ona söylediğim sözlerin tüm doğruluğunu ve haklılığını anlamış ve adada artık tek başına kaldığından ve kendisine yol gösterebilecek kimse bulunmadığından başına ne geleceğini bilmeden rasgele yürümeye koyulmuş.

Böylece yürümekteyken, büyük bir toz bulutunun içinden bazı biçimlerin gök gürültüsüne benzer sağır edici bir gürültü çıkararak belirdiğini görmüş. Bu sesler mızrak ve kılıç çatışmalarından ve atların nal gürültüleri ve hiç de insansı olmayan haykırışların patırtısından oluşuyormuş. Ansızın, dağılan toz bulutunun içinde, tümüyle ifritlerden, ecinnilerden, gulyabanilerden, maritlerden, kotruplar, baaller ve bahariler gibi diğer ecinni taifelerinden; tek sözcükle hava, toprak, orman, su ve çöl ecinnilerinden oluşmuş bir ordunun belirdiğini görmüş.

Bu görünüm, onu öylesine bir korkuya düşürmüştü ki, kıpırdamaya bile mecali kalmamış ve oracıkta bu şaşırtıcı ordunun komutanı yanına kadar gelip ona “Sen kimsin? Bizim her yıl gelip hepimizin efendisi Süleyman bin Davut’un uyuduğu mağarayı gözettiğimiz bu adaya kadar nasıl gelebildin?” diye sormuş. Belkiya “Ey yiğitlerin komutanı ben, Beni İsrail Kralı Belkiya’yım. Denizde yolumu yitirdim; işte bundan dolayı buradayım. Ama, sen de bana, senin ve bütün busavaşçıların kim olduğunu sormama izin ver!” diyerek yanıt vermiş. O da “Bizler Canbin Can’ın ardılından ecinnileriz. Şu anda, önceleri Avat’ın oğlu Şeddat’ın hüküm sürdüğü Beyaz Toprak’ın hükümdarı kudretli kralımız Sahr’ın ikamet ettiği ülkeden geldik!” diye yanıtlamış. Belkiya “Ama, kudretli Sahr’ın hüküm sürdüğü bu Beyaz Toprak nerededir?” diye sormuş. O da “Buradan insan ölçüsüyle yetmiş beş ay uzak bir mesafede bulunan Kaf dağı’nın ardındadır. Ama biz, göz açıp kapayıya kadar geçen bir sürede oraya gidebiliriz. Bir kral oğlu olduğuna göre, eğer istersen, seni oraya götürüp hükümdarımızla tanıştırırız!” diye yanıt vermiş. Belkiya bu öneriyi kabulde kusur etmemiş ve hemen ecinniler tarafından kralları Sahr’ın hükümdarlık konutuna götürülmüş.

Yukarlardan altın ve gümüş yataklı kanalların çizgi halinde belirttiği bir ova görmüş; toprağının misk ve safranlı örtülü bulunduğu bu ova, dalları zümrüt ve meyveleri yakut olan yapay ağaçlarla gölgelenmiş imiş ve üzerine taşlar kakılmış altın direkler üstüne dayanan yeşil ipekten harika çadırlarla kaplı imiş. Bu ovanın ortasında ötekilerden daha yüksek kırmızı ve mavi ipekten bir çadır varmış.İçinde, sağında kendine bağlı öteki hükümdarlar, solunda vezirleri, vekilleri, soyluları ve mabeyincileri olduğu halde kocaman bir tahta da oturmuş Kral Sahr bulunuyormuş.

Hükümdarın huzuruna çıkınca, Belkiya, elleri arasında yeri öpmüş ve ona övgülerde bulunmuş.Bunu gören Kral Sahr, iltifatlar ederek, onu yanındaki altın bir iskemleye oturmaya çağırmış. Sonra, ondan adını söylemesini ve serüvenini kendisine anlatmasını istemiş. Belkiya da, kim olduğunu bildirip hiçbir ayrıntıyı atlamadan onabашından sonuna kadar tüm öyküsünü anlatmış.

Kral Sahr ve yöresini çevirenler, bu öyküyü işitince, şaşkınlığın sınırına ulaşmışlar. Sonra, kralın bir işareti üzerine şölen için örtüler serilmiş; ecinni hizmetçiler tepsiler, tabaklar getirmişler; altın tepsilerde haşlanmış elli deve torunu, elli de kızarmış deve torunu; gümüş tabaklarda elli koyun kellesi varmış; ayrıca nitelik ve irilikten yana harika meyveler tabaklarda dizili bulunuyormuş.Ve her şey hazır olunca, bol bol yenilip içilmiş. Tepsi ve tabaklarda, onları dolduran nefis yiyeceklerden kesinlikle hiçbir şey kalmamış.

İşte ancak o zaman Kral Sahr, Belkiya'ya "Ey Belkiya, kuşkusuz sen bizim tarihimizi ve kökenimizi bilmezsin. Şimdi, sana insanların arasına döndüğünde, henüz onların yanıtlayamadığı sorular hakkındaki gerçeği çağlara aktarman için birkaç sözcükle anlatacağım:

"Bil ki ey Belkiya...

Zamanın başlangıcında Yüceler Yücesi Tanrı, Ateş'i yarattı ve onu arz üzerinde yedi çeşitli bölgede,birini diğerinin üzerine yerleştirerek ve her birinin arasına insan

ölçülerine göre bin yıllık mesafe koyarak hapsetti.

Kendi anlayışına göre, isyan edip pişmanlık getirmeyen yaratıklar için ayırdığı, ilk bölgeye “Cehennem ateşi” adını verdi. Gelecekte ortaya çıkacak dua ve barış üzerine olası Hazreti Muhammet’e karşın, eski dinlerinden ayrılmayıp hata ve karanlıklarına gömülü kalmakta direnenlere ve iman sahibi olmayı reddedenlere ayırdığı ve uçurum halinde kazıldığı için, ikincisine “leza” adını verdi. Sonra üçüncü bölgeyi hazırladı ve ona kaynayan bir kazan şekli vererek içini Ecüc ve Mecüc adlı şeytanları kapattı. Bundan sonra dördüncü bölgeyi yarattı ve Adem’i tanımayıp, onu selamlamayı reddederek Yüceler Yücesi Tanrı’nın emirlerine karşı çıkan isyancı meleklerin başı İblis’in ikametine ayırdı. Sonra, beşinci bölgenin sınırlarını saptadı; ona “Sakar” adını verdi; burayı imansızlar, yol göstericiler, ve kibirliler için ayırdı. Bu da yapılmıca, derin bir mağara kazdı; yakıcı ve pis kokulu bir havayla doldurdu ve oraya “Hıtma” adını verdi; ve buraya Musevi ve Hristiyanların işkence görmesi için ayırdı. Yedinciye gelince, buna da “Haviye” adını verdi; bunu da yedek olarak Yahudi ve Hristiyanların fazlası ve sadece görünüş bakımından, iman sahipleri için ayırdı. Bu son iki bölge, ilkin biraz daha dayanılır gibi olsa da, en korkunç olanlardır. Yapıları hemen hemen birbirine denktir. Böylece ilkinde, yani Cehennem de, yetmiş binden az olmamak üzere, ateş dağı vardır ve her biri yetmiş bin vadide yer almıştır; her bir vadide yetmiş bin kent, her bir kentte yetmiş bin kale, her kalede yetmiş bin ev, her evde yetmişbin peyke vardır. Her biri bütün bu sayıların çarpımıyla ortaya çıkacak olan bu peykeler, çeşitlilik, yoğunluk ve süresini sadece Tanrı’nın bileceği yetmiş bin eziyet ve işkence içerir. Ve bu bölge yedi bölgenin en az yakıcısı olduğundan sen artık, ey Belkiya, öteki altı bölgedeki işkenceyi kendin hesaplayabilirsin!

Sana şayet ateş hakkında bu toplu bakışı ve bu açıklamaları veriyorsam, ey Belkiya, biz ecinnilerin “ateş”in oğulları olmamızdandır. Gerçekten, Tanrı’nın “ateş”ten yarattığı ilk iki varlık, özel muhafızı olarak görevlendirdiği ve Halit ve Malit adını verdiği iki ecinnidir; birine bir arslan görünümü, ötekine debir kurt görünümü

sağlamıştır. Arslana erkek organları, kurda kadın organları vermiştir. Halit arslanın kuyruğu yirmi yılda dolaşılan bir mesafeye eşitir, dişi kurt Malit'in ferici bir kaplumbağa biçimindedir ve iriliği Halit'in kuyruğunun uzunluğuna göre oranlanmıştır. Bunlardan biri siyah-beyaz renklerle alaca, öteki pembe beyaz renklerle alaca idi; ve Tanrı, Halit ile Malit'i cinsel bakımından birleştirdi; bunların çiftleşmesinden ejderhalar, yılanlar, akrepler ve pis kokulu hayvanlar doğdu ve bunlar lanetlilerin işkence görmesi için yedi bölgeye yerleştirildi. Sonra Tanrı, Halit ve Malit'e ikinci kez çiftleşmelerini buyurdu ve bu ikinci çiftleşmeden itaat içinde büyüyen yedi erkek ve yedi dişi doğdu. Bunlar iyice büyüyünce, örnek davranışıyla en güzel ümitler veren içlerinden biri, Yüceler Yücesi Tanrı tarafından seçilerek arslan ile dişi kurdun ardı kesilmeyen üretiminin oluşturduğu topluluğun başına getirildi. İşte adı İblis olan bu seçkin varlıktı. Ama, daha sonra, Adem'in önünde secde etmesini buyuran, Tanrı'nın emirlerine karşı gelmesinden ötürü, onu destekleyenlerle birlikte dördüncü bölgeye atıldı. Ve işte bu İblis ile onun ardılları Cehennem'in erkek ve dişi şeytanlarıdır. Öteki on oğlan ve on kıza gelince, bunlar boyun eğdikleri için, aralarında birleştiler ve bizim gibi ecinni taifesi oldu ey belkiya! Ve işte, birkaç sözcükle anlattığım bizim soy kütüğümüz böyledir. Bizim bu kadar çok yemek yememize şaşma, çünkü kökenimiz arslan ile kurttan gelmektedir. Karnımızın genişliği hakkında bir fikir vermek için, sana, her birimizin, bir günde on deve, yirmi koyun yuttuğunu ve her bir kaşık bir kazanın içeriğine eşit olmak üzere, kırk kaşık dolusu et suyu içtiğini söyleyeyim!

Şimdi, ey Belkiya, insanoğullarının arasına katılmadan önce aydınlanmanın tam olması için, bilesin ki, oturduğumuz yer her zaman için bizi bir kemer gibi çevreleyen Kafkas Dağı'nın karlarıyla serinler. Böyle olmasaydı, yeraltı ateşinin etkisiyle toprağımız oturulması dayanılmaz halde olurdu. Bu ülke yedi kat olarak oluşturulmuş ve olağanüstü bir kudretle donanmış bir ecinninin omuzlarına yüklenmiştir. Bu ecinni bir boğanın omuzlarına dayanan bir kayanın üzerinde durmaktadır boayı da çok büyük bir balık taşır; balık da Sonsuzluk Denizi'nde yüzer. Sonsuzluk Denizi'nin yatağı, Cehennemi'nin üst katıdır ki bu kat, yedi bölgesiyle birlikte Kıyamet Günü'ne kadar

hareketsiz kalacak olan canavar bir yılanın ağzında bulunmaktadır ve bu yılan ağzından cehennem'i ve içindekileri Tanrı'nın önünde kusacak ve Tanrı her şey üzerindeki son kararını o zaman verecektir.

“İşte, ey Belkiya, kısaca, bizim tarihçemiz, kökenimiz ve dünyamızın oluşumu böyledir. Sana bu konudaki bilgini tamamlamak için aynı şekilde diyebilirim ki, yaşımız, hep aynı kalır; asla yaşlanmayız. Oysa yeryüzünde, yöremizde Doğa ve insanlar ve tüm yaratılmış varlıklar değişmez biçimde çöküşmüşlüğe doğru yol alır. Bu erdemi, (karanlıklar bölgesinin koruyucusu) Kizir olan yaşam kaynağından içmemize borçluyuz. Ve işte bu saygın Kizir, mevsimleri denkleştirir, ağaçları yeşil bir taşla örter, akıp giden ırmaklara yol verir, çayırlara yeşil halılar serer, geceleri yeşil harmanisine bürünür, şafak vakti gökleri renklendiren yeğni renkleri birbirine karıştırır. Ve şimdi ey Belkiya, beni büyük bir dikkatle dinlediğinden dolayı seni ödüllendirmek için, eğer sen arzu ediyorsan, seni buradan taşıtıp ülkenin giriş yerine bıraktıracam!” demiş.

Bu sözleri duyunca, Belkiya ecinnilerin hükümdarı Kral Sahr'a, konukseverliğinden, öğretilerinden ve ikramlarından ötürü sevinçle teşekkür etmiş; o da bunu özenle kabullenmiş. Bunun üzerine kraldan, vezirlerinden ve öteki ecinnilerden izin almış ve sırtına bindiği güçlü bir ifrit göz açıp kapayasıya kadar geçen bir zaman süresinde onu boşlukta uçurarak kendi ülkesinin sınırlarında bildiği bir yöreye yavaşça indirmiş.

Belkiya, bir kez yöneleceği doğrultuyu sapsayınca, başkentin bulunduğu yolu tutmakta gecikmemiş ve orada iki mezar arasında oturmuş acı gözyaşları, döken hayran edici güzellikte, ama benzi solgun, havası hüznünlü bir gence rastlamış.

Ona yaklaşmış ve dostça selamlayarak “Ey güzel delikanlı, seni neden bu iki mezar arasında oturmuş, ağlar görüyorum? Neden böyle üzülüyorsun, bana söyle ki, seni avutmaya çalışayım!” demiş. Genç adam kederli gözlerini Belkiya'ya kaldırmış ve

ona, yaşlı gözlerle “Ey yolcu, niçin yoluna giderken, durdun? Bırak gözyaşlarım, yalnızlığımda, ıstırabımın taşları üstüne aksın!” demiş. Ama Belkiya ona “Ey bahtsız kardeş, bil ki benim seni dinlemeye hazır merhametli bir yüreğim var. Bundan dolayı korkmadan bana kederinin nedenini açıklayabilirsin!” demiş.

Ve onun tam karşısında, mermere oturarak, gencin ellerini kendi ellerinin içine almış ve onu konuşmaya yüreklendirmek için, ilkin baştan sona kadar kendi öyküsünü anlatmış. Sonuda da, onu “Ve sen, kardeşim, senin öykün nedir? Senden rica ederim, çabuk onu bana anlat; çünkü bu öykünün, son kertede dokunaklı olduğunu sezinlemekteyim!” demiş.

4.3. KEDERLİ YAKIŞIKLI DELİKANLININ ÖYKÜSÜ

İki mezar arasında ağlayan tatlı ve kederli yüzlü genç, bunun üzerine genç Kral Belkiya’ya “Bil ki, ey kardeşim, ben de bir kral oğluyum; benim öyküm de öylesine garip ve olağandışıdır ki, eğer iğneyle bir gözün iç köşesine yazılsa, onu sevecenlikle okuanlara ders oluştururdu. Artık onu sana anlatmayı daha fazla geciktirmeyeceğim!” demiş:

Kardeşim, ben, Benî-Şalan ve Afganistan’da hüküm süren Babam Şah Taygamus’un Kabil’de doğmuş oğluyum. Çok büyük ve çok adaletli bir şah olan babamın, kendine bağlı dört sultanlığı vardı. Bunların her biri, yüz kent ve yüz kaleye sahipti. Yiğit beş bin atlının ve yüz bin yiğit savaşçının komutanıydı. Anneme gelince Horasan hükümdarı Şah Bahravan’ın kızıydı. Benim adım Canşah’tır.

Çocukluğumdan beri, babam bana, bilimler, sanatlar ve beden eğitimi konularında öğretim sağladı; böylece on beş yaşıma geldiğimde ülkenin en iyi ata bineni sayıldım ve bir karacadan da çabuk at üzerinde avlar ve yarışlar yönettim.

Günlerden bir gün, Şah babamın ve tüm maiyetinin bulunduğu bir av sırasında, ormanlarda üç gün kalmış ve birçok hayvan avlamışken, gece bastırdığı sırada, yedi

memluğumla birlikte eyleştiğim yerin, birkaç adım ötesinde, son kertede zarif bir ceylanın belirdiğini gördüm. Ceylan, bizi görünce ürktü ve sıçrayarak tüm yeğnililiğiyle kaçtı. Bunun üzerine, ben, memluklarım peşimde olduğu halde, birkaç saat onu izledim; böylece çok geniş ve çok derin bir nehre ulaştık; onu orada çevirip yakalayacağımızı sandık. Ama o, kısa bir kararsızlıktan sonra, suya atladı ve öteki kıyıya ulaşmak üzere yüzmeye başladı. Ve biz, kıvrakça atlarımızdan indik, bunları içimizden birine emanet ettik ve orada bağlı bulunan bir balıkçı kayığına sıçrayıp ceylana ulaşmak için dümenle kıvrak dönüşler yaptık. Ama nehrin orta yerine gelince, artık bindiğimiz kayığa egemen olamadık. Rüzgâr ve akıntı çok güçlü olduğundan, gittikçe artan karanlığın ortasında, gayretlerimizin bizi sağlıklı bir doğrultuya iletme imkanı olmadan, akıntıya kapıldık ve böylece, bütün gece zorunlu yolculuğumuz sırasında herhangi bir engelle çarpıp parçalanmak korkusu ve korkunç bir akıntıyla sürüklendik. Bu yarış aynı şekilde bütün gün ve bütün gece sürdü. Ve ancak ertesi sabah, akıntının bizi attığı bir kara parçasına yaklaşabildik.

Bu süre içinde, babam Şah Taygamus, atlarımızı gözetken memluğu sorguya çekerek bizim nehir üzerinde kaybolduğumuzu öğrenmiş. Ve bu haberi alınca, öylesine bir mutsuzluğa düşmüş ki, hıçkırıklarla sarsılmış; tacını yere çalmış, kederle ellerini ısırmış ve hemen her yana bu keşfedilmemiş ülkeleri tanıyan ulaklar göndermiş. Anneme gelince, benim kaybolduğumu öğrenince, yüzünü şiddetli darbelerle dövmüş, giysilerini yırtmış, bağrını berelemiş, saçlarını yolmuş ve matem giysilerine bürünmüş.

Bize gelince, bu toprağa çıktığımızda, ağaçlar arasında akan güzel bir kaynak ve sakince oturmuş suda ayaklarını serinleten bir adam bulduk; onu nezaketle selamladık ve kendisine nerede bulunduğumuzu sorduk. Ama adam bize, selamımızı iade etmeden karga ya da başka bir alıcı kuş bağırmasına benzer yapmacık bir sesle yanıt verdi...

Sonra birdenbire ayağa kalktı; belinden aşağısı bölünerek, bedeninin sadece üst yanı bize saldırırken alt yarısı başka yöne atıldı. Ve aynı anda, ormanın her yanında kaynağa koşup bir irkilme hareketiyle ikiye ayrılıp sadece üst yanıyla bize saldıran

buna benzer başka adamlar belirdi. Ve onlara en yakın bulunan üç memluğumun üzerine atıldılar; onları canlı canlı yutmaya koyuldular. Bunu görünce ben ve öteki üç memluk, korkunun sınırında kayığımıza atıldık ve suda boğulmayı, bu canavarlar tarafından yutulmaya bin kez yeğ tutarak çabucak kıyıdan uzaklaşıp kendimizi akıntıya bıraktık. O sırada kıyıda bize ulaşmaya çalışarak gövdeleri üç bahtsız memluğumu yutarken, artık yetişme imkanı olmamasına karşın, tüm bacak ve baldırların kudurmuş bir koşuyla kayığımıza ulaşma çabaları, bizi dehşete düşürüyordu. Bu bedellerinden kesik gövdelerin vahşi iştahlarına çok şaşırdık ve bahtsız yoldaşlarımızın talihine üzülererek böyle bir şeyin nasıl olabileceğini düşündük.

Ertesi gün olduğunda, akıntı bizi büyük bahçeler, meyve ağaçları ve büyüleyici çiçeklerle kaplı bir kara parçasına sürüklemişti. Ama, kayığımız kıyıya bağlandığı sırada, ben, bu kez, karaya çıkmak istemedim. Üç memluğumu gidip yöreyi incelemekle görevlendirdim. Böylece ilkin onlar karaya çıktı ve yarım gün kadar ortadan yok olduktan sonra dönüp bana, sağa sola giderek, kuşkulu bir şey görmeksizin büyük bir mesafede dolaştıklarını; odaları sırf billurdan ve orta yerinde harika bir gölle donanmış şahane bir bahçesi bulunan beyaz mermerden bir saray gördüklerini; sarayda ve içinde elmas ve yakutla zenginleştirilmiş altın bir tahtın yöresinde fildişi iskemlelerin bulunduğu geniş bir salonun olduğunu; ama ortalıkta, ne sarayda ne de bahçede kimselerin bulunmadığını anlattılar.

Bu güven verici haberi alınca, kayıktan çıkarak onlarla birlikte sarayın yolunu tuttum. İlkin, bahçedeki ağaçların, lezzetli meyvelerini yiyerek açlığımızı bastırdık; sonra, dinlenmek için saraya girdik. Ben, altın tahta oturdum, memluklarım da fildişi iskemlelere... Ve bu manzarayı görünce, şah babamı, anamı yitirdiğim tahtı hatırladım ve ağlamaya koyuldum; memluklarım da duygulanarak ağladılar.

Bu hüznün verici anılara gömülmüş bulunduğumuz sırada, denizin uğultusuna benzer büyük bir gürültü duyduk ve birdenbire içinde bulunduğum salona vezirler, emirler, mabeyinciler ve ünlü kişilerden oluşan, ama hepsi maymun soyundan bir

alayın girdiğini gördük. İçlerinde iri maymunlardan da, küçük maymunlardan da vardı. Bu kez artık sonumzun geldiğine inandık. Ama en iri cinsten olan maymunların büyük veziri, çok belirgin saygı alametleriyle gelip benim önümde eğildi ve bana insan diliyle kendisinin ve tüm halkın beni kral ve üç memluğı da ordularının komutanları olarak tanıdıklarını söyledi. Daha sonra yemek için kızartılmış karacalar getirdiler; sonra beni, yakın ülkede oturan, eski düşmanları gulyabanilerle girişeceğimiz savaştan önce, uyruğum olan maymun ordusunun, resmi geçitlerini izlemeye çağırdılar.

Bunun üzerine ben, oldukça yorgun, yanımda üç memluğı alıkoyarak, büyük veziri ve ötekileri uzaklaştırdım. Yeni durumumuz hakkında bir saat süreyle görüştüğümüzden sonra; mümkün olan en kısa zamanda bu saraydan ve bu kentten kaçmayı kararlaştırdık ve kayığımızı doğru yöneldik; ama, nehre ulaştınca, onun yok olduğunu fark ettik ve saraya dönmek zorunda kalarak sabaha kadar uyuduk.

Uyandığımızda yeni uyruklarımın veziri, gelip beni selamlayarak gulyabanilerle savaşmak için her şeyin hazır olduğunu söyledi. Ve aynı zamanda, öteki vezirler, sarayın kapısına, bize at görevi yapacak olan ve çelik zincirlerle gemlenmiş dört iri köpek getirdiler. Ben ve memluklar bu köpeklere binmek zorunda kaldık. Biz önde onları sürerken, korkunç uğultular ve bağırımlar koparan, büyük vezirimin yönettiği sayısız maymun uyruklarımın oluşturduğu tüm ordu bizi izliyordu.

Bir gün, bir gecelik yürüyüş sırasında ortaya çıkmaları gecikmeyen gulyabanilerin inlerinin bulunduğu yüksek kara bir dağın karşısına ulaştık. Hepsi, her biri diğeri kadar korkunç olmakla birlikte, çeşitli görünümlerdeydiler. Bazılarının bir deve gövdesi üzerinde öküz kafaları vardı, bazıları sırtlana benzerken, bazıları da bir karşılaştırma sağlamak için kıyaslanabilecek bilinen herhangi bir şeye benzemeksizin tanımlanmaz kerte, korkunç bir görünüm arz ediyorlardı.

Gulyabaniler bizi görünce, dağdan aşağı indiler ve belli bir mesafede durarak, başımıza taşlar yağdırarak bizi tedirgin etmeye başladılar. Uyruklarım da aynı tarzda

onlara yanıt verdiler. Ve savaş birdenbire müthiş bir hal aldı. Ben ve memluklarım, yaylarımızı kuşanarak, gulyabaniler üzerine büyük miktarda ok yağdırarak epeycesini öldürdük. Bu görünüm uyruklarımın neşelenmesine neden oldu. Sonunda da zaferi kazandık ve kaçan gulyabanileri izlemeye koyulduk.

Bunun üzerine ben ve memluklarım maymun uyruklarımızdan kaçmak için savaşın kargaşasından yararlanarak köpeklerimize binip kimse görmeden karşı yakaya geçmeye karar verdik. Uzun bir koşudan sonra, bineklerimizi soluklandırmak için durduk ve karşımızda, yazıt biçiminde düzenlenmiş bir kaya gördük.İbrani dilinde yazılmış içeriği şöyleydi:

Ey sen, maymunların kral yapmaları için bahtın seni bu bölgeye attığı esir, kaçarak krallıktan vazgeçmek istiyorsan, kurtuluşun için önünde iki yol açılacak; bu yollardan biri sağında bulunuyor. Seni, dünyayı kucaklayan okyanusun kenarına götürecek olan bu yol, en kısasıdır; ama canavarlar ve kötü niyetli ecinnilerle dolu vahşi çöllerden geçer. Solundaki öteki yol, dört aylık bir yolculuğu, gerektirir uzunluktadır ve Karıncalar Vadisi denen bir vadiden geçer. Bu yolu tutar ve karıncalardan kurtulursan sonunda eteğinde Yahudiler Kenti'nin bulunduğu bir ateş dağına ulaşırsın! Ben, Davut'un oğlu Süleyman, bu yazıtı senin kurtuluşun için düzenledim!

Bu yazıtı okuyunca, şaşkınlığın sınırına ulaştık ve çabucak bizi Karıncalar Vadisi'nden geçerek Yahudiler Kenti'ne ulatıracak soldaki yolu tuttuk.

... Bizi çabucak Karıncalar Vadisi'ni geçerek Yahudiler kenti'ne ulaştıracak soldaki yolu tuttuk.Ama henüz bir günlük yol almışken ayaklarımızın altında toprağın sarsıldığını duyduk ve hemen, ardışımızda, tüm hızıyla, başlarında büyük vezir olduğu halde uyruğum maymunların bize doğru geldiklerini gördük.Bize ulaştıklarında, bizi bulduklarından ötürü sevinç çığlıkları atarak her yandan sardılar v ebüyük vezir, sağlığımız için iyi temennilerde bulunarak hepsinin duygusuna tercümanlık eden bir nutuk çekti.

Bu rastlaşma, bizi büyük bir düş kırıklığına uğrattı; ama duygularımızı göstermemeye çalışarak uyruklarım ile birlikte saray yolunu tuttuğumuz sırada, geçmekte olduğumuz vadiden çıkarken, tam o anda, her biri bir köpek iriliğindeki karıncalardan oluşan bir orduya rastladık. Ve göz açıp kapayıncaya kadar çabuk geçen bir zamanda, uyruklarım ile canavar karıncalar arasında bir savaş başladı; karıncalar maymunları pençelerine geçirdiler ve bir vuruşta onları ikiye ayırdılar; maymunlar da her bir karıncanın üzerine onar onar atılarak onları öldürdüler.

Bize gelince, köpeklerimizin üzerinde kaçmak için, savaşı fırsat bildik. Ama ne yazık ki, kaçma olanağını yalnızca ben buldum; çünkü üç memluğum, karıncalar tarafından yakalanmış ve o görülmedik pençelerle iki parçaya bölünmüşlerdi. Ve ben, sen yoldaşlarımın da yok olmalarına üzülen kendimi kurtardım ve binitimi terk ederek yüzerek geçtiğim bir ırmağa ulaştım; sağ salim karşı yakaya geçerek giysilerimi kurutmaya başladım ve sonra, karıncalar ve uyruklarım maymunlarla arama nehri soktuğumdan, artık izlenmediğime emin olarak sabaha kadar uykuya daldım.

Uyandığımda, bitki ve kökler yiyerek günlerce süren bir yolculuğa koyuldum. Sonunda eteğinde bana yapılan tanımlamaya tümüyle uyan, Yahudiler Kenti denilen, büyük bir kentin bulunduğu, sözü edilen dağa ulaştım. Ama yazıtta sözü edilmeyen sonradan farkına vardığım bir ayrıntı, beni bu kentte çok şaşırttı; gerçekten o tuhaf gün kente girerken, ayağım ıslanmadan geçtiğim bir ırmağın yatağı, haftanın geri kalan kısmında suyla dolmuştu; böylece öğrenmiş oldum ki, ırmak her gün suyla doluyken, Yahudilerin dinsel tatil günü olan Cumartesi günleri, ak mıyordu.

Kente ilk girdiğim o gün, sokaklarda hiç kimseyi görmedim. O vakit, yolumun üzerindeki ilk kapıya yöneldim; kapıyı açtım ve içeri girdim. Kendimi daire şekilde oturmuş, pek çok saygın görünümlü kişinin yer aldığı bir salonda buldum. Onların yüzlerinin anlatımından yüreklenerek saygıyla yanlarına yaklaştım ve selamlaşmalardan sonra, onlara “Ben Kâbil hükümdarı Benî Şalan kabilesinin başkanı Taygamus’un oğlu

Canşah'ım! Sizden efendilerim, bana kendi ülkemden ne kadar uzaklıkta bulunduğumu ve oraya ulaşmak için hangi yolu tutmam gerektiğini söylemenizi rica ediyorum!" dedim. Orada oturanların hepsi yanıt vermeksizin bana baktılar ve içlerinden şeyhleri olduğu anlaşılan kişi, bana, ağzından söz çıkmaksızın sadece işaretlerle "Ye ve iç, ama konuşma!" dedi. Ve bana, başka yerlerde hiç görmediğim, kokusundan anladığıma göre zeytinyağında pişirilmiş harika yemeklerle dolu bir tepki gösterdi. Ben de yedim, içtim ve sessizliği sürdürdüm.

Yemeğimi bitirince Yahudilerin şeyhi yanıma yaklaştı ve yine işaretle bana "Kimsin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?" diye sordu. Ben de ona yine işaretle yanıt verip veremeyeceğimi sordum. Olumlu bir işaret ve bunu izleyen "Ancak üç sözcük sarf et!" anlamına gelen bir diğer işaret alınca "Kabil kervanının vakti?" diye sordum. Bana "Bilmiyorum!" anlamında hiçbir sözcük sarf etmeden işaretle yanıt verdi; ve bana, yemeğimi bitirmiş olduğuma göre çıkmamı işaret etti.

Bunun üzerine onu ve orada bulunanları, selamladım; bu garip davranışa son derece şaşarak dışarı çıktım. Sokağa ulaşınca bana bilgi verebilecek bilgilerini aramaya koyuldum; sonunda yüksek sesle "Bin altın dinar kazanmak ve eşsiz güzellikteki bir esiriye sahip olmak isteyen kim varsa, bir saatlik bir iş görmek üzere beni izlesin!" diye haykıran bir tellal işittim. Ben, her şeyden yoksun olduğum için, tellala yaklaştım ve ona "İşi, aynı zamanda bin dinarı ve genç esireyi kabul ediyorum" dedim. Bunu duyunca beni elimden tuttu ve büyük bir zenginlikle donanmış bir eve götürdü; burada, abanoz bir iskemlede oturmakta olan yaşlı bir Yahudinin önünde eğilen tellal beni kendisine tanıtarak "İşte sonunda üç aydır haykırarak açıkladığım işi tek kabul eden kişi olan genç bir yabancı karşınızda!" dedi.

Bu sözleri işince, evin sahibi yaşlı Yahudi beni yanına oturttu; bana iyi dileklerde bulundu; cömertlikle yiyip içmemi sağladı; yemek bitince sahte olmayan bin altın dinar içeren, bir kese verdi; ve aynı zamanda hizmetçilerine ipek bir giysiyle donatılmam, sonra da henüz ne olduğunu bilmediğim bir tasarımı gerçekleştirmem karşılığında bana vaadettiği genç esirenin yanına götürülmem için buyruk verdi...

Bunun üzerine köleler, söz konusu ipek giysiye bürüdüktan sonra, yaşlı Yahudinin güvence verdiğine göre bakire olması gereken genç kızın yanına götürdüler. Ben de, geceyi başbaşa geçirmek üzere yanına götürüldüğüm genç kızı çok güzel buldum. Ve onunla yatarak bu duygunun gerçekten yerinde olduğunu gördüm. Onunla birlikte yiyip içerek ve yapılacak şeyi yaparak üç gün üç gece geçirdim. Dördüncü günün sabahında yaşlı adam beni çağirttı ve bana “Şimdi, uğrunda sana peşin olarak ücret ödediğim işi yapmaya hazır mısın?” dedi. Ben de neyin söz konusu olduğunu bilmediğim halde, görevi yerine getirmeye hazır olduğumu açıkladım.

Bunun üzerine yaşlı Yahudi kölelerine iki katır hazırlayıp getirmelerini buyurdu; köleler de iki katırı koşumlandırıp getirdiler. Birine binde, ötekine de beni bindirdi ve kendisini izlememi söyledi. Tırıs bir gidişle yol aldık ve öğle saatine doğru, tepesine ulaşmak için üzerinde hiç bir kimsenin ya da binek hayvanının çıkabileceğı herhangi bir keçi yolunun bulunmadığı yüksek bir dağın eteğine ulaştık. Bunun üzerine yere atladık. Yaşlı Yahudi bana bir bıçak vererek “Bunu katırın karnına daldır! Şimdi işe girişme zamanıdır!” dedi. Ben de ona uyup bıçağı katırın karnına daldırarak onu hemen öldürdüm; sonra yine Yahudinin buyruğıyla hayvanın derisini yüzdüm ve temizledim. O zaman bana “Şimdi yere bu derinin üzerine uzanman gerek; böylece seni sararak bir torbaya sokulmuş gibi dikerim!” dedi. Ben de önerisine boyun eğdim ve derinin üstüne uzandım; yaşlı adam da dikkatle deriyi üzerime dikti. Bunu izleyerek bana “Sözlerimi iyi dinle! Biraz sonra iyi bir kuş gelecek ve senin üzerine çökecek ve de seni bu dik dağın tepesindeki yuvasına götürecektir. Kendini göklerde hissettiğin zaman, kıpırdamamaya özen göster; çünkü kuş seni bırakabilir, sende düşüp kayalarda parçalanabilirsin; ama seni dağın üzerine götürürse, sana verdiğim bıçakla deriyi kes. Kuş ürkecek ve seni bırakacaktır. O zaman bu dağın zirvesini örten değerli taşları toplayıp bana atacaksın! Bu işi bitince, inip yanıma gelirsın” dedi.

Yaşlı Yahudi konuşmasını ancak bitirmişti ki, havaya kaldırıldığımı ve birkaç dakika sonra yeniden yere indirildiğimi hissettim. O zaman bıçağımla torbayı yardım ve

başımı dışarı çıkardım.Bu görünümüm korkunç kuşu ürküttü ve kanat açıp uçtu. Ben de hemen toprağı kaplayan yakutları, zümrütleri ve diğer değerli taşları toplamaya koyuldum ve bunları yaşlı Yahudiye attım. Ama dağdan inmek istediğimde ayağıma basacak hiçbir keçi yolunun bulunmadığını fark ettim ve Yahudinin bir kez taşları topladıktan sonra katırına bindiğini ve hızla uzaklaştığını gördüm.

Bunun üzerine, mutsuzluğun sınırında, bahtımın kötülüğünü düşünerek ağlamaya başladım ve hangi yana yönelmemin daha doğru olacağını araştırmaya karar verdim. Dikine önüme doğru rasgele yürümeyi yeğleyerek böylece iki ay yürüdüm ve dağ zincirinin sonuna gelince; içinde derelerin, ağaçların ve çiçeklerin, kuş cıvıltıları arasında Tanrı'ya şükranlarını sunduğu bir vadinin giriş yerine ulaşmış oldum. Orada göklere yükselen büyük bir saray görerek ona doğru yöneldim. Kapısına gelince, giriş yerindeki bir sırada, yüzü ışıklahalelenmiş yaşlı bir kişinin oturmakta olduğunu gördüm. Elinde yakuttan bir asa tutuyor; başında da elmas bir taç bulunuyordu. Ona selam verdim.Selâmımı iyi yüreklilikle yanıtladı ve bana “Gel yanıma otur, oğlum!” dedi. Ve yanına oturunca bana “Nereden geldin de ademoğlunun hiç ayak basmadığı bu yerlere ulaştın? Ve de nereye gitmek istiyorsun?” diye sordu. Ben yanıt olarak hıçkırıklar kopardım ve gözyaşlarımla boğulmaktan kendimi kurtaramadım. Bunu gören yaşlı kişi bana “Böyle ağlamayı bırak çocuğum. Çünkü yüreğimi parçalıyorsun. Cesareti elden bırakma ve yiyipi çerek güçlenmekle işe başla!” dedi. Ve beni, büyük bir salona sokarak yiyeek, içecek getirdi ve beni daha iyi birdurumda görünce, bana öykümü anlatmamı rica etti; ben de isteğini yerine getirdim; sıram gelince de kendisinden kim olduğunu ve bu sarayın kime ait bulunduğunu sordum. Bana “Bil ki, oğlum, bu saray çok önceleri, beni kuşları gözetmek üzere vekil adayan efendimiz Süleyman tarafından inşa ettirilmiş.Her yıl yeryüzünün bütün kuşları buraya gelip bana saygı sunarlar. Eğer ülkene dönmek istiyorsan, buyruklarımı almak üzere ilk kez geldiklerinde seni onlara öneririm; onlar da seni ülkene götürürler. Ama, onların gelişine kadar vakit geçirmek için, bu geniş sarayda her yanı dolaşabilirsin. Sana vereceğim tüm bu anahtarlar içindeki altın anahtarla açılan biri dışında bütün odalara

girebilirsin!” diye yanıt verdi. Ve kuşların sorumlusu yaşlı adam, anahtarları verip beni davranışlarımda özgür bıraktı.

İlkin sarayın büyük avlusuna bakan odaları ziyaret etmekle işe başladım; sonra kuşlara kafes olarak hizmet etmek üzere düşünmüş odalara girdim ve böylece altın anahtarla açılan odanın kapısı önüne geldim...

... Böylece altın anahtarla açılan odanın kapısı önüne geldim; ve yaşlı adamın bana yasaklamış olduğundan ötürü elimle bile dokunmayı göze alamadan uzun uzun bu kapıyabaktım; ama sonunda ruhumu dolduran merakı dayanamadım ve altın anahtarı kilide sokarak kapıyı açtım ve korkuya kapılarak yasak yere sokuldum.

Oysa, gözlerimle korkunç bir görüntü izlemekten uzak, üzerine her çeşit değerli renkil taş kakılmış zemini olan ve ortasında, yöresinde bulunan ve her birinin ötüşü kenarlarına uyumlu sesler yansıyan hoş cıvıtlı altın kuşların gagalarından su akıttıkları gümüş bir havuzun olduğu bir oda gördüm. Bu havuzun kenarında çepeçevre, baş döndüren çeşitlilikte renkleri olan ve serin gölgesi suya düşen ağaçlardaki meyvelerinkilerle uyuşan hoş kokulu çiçek tarlaları vardı. Bastığım toprak, zümrüt ve elmas tozundan idi ve o harika havuzun karşısında bulunan bir tahtın önüne kadar uzanıyordu. Bu taht tek bir yakuttan yontulmuş olup bahçede aşır havuza yansıyan soğu kızıl ışıltılar saçıyordu.

Ben, gidip öğelerinin saf birliğinden doğan bu sade şeylerin önünde kendimden geçerek durdum; ve tavanlığı kırmızı ipekten olan yakut taht üzerine oturdum ve orada bu taze görüntünün hayranlık içindeki ruhumu sızması için biran gözlerimi kapadım.

Gözlerimi yeniden açtığımda havuza doğru, beyaz tüylerimi silkeleyerek üç zarif güvercinin yıkanmak üzere ilerlediklerini gördüm. Gümüş havuzun geniş kenarlarına sıçradılar ve hayran gözlerimin karşısında, kucaklaşıp binlerce öpücüklerle oynadıktan sonra, sırtlarından bakır tüy giysilerini çıkarıp ay kadar güzel üç genç kız görünümünde yasemin çıplaklıklarıyla belirdiler. Ve hemen, kendi aralarında binlerce

oyun ve çılgınlıklara girişmek üzere suya daldılar; bazen gözden kayboluyorlar, bazen de büyük parlak çalkantılar arasında yeniden ortaya çıkıyorlar; ve su üzerinde sadece bir alev gibi parlayan saçları görülerek yeniden gözden kaybolmak üzere kahkahalarla gülüyorlardı. Bu görünüm karşısında, ey Belkiya kardeşim, kafamın içinde aklımın yüzmekte olduğunu hissettim. Ve artık heyecanıma egemen olamayarak, şaşkın, havuza doğru koştum ve “Ey genç kızlar, ey ay parçaları, ey sultanlar!” diye haykırdım.

Genç kızlar beni görünce, birer korku çığlığı attılar ve yeğnilikle sudan çıkararak tüy giysilerine koştular ve çıplaklıklarını bunlarla örtüp havuza gölgesi düşen ağaçların en yükseği üzerine uçtular ve oradan bana bakarak gülmeye başladılar.

Bunu görünce ağaca yaklaştım, başımı kaldırarak, onlara “Ey sultanlarım, size yalvarıyorum, söyleyin bana siz kimsiniz? Ben, Kabil hükümdarı Beni Şalan kabilesinin başı Şay Taygamus’un oğlu Canşah’ım!” dedim. O zaman içlerinden en genci ve de güzelliği beni en çok büyülemiş olanı bana “Biz elmas sarayda oturan Şah Nâsır’ın kızlarıyız. Buraya sadece gezmek ve eğlenmek niyetiyle geldik!” dedi. Ben de “Öyleyse, ey hanımım, bana acı da oyunu benimle tamamlamak için ağaçtan aşai in!” dedim. O da bana “Acaba ne zamandan beri genç kızlar genç delikanlılarla oynayabiliyorlar, ey Canşah! Her durumda, beni iyice tanımak istiyorsan babamın sarayına kadar izlemen gerek!” dedi. Ve bu sözleri söyleyerek, ta içime bir bakış fırlattı ve iki kızkardeşiyle gözlerimin önünden uçup kayboldu. Bunu görünce, ben, umutsuzluğun sınırında, büyük bir fıryat kopardım ve bayılarak ağacın dibine düştüm.

Orada ne kadar zaman kaldığımı bilmiyorum; ama, yeniden kendime gelince, kuşların sorumlusu yanı başımdaydı ve yüzüme çiçek suyu serpiyordu. Gözlerimi açtığımı görünce, bana “Çocuğum, benim sözüme uymamanın sana neye mal olduğunu görüyorsun! Ben sana bu odanın kapısını açmanı yasaklamamış mıydım?” dedi. Ben, yanıt olarak, hıçkırıklar koparmaktan başka bir şey söyleyemedim. Sonra doğaçlamadan şu dizeleri okudum:

Yüreğim uyumlu bedeni olan bir genç kıza hayranlıkla dolu.

Tüm endamlar içinde hayranlık uyandıran onunkidir.

Güldüğü zaman, dudakları yakutları kıskandırır.

Saçları, güzelim yuvarlak kalçaları üzerinde sallanır.

Kaşlarının yayından fırlattığı oklar, uzaktan bile olsa bana ulaşır ve iyileşmez yaralar açar!

Ey onun güzelliği! Sen rakipsizsin ve Hint'in tüm güzelliklerini siler geçersin!

Bu dizeleri okuyup bitirince, yaşlı kişi bana "Başına geleni anladım. Sen, buraya bazen yıkanmak üzere gelen güvercinler gibi giyinmiş genç kızları görmüşsün!" dedi. Ben de "Onları gördüm, baba; senden babaları Şah Nasır ile oturdukları Elmas Saray'ın nerede olduğunu bana söylemeni rica ediyorum!" dedim. O da "Oraya gitmeyi düşlememen gerek, çocuğum; çünkü Şah Nasır, ecinnilerin en güçlü başkanlarından biridir ve de sana evlenmek üzere kızlarından birini vereceğinden de büyük kuşku duymaktayım. Sen, kafanı ülkene dönme hazırlıklarına yorsan, daha iyi olur. Bu çabanı, bana saygılarını sunmak üzere yakında gelecek olan kuşlara seni tavsiye ederek ve sana yol göstermelerini sağlayarak kolaylaştıracam" diyerek yanıt verdi. Ben de ona "Sana teşekkür ederim, baba; ama benimle konuşan genç kıızı yeniden göremeyeceksem, ana babamın yanına dönmeyi reddederim!" diye yanıt verdim. Bu sözleri söyleyerek yaşlı adamın ayaklarına kapandım ve güvercin şeklinde giyinmiş genç kızları yeniden görmenin yolunu bildirmesi için kendisine yalvardım...

... Güvercin şeklinde giyinmiş genç kızları yeniden görmenin yolunu bildirmesi için kendisine yalvardım. O zaman yaşlı adam bana elini uzattı ve ayağa kalkarak "Görüyorum ki, yüreğin genç kızın ateşiyle yanıp tutuşuyor; ben sana onu yeniden nasıl bulacağını anlatacağım: Ağacın arkasına saklanarak genç kızların dönmesini sabırla bekleyeceksin. Onların soyunup havuza girmelerini izleyeceksin; ve hemen tüy giysilerini alıp saklayacaksın. O zaman, tatlı diller dökerek sana yaklaşacaklar, binlerce okşayışlarla ve son derece nazik sözlerle tüylerini geri vermen için sana yalvaracaklar.

Ama sen, seni yumuşatmalarından kendini koru. Çünkü bu durumda bir daha genç kızları göremezsin; aksine! Onlara tüylerini geri vermeyi kesinlikle reddet! Ve onlara “Size giysilerinizi vermek isterim, ama şeyh gelmeden bunu yapamam!” de! Ve gerçekten onları çapkınca oyalayarak benim gelmemi bekle; ben de her şeyin senin arzuna göre oluşmasının yolunu bulurum!” dedi.

Bu sözleri duyunca, kuşların saygın sorumlusuna çok teşekkür ettim ve o, uyruklarını kabul etmek üzere kendi odasına çekilirken, hemen koşup ağaçların ardına saklandım, ve orada onların gelişini oldukça uzun zaman bekledim. Sonunda kanat vuruşları ve hava gülüşler duydum ve üç güvercinin havuzun kenarına indiklerini ve kendilerini gözetten birileri olup olmadığını anlamak için sağa sola bakındıklarını gördüm. Sonra, benimle konuşan, öteki ikisine döndü ve onlara “Kardeşlerim bahçede saklanmış biri olduğunu sanmıyorsunuz ya! Daha önce gördüğümüz genç adam ne oldu acaba!” dedi. Ama kızkardeşleri ona “Ey Şemsa, kafanı bu kadar yorma, haydi çabucak bizim gibi yap!” dediler. Ve üçü birden tüylerinden soyunup suya dalarak hemen gümüş gibi beyaz ve dokunulmadık, bin bir delişmen oyun oynamaya başladılar. Ben de üç mehtabın suda yansıdığını gördüğümü sandım.

Onların havuzun ortalarına kadar yüzmelerini bekledim; sonra ayağa kalkıp yıldırım hızıyla ileri atıldım ve sevdiğim genç kızın giysisini elime geçirdim. Benim bu kaçırma davranışıma üç korku çılgılığı yanıt verdi; çılgınca eğlenmeleri sırasında üzerlerine gelinmesinden utanarak suya büsbütün girdiklerini ve sadece başlarını suyun üzerinde bıraktıklarını ve yalvaran bakışlarla bana doğru döndüklerini gördüm. Ama, o zaman ben de, bu kezonları ele geçirdiğimden kendimden emin, havuzun kenarından geri çekilerek ve elimdeki tüm giysiyi muzaffer bir tavırla sallayarak onlara gülmeye başladım.

Bunu görünce ilk kez benimle konuşmuş olan ve adı Şemsa olan kız, bana “Nasıl oluyor da genç adam, sana ait olmayan bir şeyi ele geçirmeye cesaret ediyorsun?” dedi. Ben de “Ey güvercinim, havuzdan çık, gel yanıma konuşalım!” dedim. Kız “Ey

güzeldelikanlı, seninle pekâlâ konuşurum; ama çırılçıplağım ve bu halde havuzdan çıkmam! Bana giysimi verirsen, sudan çıkıp seninle konuşmayı vaadedirim; hattabeni okşamana ve istediğin kadar öpmene izin veririm!” dedi. Ona “Ey gözümün nuru, ey hanımım, ey güzeller sultanı, ey ciğer köşem! Eğer ben sana giysini geri verirsem, kendimi kendi elimle ölüme teslim etmiş olurum. Bunu yapamam, hiç değilse dostum kuşların sorumlusu şeyh gelinceye kadar beklemeliyim!” dedim. Bana “Peşinde olduğun sadece benim giysim olduğuna göre, biraz uzaklaş ve başını biraz öteye çevir de ahvuzdan çıkmama ve kardeşlerimin beni giyindirmesine fırsat ver; hiç değilse bana tüylerinden bir kısmını verirler de en gerekli yerlerimi örterim!” dedi. Ben de “Bak,ub olur işte!” dedim.

Ve uzaklaşıp yakut tahtın gerisine gizlendim.

O zaman iki büyük kızkardeş ilkin sudan çıktılar ve çabucak giysilerine büründüler; sonra en sık tüylü kanatlarından bazılarını kopararak, bunlardan küçük bir önlük yaptılar; sonra da küçük kardeşlerinin sudan çıkmasına yardım edip bu önlükle en gerekli yerini örttüler ve bana “Şimdi gelebilirsin!” diye seslendiler.Ben debu ceylanların önlerine koşarak gittim ve alıp kaçmasın diye giysilerini sıkıca tutup kendimi sevimli Şemsa’nın önüne atarak ayaklarına sarıldım. Bunu görünce beni ayağa kaldırdı; giysilerini geri vermem için binlerce ince şey söyledi ve binlerce kez beni okşadı; ama ben onun arzusuna kendimi kaptırmamak için direndim; ve onu yakut tahta doğru götürüp dizlerime alak oturdum.

Bunun üzerine o da, elimden kurtulamayacağını anlayınca, benim arzularımı yanıtlamaya karar verdi; ve kollarını boynuma atarak öpüşüme öpüşle, okşamalarım okşayışla karşılık verdi; o sırada kızkardeşleri kimsenin içeri girmemesi için yörelerine bakınarak bize gülümsüyorlardı.

Biz bu durumda iken, koruyucum şeyh, kapıyı açıp içeri girdi. Bunu görünce ona duyduğumuz saygıyla ayağa kalktık; onu karşılamak için ilerledik ve saygıyla

ellerini öptük. O vakit, bizden, oturmamızı rica etti ve sevgili Şemsa'ya doğru dönerek, ona "Kızım, seni çılgınca seven bu genç adamı seçmiş bulunduğundan ötürü çok sevindim. Bil ki, gerçekte, ünlü bir kökenden gelmektedir! Babası Afganistan hükümdarı Şah Taygamus'tur. Bu birleşmeyi kabul etmekle iyi ettin; inşallah baban Şah Nâsır da uygun görüşünü senden esirgemeyecektir!" dedi. Kız da "İşittim ve itaat ettim!" diye yanıt verdi. Bunun üzerine şeyh ona "Eğer gerçekten bu birleşmeyi kabulettinse, bana bu hususta yemin et ve eşine sadık kalacağını ve onu hiç bırakmayacağını vaadet!" dedi. Güzel Şemsa da, hemen ayağa kalktı ve saygın şeyhin önünde yemin etti. Bunu görünce şeyh bizi "Yüceler Yücesi Tanrı'ya birbirinize bağlanmanızdan dolayı şükredelim, çocuklarımız! İnşallah mutlu olursunuz! İkiniz için de dua ediyorum! Şimdi artık birbirinizi özgürce sevebilirsiniz. Ve sen, ey Canşah, şimdi ona giysisini geri verebilirsin; çünkü artık seni hiç terk etmeyecektir!" dedi. Ve bu sözleri söyledikten sonra şeyh bizi, halılar ve şiltelerin ve de güzel meyveler ve başkaca lezzetli şeylerle dolu tepsilerin bulunduğu bir salona soktu. Şemsa da kızkardeşlerine kendisinden önce babalarının sarayına dönüp ona evlendiğini ve benimle birlikte saraya dönmek üzere olduğunu haber vermelerini rica ettikten sonra, büyük bir nezaket gösterdi: Hatta meyveleri kendi eliyle soyup benimle paylaşmak istedi. Bunu izleyerek sevincin son sınırlarına ulaşarak birbirimizin kollarında yattık...

Sabahleyin ayağa ilk kalkan Şemsa oldu. Tülden giysisine büründü ve beni uyandırarak iki gözümün arasından öptü ve bana "Elmas Saray'a gidip babam Şah Nâsır'ı görmenin zamanıdır. Haydi kalk da çabuk giyin!" dedi. Hemen sözünü tuttum; hazır olunca gidip kuşların sorumlusu şeyhin elini öptük ve ona çok teşekkür ettik. Bunun üzerine Şemsa bana "Şimdi omuzlarıma bin ve sıkı tutun, çünkü tüm hızımla yol alacaksam da yolculuk biraz uzun sürecek!" dedi. Koruyucumuza veda ettikten sonra beni omuzlarına aldı ve havalardan şimşek hızıyla geçtik ve kısa sürede beni Elmas Saray'ın yakınında bir yere indirdi. Ve oradan yavaşça saraya doğru yol aldık. O sırada şahın görevlendirdiği ecinniler bizim gelişimizi gidip kendisine haber verdiler.

Şemsa'nın babası ve ecinnilerin hükümdarı Şah Nâsır, beni görünce büyük bir sevinç duydu; beni kollarına aldı ve göğsüne bastırdı. Sonra beni şahane bir onur giysisiyle donatmalarını buyurdu; ve başıma tek bir elmastan yontulmuş bir taç koydu; sonra da alıp eşimin anası melikenin yanına götürdü; o dabana memnunluğunu bildirdi ve kızını, seçimini benim kişiliğimde yaptığı için tebrik etti. Sonra kızına epeyce büyük miktarda değerli taşlardan armağanlar verdi zaten bunlardan sarayda bol miktarda vardı. Ve ikimizi de hamama yolladı; orada yıkanıp gülsuyu, misk, amber ve kokulu yağlar süründük; bütün bunlar bizi çok rahatlatmıştı.

O zaman, ben de karımı, kendi ana babama tanıtmak istediğimi söyledim. Şah ve melike, kızlarından ayrılacaklarına çok üzölmekle birlikte, planımı onayladılar; ama heryıl bir kez gelerek onlarla bir süre kalacağımız üstüne benden de söz aldılar. Sonra şah bize, üzerinde ikiyüz erkek ve ikiyüz diş ecinninin yeralabileceğı kadar büyüklükte şahane bir tahtirevan yaptırdı. İkimiz de bunun üzerine çıktık; bize hizmet vermek üzere ayrılan her iki cinsten dört yüz ecinni de basamaklarda yer aldı ve başka ecinnilerden oluşmuş büyük bir ordu da taşıyıcılık etti. Son vedalarda bulunduktan sonra, tahtirevanla birlikte göklere ağdılar ve gökyüzünü öyle bir hızla aştılar ki, iki yıllık mesafeyi iki günde aldılar. Ve kazasız belasız, babamın Kabil'deki sarayına ulaştık.

Annem babam, beni yeniden bulma ümidini büsbütün yitirdikten sonra döndüğümü görünce ve eşimi hayranlıkla seyredip onunla hangi koşullar altında evlendiğimi öğrenince, sevincin son sınırına ulaştılar; beni ve sevgilim Şemsa'yı gözyaşlarıyla sarılarak öptüler. Ve hatta zavallı anneciğim öylesine duygulandı ki, düşüp bayıldı ve eşim Şemsa'ya ait olan bir büyük şişe gülsuyu sayesinde kendine geldi.

Dönüşümüz ve evlenmemiz dolayısıyla verilen bütün şenlikler ve şöenler bittikten sonra babam Şemsa'ya "Seni hoşnut edebilecek ne yapabilirim kızım?" diye sordu. Zevkli ve alçakgönüllü olan Şemsa da ona "Ey bahtıgüzel şah, sadece ikimiz için derelerin aktığı bahçede bir köşküm olmasını isterdim!" diye yanıt verdi. Şah

babam da hemen gerekli emirleri verdi ve kısa bir zaman süresinde köşkümüze ve bahçemize sahip olduk ve orada mutluluğun son sınırında yaşamaya başladık.

Bir yıl, böylece bir zevk denizi ortasında geçtikten sonra, karım Şemsa, Elmas Saray'da ana babasını ziyaret etmek istedi ve bana oraya her yıl gidip onlarla birlikte bir süre kalmak üzere verdiğim sözü hatırlattı. Ben, ona karşı çıkmak istemedim. Çünkü onu çok seviyordum. Ama, ne yazık ki, bu lanetli yolculuk nedeniyle felaket bizi yerden yere vuracakmış.

Hizmetçi ecinnilerimizin taşıdığı tahtırevana bindik ve her gün bir aylık yol alarak ve geceleri bir kaynak yakınında ya da bir ağacın gölgesinde dinlenerek büyük bir hızla yolculuğa koyulduk. Böylece, bir gün, tam şu anda bulunduğumuz yere, geceyi geçirmek üzere indik; ve karım Şemsa, önümüzde akmakta olan şu nehirde gidip yıkanmak istedi. Onu alıkoymak için elimden geleni yaptım; akşamın serinliğinde suyun çok soğumuş olabileceğini; ve bunun sonunda da hasta olacağından söz ederek... Ama o beni dinlemedi ve esirelerden birkaçını da yanına alarak birlikte yıkanmaya gitti. Nehrin kıyısında soyundular ve suya girdiler. Şemsa, birçok yıldız arasında beliren bir ay gibi görünüyordu. Orada kendi aralarında şakalaşıp oynastılar; ama ansızın Şemsa bir ıstırap çığlığı kopardı ve esirelerinin kollarına düştü; onlar da kendisini hemen sudan çıkarıp kıyıya taşıdılar. Ama onunla konuşup ilgilenmek isterken ölüverdi; esireler de bana topuğundaki bir su yılanının ısırık yerini gösterdiler.

Bu görünüm üzerine, baygın düştüm ve bu durumda o kadar uzun süre kalmışım ki, beni de öldü sanmışlar. Ama ne yazık ki, Şemsa'dan sonra onun uğrunda ağlamak ve gördüğün mezarı yaptırmak için yaşamam gerekliymiş. İkinci mezara gelince, zavallı sevgilimin mezarının yanında yaptırdığım benimkidir. Şimdi yaşamımı, gözyaşları içinde onun anılarına gömülerek ve reddettiğim saltanatımdan, benim için çöle dönmüş dünyadan uzak, bu ölümcül تنها sürgün yerinde eşim Şemsa'nın yanına uyuyacağım anı bekleyerek geçiriyorum!

Kederli yakışıklı delikanlı, Belkiya'ya öyküsünü anlatıp bitirince, yüzünü elleri arasında saklayarak hıçkırmaya başladı. Bunu gören Belkiya ona "Vallahi! kardeşim, senin öykün öyle şaşırtıcı, öyle olağandışı ki, ben, tüm serüvenler arasında oldukça olağanüstü olan kendi serüvenimi unuttum. Allah acına dayanma gücü versin kardeşim ve ruhunu unutmakla zenginleştirsin!...

Belkiya onunla bir saat daha kaldıktan sonra, hava ve manzara değiştirsin diye kendisini ülkesine gelmesi için ikna etmeye çalışmışsa da boşuna zahmet etmiş. O zaman kendisini tedirgin etmekten korkarak onu terk etmek zorunda kalmış; onu kucaklayıp birkaç teselli sözü ettikten sonra başkentin yoluna koyulmuş ve beş yıllık bir uzaklaşmadan sonra, oraya kazasız belasız ulaşmış.

"O zamandan beri kendisinden haber alamadım! Ve zaten, şimdi, sen madem ki burdasın, ey Hasip, şu veya bu gün döneceğini umut ettiğim bu genç Kral Belkiya'yı tümüyle unuttum. Sen ihç değilse, beni o denli erken terk etmeyeceksin ve seni hiçbir şeyden yoksun etmeden uzun yıllar birlikte tutmayı düşünüyorum; bundan emin ol! Ve zaten sana anlatacak o kadar çok harika öykülerim var ki, Kral Belkiya ile kederli yakışıklı gencin öyküleri onların yanında her gün duyulan basit serüvenler gibi kalır! Her durumda, beni her zaman büyük bir dikkatle izlemenden dolayı duyduğum memnunluktan ötürü, yapmak istediğim iyiliklerin bir kanıtı olmak üzere, kadınlarım yiyip içmek için bize sabaha kadar hizmet edecekler ve bizi hayran bırakmak ve ruhumuzu şenlendirmek için şarkı söyleyecekler!" diye sözünü tamamlamış yeraltı hükümdarı Kraliçe Yemliha.

Yeraltı hükümdarı Kraliçe Yemliha, bilgin Danyal'ın oğlu Hasip'e Belkiya'nın ve kederli genç adamın öykülerini anlatmayı bitirince ve şölen, şarkılar ve yılanı kadınların raksı sone erince, hazırlıklar yapılmış ve öteki ikamet yerine dönmek için bir alay hazırlanmış. Ama anasını çok seven genç Hasip "Ey Kraliçe Yemliha, ben fakir bir oduncudan başka bir şey değilim; sense burada bana zevk dolu bir yaşam

öneriyorsun; ama evimde annem ve eşim var! Ve inan ki, ben onları uzun süre bekleterek yokluğumdan dolayı kedere düşürdüm. Ne olur bırak, onların yanına döneyim; yoksa, hiç kuşkusuz, kederden ölecekler. Ama, tüm ömrümce, ülkende kalarak yaşantımı güzelleştireceğini umduğunu söylediğin öteki öyküleri dinleyemediğimden ötürü pişmanlık duyacağım da kesindir!” diye yanıt vermiş.

Bu sözleri duyunca Kraliçe Yemliha, Hasip’in ayrılma nedeninin geçerli olduğunu anlamış ve ona “Ey Hasip, senin kadar beni dikkatle dinleyen birinden ayrılmak bana zor gelecekse de, senin ananın ve eşinin yanına dönmeni çok istiyorum. Yalnız, senden bana bir söz vermeni dilemekteyim. Yoksa senin buradan ayrılmana izin vermem mümkün olmaz. Bundan böyle tüm yaşamın boyunca asla hamamda yıkanmayacağına söz ver! Yoksa yok olup gideceksin. Şu an için sana bu konuda daha fazla bir şey söylemeyeceğim!” demiş.

Genç Hasip, her ne kadar bu isteğe pek çok şaşmışsa da, Kraliçe Yemliha’ya karşı çıkmak istememiş ve sözü edilen konuda yemin etmiş; böylece tüm hayatı boyunca hamama gidip yıkanmayacakmış. Bunun üzerine Kraliçe Yemliha, vedalaşmalar bittikten sonra, yılansı kadınlarından birini yanına katarak, çıkış yeri Hasi’in yeraltı ülkesine girdiği mahzenin karşı yakasında, harap bir bina olan krallığından onun ayrılmasına izin vermiş.

Hasip, evinin yolunu bulup kapısını çalarken güneş ufukta sararıyormuş. Anası kapıyı açmaya gelmiş ve onu tanıyarak büyük bir feryat koparmış; ve sevinçten ağlayarak kollarına atılmış. Karısı da, kendi bakımından, annenin haykırışını ve hıçkırıklarını duyarak kapıya koşmuş; o da Hasip’i tanıyıp ellerini öperek onu saygıyla selamlamış. Bunu izleyerek eve girmişler ve kendilerini en canlı sevinç gösterilerine kaptırmışlar.

Biraz yaklaştıkları zaman Hasip onlara, kendisini bal küplerinin bulunduğu delikte bırakan odunculardan haber sormuş. Annesi onların gelip kendisine bir kurdun dişlerinde öldüğüne dair haber verdiklerini; sonra onların, büyük servetlerin ve güzel

dükkanların sahipleri olan zengin tacirler olduklarını ve dünyanın günden güne önlerinde nasıl büyümüş olduğunu anlatmış.

Bunu duyan Hasip, biran düşünüp annesine “Yarın çarşıda, onları bulmaya gideceksin; onları biraraya getirecek ve kendilerine benim döndüğümü bildireceksin ve ‘Oğlum sizi görmekle sevinç duyacaktır!’ diyeceksin!” demiş.

Nitekim, ertesi gün Hasip’in anası, bu söylenenleri yerine getirmekte kusur etmemiş; ve oduncular, haberi alarak, renk değiştirmişler ve Hasip’e hoşgeldin demek için ziyaretine gitmeyi memnurlukla kabul ettiklerini söylemişler. Sonra aralarında toplanmış ve işi en iyi şekilde sonuca ulaştırmayı kararlaştırmışlar. İlk Hasip’in anasına güzel ipekliler ve kumaşlar vermişler ve onu evine kadar götürmüşler ve yolda giderken Hasip’e her biri servetinin yarısını, köleler ve evler vermeyi düşünmüşler. Hasip’in yanına ulaşınca, onu selamlamışlar ve ellerini öperek bütün bunları ona önermişler; ve kabul ederek kendisine verdikleri zararı unutup bağışlanmalarını rica etmişler. Hasip onlara kin beslemediğinden önerilerini kabul etmiş ve “Geçen geçmiştir ve hiçbir önlem, olacağı olmaktan alıkoymaz!” demiş. Bunun üzerine ona minnetlerini bildirerek kendisinden izin almışlar ve Hasip, o günden sonra zengin bir adam olmuş ve çarşıda dükkanlar içinde en iyisi olduğu kabul edilen bir dükkan açarak tacirler arasına katılmış.

Bir gün, adeti üzerine dükkanına giderken, çarşının girişinde bulunan bir hamamın önünden geçiyormuş. O sırada hamamın sahibi tam da kapıya çıkmış, hava alıyormuş. Hasip’i tanıyarak onu selamlamış ve ona “Müesseseme girerek bana onur ver. Bir kez olsun müşteri olarak seni burada görmedim. Ama bu gün seni sırf kendi zevkim için ağırlamak istiyorum; tellaklar kıldan yapılmış keselerle seni ovarlar, kimse için kullanılmamış liflerle sabunlarlar!” demiş. Ama Hasip, yeminini hatırlayarak ona “Yok, vallahi! Senin davetini kabul edemem ey şeyh! Çünkü hamama hiç girmek için yemin ettim...” diye yanıtlamış. Bu sözleri işince hamam sahibi, hiçbir erkeğin, ölüm tehlikesi bile olsa, karısına cinsel bakımdan yaklaştıktan sonra yıkanmaktan

kendini alıkoyamadığını bildiğinden, bu tür bir yemine inanmamış; bundan dolayı “Efendim, neden beni reddediyorsun? Yoksa vallahi, kararında ısrar edersen, hemen üç karımı da boşayacağım. Hem de talâk-ı selâse ile!” demiş. Ama Hasip, işittiği yeminin ağırlığına karşın, daveti kabul etmemekte ısrarlı kalmış; hamam sahibi yeminini yerine getirmeye zorlanmamasını yalvararak kendini onun ayaklarına atmış; ağlayarak ayaklarını öpmüş ve ona “Senin davranışının tüm sorumluluğunu ve tüm sonuçlarını üzerime alıyorum!” demiş. Ve onların yöresinde toplanan gelip geçenler, neyin söz konusu olduğunu soruşturup boşanma yeminini söz konusu olduğunu anlayınca, onlar da Hasip’e yalvarmaya; boşu boşuna, hem de kendisine bedava yıkanma öneren bir adamın felaketine neden olmamasını rica etmeye başlamışlar. Sonra, sözlerinin boşa gittiğini anlayarak hepsi birden zor kullanmaya karar vermişler ve Hasip’i yakalayıp müthiş feryatlar koparmasına aldırmaksızın onu hamamın içine taşımışlar, giysilerini soyarak bedenini otuz kırk leğen su boşaltmışlar; keseleyip ovuşturmuşlar, sabunlayıp kurutmuşlar ve bedenini sıcak havlulara sarmışlar; başına da kenarları işlemeli peşkirler dolamışlar. Sonra, hamam sahibi, boşanma yemininden kurtulduğu için sevincin sınırında Hasip’e bir tas amber kokulu şerbet getirmiş ve ona “Sıhhatler olsun! Sen beni nasıl rahatlattıysan, bu yıkanma da seni rahatlatsın!” demiş. Ama Hasip, olup bitenler onu gittikçe daha fazla dehşete düşürdüğünden, bu sonucu ikramı kabul etmesinin gerekli olup olmadığını bilmiyormuş ve tam yanıt vereceği sırada, hamam, hükümdarın muhafızları tarafından işgal edilmiş ve muhafızlar onun üzerine atılarak olduğu gibi, üzerindeki havlularla ve karşı durup direnmesine karşın onu yakalayıp hükümdarın sarayına götürmüşler ve büyük bir sabırsızlıkla onları kapıda beklemekte olan büyük vezirin huzuruna çıkarmışlar.

Büyük vezir, Hasip’i görünce büyük bir sevince kapılmış; onu en belirgin saygı gösterileriyle karşılamış ve kendisine, hükümdarın yanına kadar gitmeleri için ricada bulunmuş. Hasip de, artık bu kez kendisini talihin gidişine bırakmaya kararlı, büyük veziri izleyerek, yöresinde aşama sırasına göre dizilmiş iki bin taşra valisi, iki bin yüksek rütbeli subay ve bir işaret üzerine kelle uçurmaya hazır iki bin pala taşıyan cellat

bulunan hükümdarın huzuruna gelmiş. Hükümdarın kendisine gelince, altından büyük bir taht-yatağa uzanmış, başı ve yüzü ipek bir peşkirle örtülmüş bir halde, uyur gibiymiş.

Bütün bunları gören, dehşet içindeki Hasip, kendini ölüyor gibi hissetmiş; ve masumluğunu haykırarak yatağın ayakucuna düşmüş. Ama büyük vezir her türlü saygı gösterileriyle onu ayağa kaldırmış ve kendisine “Ey Danyal’ın oğlu, biz senden hükümdarımız Gerezdan’ın sağlığını kazanması için yardım bekliyoruz. Bugüne kadar bir cüzamlı olarak çaresiz kalmış olduğundan yüzü ve bedenini örterek yaşadı. Onu iyileştirirsin diye seni düşündük; çünkü sen bilgin Danyal’ın oğlusun!” demiş. Ve orada bulunan herkes, valiler, mabeyinciler, yüksek rütbeli subaylar ve cellatlar, hep ağızdan “Sadece senden hükümdarımız Gerezdan’ın şifasını umuyoruz!” diye haykırmışlar.

Bu sözleri duyan şaşkın Hasip, kendi kendine “Aman yarabbi! Bunlar beni bilgin sanıyorlar!” demiş. Sonra büyük vezire dönüp “Ben gerçekten Danyal’ın oğluyum. Ama bir cihalden başka bir şey değilim. Beni okula verdiler, ama hiçbir şey öğrenemedim; hekimlik öğretmek istediler ama bir ay geçmeden, anlama yeteneğimin kötü olduğunu görerek vazgeçtiler. Ve annem, sonunda, bana bir eşek ve urganlar aldı ve beni bir oduncu yaptı. İşte benim bütün bildiğim bundan ibaret!” demiş. Ama büyük vezir ona “Ey Danyal’ın oğlu, bildiklerini saklamak için boşuna uğraşıyorsun! Biz çok iyibiliyoruz ki, tüm Doğu’yu, tüm Batı’yı dolaşsak da, tıpta senin bir eşini daha bulamayız!” demiş. Şaşırıp kalmış olan Hasip “Ama, ey bilgelik dolu vezir, ne hastalığı ne de tedavi usulünü bilmeden bir hastayı nasıl iyileştirebilirim!” demiş. Vezir de yeniden söz alarak “Haydi, genç adam, daha fazla inkarın yararı yok. Biz hepimiz biliyoruz ki, hükümdarın iyileşmesi senin ellerindedir!” demiş. Hasip ellerini göğze kaldırmış ve “Bu nasıl olacak?” diye sormuş. Vezir “Evet, hiç kuşku yok, bu iyileştirmeyi başarabilirsin; çünkü sen Yeraltı hükümdarı Kraliçe Yemliha’yı tanıyorsun; onun bakire bedeninin sütü aç karnına yutulur ya da merhem gibi kullanılırsa, en iyileşmez hastalığı bile iyi eder!”...

Bu sözleri işince Hasip, anlamış ki, bu bilgi, onun hamama girmesi dolayısıyla edinilmiştir. Yine de inkara çalışmış ve “Ben bu sütü hiç görmedim efendim. Kraliçe Yemliha da kimdir, hiç bilmem! Bu adı ilk kez işiyorum!” diye haykırmış. Vezir gülmüş ve “İnkâr ediyorsun; ama sana bunun yararsızlığını göstereceğim! Sana ben, Kraliçe Yemliha’nın yanında bulundun, diyorum! Senden önce eski zamanlarda gidip onu görerek dönenlerin derileri kararmıştır. İşte şu gördüğün kitap bunu böyle yazıyor. Ve de ey Danyal’ın oğlu, Kraliçe Yemliha’nın ziyaretçilerinin karın derisi, ancak hamama girdikten sonra kararır. Hamama, tüm yıkananların karınlarını incelemek üzere yerleştirdiğim casuslar, bana hemen gelip senin yıkanırken birdenbire karnının karardığını gördüklerini söylediler. Bu durumda, inkarı sürdürmen yararsız!” demiş.

Bu sözleri duyan Hasip “Hayır, vallahi! Ben yeraltı Kraliçesinin hiç yanında bulunmadım!” diye haykırmış. Bunun üzerine büyük vezir onun yanına yaklaşmış, onu saran havluyu kaldırmış, karnını ortaya çıkarmış. Bir mandanın karnı gibi kapkaraymış Hasip’in karnı... Bunu gören Hasip, korkudan az daha düşüp bayılacaktı; sonra aklına bir fikir gelmiş ve vezire “Sana itiraf etmeliyim ki efendim, ben böyle karnı kara olarak doğdum!” demiş. Vezir gülmüş ve “Ama hamama girdiğin zaman böyle değilmiş. Casuslar bana öyle söylediler!” demiş. Ama Hasip, ne olursa olsun, Yeraltı Kraliçesine, bulunduğu yeri açıklayarak ihanet etmek istemediğinden onunla herhangi bir ilişkisi bulunduğunu yada onu herhangi bir şekilde gördüğünü inkar etmeyi sürdürmüştü. Bunun üzerine vezir, iki cellad işaret ederek onun yanına getirtmiş; öyle çıplak haliyle onu yere yatırmışlar ve ayaklarının tabanına öylesine kıyıcı vuruşlarla sopa atmışlar ki, haykırarak itiraf edeceğini söyleyip bağışlanmasına karar verdirmeseymiş ölecekti.

Vezir onu hemen ayağa kaldırtmış. Geldiği zaman sırtında olan havlular yerine şahane bir onur giysisiyle donattırmış; sonra onu bizzat kendisi sarayın bahçesine götürmüş ve saray ahırındaki en güzel ana bindirmiş; kendisi de bir ata binip kalabalık bir maiyetle, Hasip’in Kraliçe Yemliha’nın yanından ayrıldığında çıktığı harap evin yolunu tutmuşlar.

Orada vezir, büyüclük biliminin kitaplarından öğrendiği şekilde bazı kokulu çubuklar yakmış ve kapıları açan sihirli deyimler söylemiş; yanbaşında Hasip de vezirin buyruğu üzerine kraliçeyi kendisine görünmesi için efsunlu dualar okuyormuş. Ve birdenbire orada bulunanların büyük bir çoğunluğunu yere deviren korkunç bir sarsıntı olmuş; ve bir delik açılarak, alevler kusan insan başlı dört yılanın taşıdığı altın bir tepsi üzerinde Kraliçe Yemliha ortaya çıkmış. Sitemli gözlerle Hasip'e bakmış ve "Ey Hasip, sen, bana ettiğin yemini böyle mi tutarsın!" demiş. Hasip de "Vallahi! Ey Kraliçe, suç, neredeyse beni sopalatarak öldürecek olan vezirdedir!" diye haykırarak. O da "Bunu biliyorum. Bundan dolayı da seni cezalandırmak istemiyorum. Seni buraya getirttiler ve hükümdarın iyileşmesi için beni konutumdan çıkmak zorunda bıraktılar. Sen de gelip bunun için bende süt istiyorsun. Ben de sana, konuk olarak yanımda geçirdiğin günlerin anısı uğruna ve de beni dikkatle dinlemiş olmandan dolayı, benden istediğini vermek istiyorum. İşte sütümden iki şişe dolusu! Kralın iyileşmesini salamak için bunun nasıl kullanılacağını sana tanımlamam gerek! Hele biraz daha yakına gel!" demiş. Kraliçe, yanına yaklaşan Hasip'e ancak onun işitebileceği kadar alçak sesle "Kızıl bir çizgiyle işaretlenmiş olan bu şişelerden biri hükümdarın iyileşmesine yarayacaktır. Ama öteki, seni sopalatan vezire aittir. Gerçekten vezir hükümdarın iyileştiğini görünce, hastalıklardan korunmak için kendisi de öteki şişeyi içmek isteyecektir. Sen de ona içmesi için bu ikinci şişeyi ver!" demiş. Sonra Kraliçe Yemliha Hasip'e ikisüt şişesini vermiş ve toprak kendi üzerine ve onu taşıyanlar üzerine kapanırken hemen ortadan kaybolmuş.

Hasip saraya ulaşınca, tıpkı kraliçenin kendisine söylediği gibi yapmış. Hükümdara yaklaşıp içmesi için ilk şişeyi ona vermiş ve hükümdar bu sütü içer içmez, tüm vücudu terlemeye ve bir kaç saniyede, bedenini saran cüzam yaraları pullar halinde dökülmeye başlamış ve yavaş yavaş gümüş gibi hoş ve beyaz bir deri onun yerini almış. Ve o saatte iyileşmiş. Vezire gelince, o da aynı şekilde bu süttten içmek istemiş; ikinci şişeyi almış ve bir içişte tüketmiş. Ve hemen yavaş yavaş şişmeye başlamış ve

bir fil kadar irileşmiş; ve birdenbire patlayarak oracıkta can vermiş. Onu hemen gömülmek üzere oradan kaldırmışlar.

Hükümdar da bu yoldan iyileşince, Hasip'i yanına oturtmuş, ona çok teşekkürler etmiş ve gözlerinin önünde ölenin yerine onu büyük vezir atamış. Sonra da değerli taşlarla işlenmiş bir onur giysisiyle donattırmış ve tüm sarayda vezir oluşunu ilan ettirmiş. Sonra kendisine armağan olarak üç yüz memluk, odalık olarak üç yüz genç kızdan gayri kral soyundan üç sultan, ki kendi karısıyla birlikte böylece dört yasal eşe sahip oluyormuş; ayrıca yüz bin altın dinar, üç yüz katır, üç yüz deve bir çok manda, inek ve koyun olarak pek çok hayvan vermiş.

Bundan sonra, tüm subaylar, mabeyinciler ve diğer hatırısayılır kişiler, kralın, onlara "Bana saygı gösterenler, ona da göstereyim!" diyerek verdiği buyruk üzerine sırayla elini öpmüşler ve saygılarını sunarak bağlılıklarını bildirmişler. Sonra Hasip, eski vezirin sarayına el koymuş ve orada anası, karıları ve gözdeleleriyle oturmuş. Böylece onurları ve zenginlikler içinde orada uzun yıllar yaşamış; bu sırada okuyup yazmayı da öğrenmiş.

Okuyup yazma öğrenince Hasip, babası Danyal'ın büyük bir bilgin olduğunu hatırlamış ve anasına miras olarak babasının kitap ya da elyazması olarak bir şey bırakıp bırakmadığını sormuş. Hasip'in onası, ona "Oğlum, baban, ölmeden önce miras olarak sana küçük bir kağıt parçası bıraktı ve görmeyi arzu ettiğin zaman, beni onu sana vermekle görevlendirdi!" demiş. Hasi de "Ona sahip olmayı çok istiyorum, çünkü şimdi krallığın işlerini daha iyi yürütmek için bilgi edinmek gerek!" demiş.

Bunun üzerine Hasip'in anası, mücevherleriyle birlikte sarıp sandığa koyduğu bilgin Danyal'ın tek mirası olan küçük kağıt parçasını çıkarmı ve onu getirip Hasip'e vermiş; o da kğıdı alıp açmış. Kağıtta şu sade sözler varmış: "Tüm bilim boştur. Çünkü Tanrı'nın kullarına bilgeliğin kaynaklarını göstermek üzere seçtiği kişinin ortaya çıkmasının zamanı gelmiştir. Onun adı Muhammet'tir. Tanrı'nın barışı ve duası çağların tükenişine kadar onun ve onu izleyenlerin üzerine olsun!"⁴².

⁴² Mardrus (Çev.: Alim Şerif Onaran), **Binbir Gece Masalları**, Afa Yayıncılık, İstanbul: 1992, s. 68-132.

SONUÇ

Toplumların bir çoğunda yılan kültürünün izlerine rastlamaktayız. Yılan hemen her toplumda kutsal ve tanrı sayılmakla birlikte, halkın yanında yer almış, günlük hayatı etkilemiş, edebiyatımıza ve folklorumuza kendiliğinden girmiştir. Nakışlarda, camaltı resimlerinde, süs eşyalarında, çeyizlerde “tema” olmuştur. Türk mitolojisinde yer alan yerâltı yılanları, Anadolu’nun bazı yörelerinde başı kadın, gövdesi yılan şeklinde tasvir edilen “Şahmaran” olarak kendini göstermektedir.

Türk sözlü geleneğinde halk efsanesi olarak yaşayan Şahmaran, tanınmış bir hikayenin kahramanı olup Binbir Gece Masalları’nda yer almaktadır.

Daha çok doğu ve güneydoğu halk kültüründe yaşatılan Şahmaran, kullanım eşyası ve süs ögesi olarak Türk Halk Sanatındaki yerini korumaktadır.

Türk sözlü geleneğinde yaşayan Şahmaran efsaneleri ve halk resminin yanısıra günümüz aydın bireylerinin üretmiş oldukları sanat eserlerine de konu olmuştur.

Günümüzde, sanatsal yaratım üreticisi hangi sınıfsal kökenden olursa olsun, ancak estetik içeriğiyle yargılanmakta, dolayısıyla, halk sanatı resmi sanattan düzey olarak farklı sayılmamaktadır. Halk sanatçısının elinin değdiği her işte çizgiler resim yolunu tutmaktadır.

Halk resimlerine bakarken benzetme taklit hevesiyle değil, inanç ve düşüncelerin resim diliyle anlatılması için bunların yapıldığını gözönünde tutmalıyız. Resim, halk sanatında her şeyin benzerini vermektedir. Halkın hayal gücünde bir obje olarak yaşamaktadır.

Doğanın sonsuz zenginliklerini, yaşadığımız coğrafyanın farklı ve renkli parçalarını, genellikle halk yaşantısının içyüzünü açığa vuran zengin bir folklorumuz vardır. Kaybolmaya yüz tutan halk kültürünü işlemek, araştırmak, saptamak, kültürümüzü yaşatmak için gereklidir. “Şahmaran” yaşatılması gereken kültürel öğelerimizden yalnızca bir tanesidir.

- HANÇERLİOĞLU, Orhan : **İnanç Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul: 1993.
- IPEK, İsmet : **Aykırı Sanat**, Yıl:2, Sayı: 11-12, Adana: Mayıs - Ağustos 1994.
- KÜHNEL, Ernst (Çev.: Suat Kemal Yetkin - Melahat Özgü): **Doğu İslâm Memleketlerinde Minyatür**, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları, Ankara: 1952.
- MARDRUS (Çev.: Alim Şerif Onanan): **Binbir Gece Masalları**, Afa Yayıncılık, İstanbul: 1992.
- ÖGEL, Bahaddin : **Türk Mitolojisi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Cilt:1, Ankara: 1971.
- ÖNDER, Mehmet : **Şhirden Şhire Anadolu**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara: 1995.
- ÖZ, Hikmet : **Tarsus ve Çevresindeki Kültür Varlıklarımız**, Genpaş A.Ş. Adana: 1998.
- ÖZDEMİR, Hasan : **V.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirgeleri - Geleneksel Kültürümüz Şahmaran-**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Cilt: 2, Ankara: 1997.
- SÖZEN, Metin
- UGUR, Tanyeli : **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul: 1992.
- SÜRÜR, Ayten : **Türk İşleme Sanatı**, Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi- Apa Ofset Basımevi, İstanbul: Temmuz 1976.

ŞENTÜRK, Şennur : **Camaltında Yirmi Bin Fersah, Geleneksel Halk Sanatında Camaltı Resimleri**,Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul: 1997.

THÉMA LAROUSSE : **Tematik Ansiklopedi**, Milliyet Yayınları, Cilt: 6, 1993-1994.

THER, Ulla (Çev.: Fatma Artunkal), **Türk İşlemeleri**, Yeni Çığır Kitabevi,istanbul: 1993.

TURAN, Ahmet : **Türk Kültürü Araştırmaları, Doğu ve Güneydoğu Anadolu**, Milli Folklor Yayınları, Ankara: 1991.

Turkuaz, Kasım 1993.

Türk Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, Cilt XXX, Ankara: 1981.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Cilt: 2, Ankara: 1988.